

ЗАПОРІЗЬКИЙ АРХІВ

Студії з історії греків
Південної України
XVIII - XX ст.

Державний архів Запорізької області

ЗАПОРІЗЬКИЙ АРХІВ

**Студії з історії греків Південної України
XVIII – XX ст.**

Збірник статей і документів

Запоріжжя
2003

ББК 63.3(2УК)6

З-33

Редакційна рада:

О. С. Тедєєв, К. Г. Острогляд, О. Г. Величко, В. О. Бондар

Автори-упорядники:

О. Г. Величко (керівник), В. О. Бондар, Н. О. Гончарова,
І. В. Козлова, Ю. О. Приймак

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Державного архіву Запорізької області

Рецензенти:

доктор історичних наук А. В. Бойко
кандидат історичних наук О. М. Ігнатуша
кандидат історичних наук В. Г. Ткаченко

При передруку публікацій посилання на “Запорізький архів” обов’язкове

З-33 **Запорізький архів.** Студії з історії греків Південної України XVIII-XX ст.: Наук.-попул. вид. / Авт.-упоряд.: О. Г. Величко, В. О. Бондар, Н. О. Гончарова, І. В. Козлова, Ю. О. Приймак. – Запоріжжя: ТОВ „Оріон-7”, 2003. – 140 с.: іл. 20.

ISBN 966-685-091-5

У збірнику подаються статті та документи з історії грецького населення Південної України другої половини XVIII–першої половини XX століття.

Автори-упорядники на базі архівних документів із фондів Державного архіву Запорізької області висвітлюють окремі питання з історії заселення та освоєння південних степів України греками в XVIII–XIX ст., суспільно-політичного, соціально-економічного та культурно-освітнього життя грецького населення в 20-ті рр. XX ст. та здійснення масових репресій щодо представників грецької громади в 30-50-ті рр. XX ст.

Розраховано на науковців, краєзнавців, студентів, всіх тих, хто цікавиться історією національних меншин в Україні.

ISBN 966-685-091-5

ББК 63.3(2УК)6

© Державний архів Запорізької області

© Автори-упорядники

ПЕРЕДМОВА

Науково-популярне видання “Запорізький архів. Студії з історії греків Південної України XVIII–XX ст.” підготовлене на базі архівних документів із фондів Державного архіву Запорізької області, багато з яких мало відомі сучасному читачеві.

Видання складається з наукових статей, в яких висвітлюються окремі періоди з історії грецького населення, яке проживало на території сучасної Запорізької та частини Донецької областей. Після кожної зі статей вміщені примітки. Додатки до статей складаються з таблиць та архівних документів. Завершує книгу грецький мартиролог.

Статті подаються в хронологічній послідовності та висвітлюють окремі питання історичного буття греків нашого краю: заселення та облаштування переселенців-греків у Приазов’ї наприкінці XVIII ст.–на початку XIX ст.; кількісний та соціальний склад грецької громади, її окремих представників (купців, землевласників, земських діячів); деякі аспекти релігійного життя грецької громади Бердянська кінця XIX ст.–початку XX ст.; розвиток грецьких освітніх закладів в 1920-ті рр.; господарську діяльність грецького населення сіл Новокерменчик та Нові Каракуби в період непу; здійснення політичних репресій щодо греків на території Запорізької області в 20-40 роки XX ст. Завершує книгу грецький мартиролог (з грецької – перелік осіб, які зазнали переслідувань), в якому вміщені короткі біографічні довідки про реабілітованих жителів Запорізької області, греків за національністю, що були репресовані тоталітарним більшовицьким режимом в 30-40 роки XX ст.

Документи подаються мовою оригіналу за сучасним правописом в хронологічній послідовності. Кожен з них має порядковий номер, заголовок, пошукові дані, в яких зазначено місце зберігання (скорочена назва архіву, номер фонду, опису, справи, аркуші). У виданні максимально збережено лексику, авторські та редакторські особливості текстів джерел. Орфографічні помилки в написанні виправлені без застережень, всі пропущені чи недописані літери та слова відтворені в квадратних дужках. Географічні назви подано за тогочасним адміністративно-територіальним поділом, а написання прізвищ та інших власних назв залишено за першоджерелами.

Це перша робота, в якій було здійснено спробу відтворити цілісну картину буття греків на теренах частини Південної України, а саме Запоріжжя і частини Маріупольщини. Звичайно, ця тема не є вичерпною, тому це лише початок дослідження масиву архівних документів з історії грецької національної меншини нашого краю. Деякі з документів, що подаються в книзі, є унікальними. Значний інтерес викликають документи з архівно-слідчих справ на громадян, репресованих позасудовими органами в

період 1930-40-х років, які лише нещодавно були передані до архіву Управлінням Служби Безпеки України в Запорізькій області.

Сподіваємося, що наша праця викличе інтерес усіх тих, хто цікавиться історією національних меншин в Україні, для кого правда про минуле – джерело для серйозних роздумів, аналіз досвіду, який необхідний для створення живого ланцюгу між різними поколіннями.

Складаємо щиру подяку відділу у справах національностей, міграції та релігій Запорізької облдержадміністрації та особисто Деркач Наталії Володимирівні, Грецькій Раді “Еллада” Запорізької області і особисто Спиридонову Шаліко Миколайовичу за сприйняття нашого творчого задуму та допомогу у виданні книги.

Автори-упорядники

ЗАСЕЛЕННЯ ПРИАЗОВ'Я ГРЕКАМИ У XVIII–XIX СТ.

Переселення греків з Криму, що перебував під владою татарських ханів, до Приазов'я розпочалося в 1778 р. і було одним із заходів російського уряду по освоєнню південних степових земель імперії.

З приходом до влади Катерини II знову загострилися відносини між Росією та Туреччиною, що привело до російсько-турецької війни 1768-1774 рр. та Кучук-Кайнарджійського мирного договору. Кримське ханство стало незалежним від Османської імперії.

В цей час ускладнилися відносини між християнами і мусульманами в Криму. Становище греків, як і інших “немусульман”, було вкрай тяжким. Вони були позбавлені будь-яких політичних прав, зазнавали нестерпного національного та релігійного гноблення, на них лежав тяжкий тягар податків. Тому перспектива заселення малоосвоєних просторів Приазов'я була дуже привабливою. Російська імперія сприяла заснуванню поселень, що мали забезпечити захист цієї території від набігів кримських татар.

Грецька колонізація півдня України охопила 1779–1826 рр. Грецький митрополит Ігнатій Гозадин очолював переселення своїх одноплемінників. Саме за його порадою обрані з жителів різних місць Криму представники відправили 16 червня 1778 р. прохання до імператриці Катерини II надати їм російське підданство та достатню кількість землі під заселення. А вже 28 липня 1778 р. з Бахчисараю виїхала перша група переселенців. Майже через рік, а саме 21 травня 1779 р., на ім'я преосвященного Ігнатія, митрополита Готвійського і Кафійського (цей сан йому було даровано імператрицею), і всієї громади кримських греків-християн була пожалувана грамота Катерини II¹. За цією грамотою переселенцям було надано багато привілеїв, про які докладніше йтиметься далі.

Переселення греків розпочалося ще в 1778 р., а в 1780 р. було вже повністю завершено. Греки, які вийшли з Криму, заснували і заселили спочатку двадцять селищ та м. Маріуполь. Назви колоніям давалися за назвами рідних поселень в Криму.

Особливістю кримських греків було те, що вони розмовляли двома мовами: одна група користувалася кримськотатарською мовою, а інша – одним з діалектів новогрецької або кримськорумейською мовою². Греки різних мовних груп переважно селились окремо.

Румейськомовними поселеннями були: Бугасу (Волноваха), Каракуба, Константинополь, Сартана, Стила, Урзуф, Мангуш, Чармолик, Мала Янісоль, Ялта. Татаромовні села: Бешево, Богатир, Камарь, Карань,

Старий Крим, Ласпа. Проте, село Велика Янісоль було заселене представниками обох мовних груп.

Всього греків, які вийшли з Криму, налічувалося близько 20 тис.³. Найбільшими з заснованих ними селищ були Ігнатіївка, Карань, Ялта, Мангуш, Сартани, Янісоль, Великі Каракуби, Керменчик. В кожному з цих селищ проживало більше 1000 осіб⁴.

До раніше заснованих 20 грецьких поселень пізніше приєдналися нові: Бугасу, Анатолія, Н. Каракуба, Новий Керменчик. Виникнення нових колоній в нових умовах відбувалося за рахунок розселення жителів старих поселень, які не мали достатніх земельних угідь. Населення ж старих колоній зростало за рахунок природнього приросту. Так, за ревізькою сказкою 1811 р. в грецьких поселеннях і м. Маріуполь нараховувалось близько 23 тис. чол. Причому греки становили 52 % загальної кількості жителів Маріуполя. До 1850 р. кількість населення сіл зросла до 32 тис. чол.⁵, а за переписом 1858 р. було зареєстровано 36 тис. осіб у грецьких селах⁶. На 1896 р. в Маріупольському повіті (крім м. Маріуполь) проживало близько 62 тис. греків⁷.

Місто Маріуполь та 24 селища грецьких вихідців з Криму та Анатолії були об'єднані в Маріупольський грецький округ, управління яким здійснював Маріупольський грецький суд. Він виконував функції поліцейської, судової та адміністративної влади на території округу⁸. Голова суду та засідателі обиралися з грецьких поселенців. Проте, в кожне з поселень було призначено урядників з росіян, які підпорядковувались спеціальному комітету по південним колоніям. Вони не втручалися ні в судочинство поселян, ні в інші внутрішні справи грецької громади⁹. В 1807 р. головою Маріупольського грецького суду був Леонтік Кілара; засідателі: Антон Іванов, Ілля Золотарьов, Юрій Кіроглов, урядники грецьких сіл; губернський секретар Карбатов; колезькі регістратори: Борис Іванов, Яков Домонтович, Петро Височин, Іван Кориневський, Петро Миропольцев, Василь Захарієв, хорунжий Єгор Афанасьєв; губернські регістратори: Герасим Бодло, Лука Таситвицький, Григорій Лугинський, Семен Чернишов; колезькі регістратори: Андрій Антонович, Василь Мишишевич, вахмістр Петро Домонтович, канцелярист Дем'ян Осадчий, юнкер Йосип Колпицький. Члени грецького суду, канцелярські службовці, а також урядники грецьких поселень отримували гроші на платню та службові витрати з Олександрівського казначейства. Наприклад, за повідомленням грецького суду, за травень місяць 1826 р. фінансування надійшло у розмірі 923 крб. 92 коп.¹⁰

У поселян існувала приписка осіб до селищ від ревізії до ревізії, перехід на проживання в інше грецьке село здійснювався з "дозволу начальства", або по "звільненню місцевої громади". Така міграція населення зростала з кожним роком. Наприклад, по селищу Нові Каракуби

під час перепису населення 1795 р. таких випадків було досить мало, а вже у 1813 р. – 280¹¹.

За грамотою Катерини II грецьким поселенцям була дарована десятирічна пільга від усіх повинностей. Причому, незаможні поселяни в перший рік свого проживання на нових землях отримували від держави допомогу продовольством, насінням, худобою за умови повного відшкодування після закінчення зазначеного вище терміну. Після десятирічного проживання поселяни платили щорічно в казну по 1 крб. 50 коп. з “присутственого місця” (“з землі, наданій кожному по 30 десятин, по 5 коп. з кожної десятини”). За указом 27 листопада 1806 р. селяни платили по 18 копійок з душі, цехові та міщани – по 2 крб. з двору¹². Так, Маріупольський грецький суд повідомляв в Олександрівське повітове казначейство про зібрані ним податки з “підданих йому казенних селищ”. В 1807 р. ця сума складала 10215 крб. В 1828 р. – 13500 крб. лише за першу половину року¹³

Російський уряд надавав допомогу колоністам при стихійних лихах. Так, Олександрівським повітовим казначейством було передано 915 крб. грекам-поселенцям, “які потерпіли нужду від жорстокої зими 1798 року”¹⁴.

В парафіяльних церквах Олександрівського повіту Маріупольським грецьким судом були запроваджені так звані “поцерковні кружки”. Зібрані таким чином гроші надавалися “розореним від різних випадків людям”¹⁵

Наприкінці XIX ст. грецькі поселяни м. Маріуполь та 24 колоній розселилися на території 362040 дес., в т. ч. 26 тис. “незручної” землі; 55 % складала орна земля, 25 % – сінокосна земля (з плавнями), 3 % – садиби, 2 % – сади¹⁶. Заселення грецькими колоністами територій поблизу рік, зручних для хліборобства та скотарства, визначало характер ведення селянських господарств. Однак, греки виявили себе в цих заняттях не досить вправно.

Селяни, які займалися торгівлею, отримували, в основному, свідоцтва на торгівлю 4-го роду. Суд подавав казенній палаті списки торговців, яким видавались торговельні свідоцтва і стежив за терміном їх дії. У випадку виявлення різноманітних порушень при здійсненні торгових операцій поселянами на них накладалися штрафи. Так, 4 травня 1826 р. з грецького поселенця Олексія Інжичика було стягнуто штраф за проведення торгів в селищі Велика Янісоль за простроченим свідоцтвом у розмірі 190 крб., крім того, він був змушений оформити нове свідоцтво за 100 крб.¹⁷

Хоча греки в більшості складали сільське населення і за сприятливими умовами розселення мали б досягнути успіхів у сільському господарстві, але, навпроти, набагато більшого вони досягли в традиційній для них торгівлі.

Процес розселення відбувався за підтримки держави, яка надавала переселенцям пільги і привілеї. Крім того грецька громада користувалася внутрішнім самоврядуванням. Адже грецький округ управлявся окружним судом, який обирався з греків. З роками налагодилися стосунки з корінним населенням та іншими національними меншинами.

Отже, наприкінці XVIII–на початку XIX ст. грецькими колоністами була значною мірою освоєна одна з територій півдня України – Приазов'я. Таким чином, переселення кримських греків до приазовських степів, обумовлене зовнішніми чинниками, стало складовою частиною процесу колонізації півдня України.

¹ Записки Одесского общества истории и древностей.- Т. 1.– Одесса, 1844. – С. 198.

² Петренко В. И., Авраменко В. А. Заселение Приазовья (Мариупольщины) греками // Летопись Донбасса. Краеведческий сборник. – Вып. 1. – Донецк, 1992. – С. 22.

³ Там само. – С. 21.

⁴ ДАЗО, ф. 12, оп. 2, спр. 28, арк. 34, 47, 83.

⁵ Там само, спр. 262, арк. 5.

⁶ Там само, спр. 284, арк. 11.

⁷ Энциклопедический словарь / Брокгауз Ф. А., Ефрон И. А. - Т. XVIII а. – СПб, 1896. – С. 635.

⁸ Там само, – С. 635 - 636.

⁹ Записки Одесского общества истории и древностей. - Т. 1. – Одесса, 1844. – С. 200.

¹⁰ ДАЗО, ф. 12, оп. 2, спр. 16, арк. 228.

¹¹ Там само, спр. 38, арк. 89.

¹² Там само, спр.28, арк. 6.

¹³ Підраховано за : ДАЗО, ф. 12, оп. 2, спр. 10, арк. 62; спр. 143, арк. 166.

¹⁴ Там само, спр. 10, арк. 62.

¹⁵ Там само, спр. 143, арк. 14, 155.

¹⁶ Энциклопедический словарь / Брокгауз Ф. А., Ефрон И. А. - Т. XVIII а – СПб, 1896. – С. 635.

¹⁷ ДАЗО, ф. 12, оп. 2, спр. 143, арк. 25.

Н. О. Гончарова

РЕВІЗЬКІ СКАЗКИ ГРЕЦЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ

У Державному архіві Запорізької області знаходяться на зберіганні первинні матеріали народних переписів населення Російської імперії XIX ст. Вони є одним з основних джерел з вивчення історії грецької колонізації півдня України у XIX ст. Ці документи включають в себе ревізські матеріали різних категорій оподаткованого населення, стольний реєстр та зведені відомості IX та X народних переписів населення.

Ревізії проводилися з метою обрахування податного населення країни. На підставі зібраних даних потім стягувалися податки. Грецькі переселенці мали особливий соціальний статус, за яким було передбачено

окреме судочинство та пільгове оподаткування. Виходячи з цього призначення документу було складено формуляр ревізької сказки, який являв собою подвірний або посімейний (в межах окремого населеного пункту) опис населення. Структура документу була єдиною для всіх оподаткованих категорій.

У заголовку ревізької сказки обов'язково була вказана дата та місце проведення ревізії, тобто була написана назва губернії, повіту та населеного пункту, а для мешканців міст – квартал та номер будинку. Далі містилася таблиця, основна форма якої залишалася без змін протягом майже половини століття, а саме з VI до X ревізії. У таблиці був вказаний номер родини, потім були переписані всі її члени та зазначена ступінь родинних стосунків. В окремій графі був вказаний вік кожного за попередньою ревізією. Якщо людина прибула до повіту з іншої місцевості, тоді в документі зазначалося місце і дата виїзду з попереднього місця проживання. У наступній графі містилася інформація про зменшення (вибуття або втрату) населення, тобто було визначено померлих або тих, що вибули з місця, та на якій підставі. А в останній графі – вік кожної людини на момент проведення ревізії. З 1816 року до перепису почали включати жіноче населення.

На підставі матеріалів VI–X ревізій складені таблиці про чисельність населення грецьких колоній. Для пояснення розбіжностей, які є у поданих нами даних, необхідні деякі коментарі.

VI ревізія або народний перепис населення у повіті проходив у 1811 р. При його проведенні було не враховано багато селян. Наприклад, у грецькому поселенні Карань – 14 душ чоловічої статі¹, у Малій Янісолі – 10 душ², у Старому Криму – 13 душ³. Тому, якщо врахувати, що в Старому Криму населення складалося всього з 188 душ чоловічої статі, то виходить значна неточність. Крім того, перепису не підлягало жіноче населення колоній. Таким чином, за матеріалами VI та VII ревізій були складені таблиці за 1811 р. та 1816 р. В них вказана чисельність греків на підставі основних ревізьких сказок колоній, без врахування додаткових.

За 1816 р. документи збереглися частково. Так, від формулярів грецьких поселень Бешев та Стель залишилися тільки останні аркуші, де вказана загальна кількість душ жіночої статі⁴. У ревізькій сказці поселення Нова Каракуба відсутні останні аркуші, тому, як виключення, був зроблений самостійний підрахунок⁵. Результати підрахунку викладені у таблиці № 2. Від перепису греків-колоністів поселення Камарь за 1816 р. збереглося тільки декілька аркушів⁶.

З 1811 р. з'являються відомості про два нових населених пункта. Мешканців Великої Каракуби у 1798 р. було переселено 280 душ чоловічої статі у Нову Каракубу⁷ (за іншою ревізькою сказкою ця кількість складала 386 душ⁸) та 137 душ – у Волноваху⁹ (за іншою – 206 душ¹⁰).

Згідно з документами 1811 р. та 1816 р. в цих грецьких колоніях перепис населення було проведено двічі, а у Волновасі – тричі. Можливо, нещодавнє переселення селян об'єктивно викликало труднощі у переписувачів, звідси така велика кількість документів та розбіжності у них.

У 1816 р. була описана ще одна нова колонія греків – Новокерменчик або Новий Керменчик. У ній мешкало 165 чоловіків та 144 жінки¹¹.

У 1835 р. в Олександрівському повіті була проведена VIII ревізія податного населення. Ревізькі матеріали за цим переписом також збереглися частково. У фонді Олександрівського повітового казначейства не відклалися документи семи грецьких поселень, а саме: Великої та Нової Каракуби, Карані, Ласпи, Стелі, Великої та Малої Янісолі. Але в матеріалах за 1835 р. вперше зустрічається ревізька сказка колонії Анатоль (пізніше Анадоль). На той час в цьому населеному пункті мешкало усього 125 осіб¹².

У 1850 р. був проведений IX народний перепис населення. За цією ревізією збереглися первинні ревізькі матеріали відносно одинадцяти грецьких колоній, а саме таких поселень: Ялта, Чермалик, Мала Янісоль, Старий та Новий Керменчик, Стила, Анадоль, Ігнатіївка, Карань, Чердаклі та Улаклі.

У зведеній відомості, що збереглася за цією ж ревізією, відсутні дані по трьох населених пунктах: Анадоль, Старий Крим та Урзуф¹³. Але завдяки “Выписке учетной в Екатеринославской Казенной палате о числе душ окладных и льготных окладных поселян – греков, и для счета состоящих, а также количестве земли по нынешней 9 ревизии 1850 г.”¹⁴ ми маємо повні відомості про чисельність населення всіх двадцяти чотирьох грецьких поселень, які були розташовані на території Олександрівського повіту Катеринославської губернії. Необхідно також зазначити, що відповідні дані про кількість “окладных душ” в населених пунктах по всіх цих трьох джерелах збігаються, тому всі вони зведені у єдину таблицю № 4.

Про чисельність грецького населення повіту на 1858 р., тобто на час проведення X народного перепису населення, є можливість судити тільки за зведеною відомістю. Витягом з цього документу є таблиця № 5¹⁵

Таким чином, в документах фонду Олександрівського повітового казначейства зберігаються відомості про грецьких поселян фактично з 1798 р. по 1858 р. Їх можна використовувати не тільки як статистичне джерело про чисельність населення, але й для вивчення міграційних, демографічних, соціальних змін у грецьких поселеннях півдня України у XIX ст.

В архіві зберігається фонд Олександрівської повітової земської управи, в якому містяться відомості про кількість грецьких поселень та чисельність їх населення останньої третини XIX ст. В його документах

зберігається “Ведомость о составе земских врачебных участков Александровского уезда”¹⁶. Вона була складена у 1868 р. для потреби земських лікарів. Тому у відомості грецькі колонії надруковані не окремим списком, як у ревізських матеріалах, а входять до складу різних дільниць. Дільниці були сформовані у залежності від розташування населених пунктів до найближчого лікувального закладу. В цьому документі надана лише загальна кількість душ, які мешкали у селах. Необхідно також відзначити, що на 1868 р. на території Олександрівського повіту було розташовано вже двадцять п’ять грецьких населених пунктів. До раніше існуючих додається Миколаївський виселок грецьких волонтерів, у якому мешкало 215 душ “обоого пола”.

Окремо необхідно зупинитися на написанні назв грецьких колоній, тому що на протязі сторіччя правопис деяких з них за документами змінюється. Наприклад, грецьке поселення Анатолія у 1835 р. пишеться з літерою “т”¹⁷. А з 1850 р. вже у всіх джерелах пишеться з літерою “д”, тобто “Анадолія”. Ще одна цікава назва поселення “Стіла”. За документами VII ревізії воно значиться як “Стіле”. В “Учетной выписке 1850 г.” пишеться назва “Стель”. А у “Ведомости о составе земских врачебных участков Александровского уезда” за 1868 р. це поселення записано як “Стіла”. Колонія Мангуш за всіма ревізськими сказками значиться з літерою “ш” на кінці. І тільки у “Ведомости...” від 1868 р. надрукована назва колонії з останньою літерою “т”, тобто – “Мангут”. Напис назви колонії Керменчик (та відповідно Новий Керменчик) змінювався на протязі сторіччя декілька разів. У 1811 р. у ревізській сказці значиться “греческое казенное селение Керменчик”, у 1816 р. відповідно – Новокерменчик¹⁸. В документах VIII та IX народних переписів населення назва колонії пишеться із закінченням “ук”, тобто “Керменчук”. А у зведеній відомості X ревізії та у “Ведомости...” за 1868 р. знов повертається первинний правопис “Керменчик”. Цікаво, що населений пункт Новий Керменчик мав ще одну, певно неофіційну назву, – Дортоба. У “Выписке учетной 1850 г.” воно занотовано як Дардабо.

Отже, показані вище розбіжності у правопису назв грецьких населених пунктів є найбільш яскравими. У таблицях наведені ті написання назви поселення, що подані у первинних джерелах.

¹ ДАЗО, ф. 12, оп. 2, спр. 28, арк. 47.

² Там само, спр. 37, арк. 115, 116.

³ Там само, спр. 28, арк. 45, 46.

⁴ Там само, спр. 71, арк. 58, спр. 92, арк. 95, 96.

⁵ Там само, спр. 92, арк. 43-70.

⁶ Там само, спр. 74, арк. 24-27.

⁷ Там само, спр. 38, арк. 89-95.

⁸ Там само, спр. 38, арк. 23-38.

⁹ Там само, спр. 38, арк. 95-98.

- ¹⁰ Там само, спр. 27, арк. 24-31.
¹¹ Там само, спр. 82, арк. 112-122.
¹² Там само, спр. 26, арк. 2-8.
¹³ Там само, спр. 262, арк. 5, 5 зв.
¹⁴ Там само, спр. 265, арк. 52 зв., 53, 54, 54 зв.
¹⁵ Там само, спр. 284, арк. 10 зв., 11.
¹⁶ Там само, ф. 21, оп. 1, спр. 27, арк. 135-150.
¹⁷ Там само, ф. 12, оп. 2, спр. 26, арк. 2.
¹⁸ Там само, спр. 38, арк. 1, спр. 82, арк. 112.

Додатки

№ 1

Зведена відомість VI ревізії за 1811 рік

№	Назва населеного пункту	Кількість душ ч. с.
1	Бешев	549
2	Богатир	533
3	Волноваха	206 137
4	Ігнатіївка	589
5	Камарь	520
6	Каракуба Велика	433
7	Каракуба Нова	386 280
8	Карань	578
9	Керменчик	731
10	Константинополь	474
11	Крим Старий	188
12	Ласпа	359
13	Мангуш	621
14	Сартань	615
15	Стель	433
16	Улакля	285
17	Урзуф	185
18	Чердаклі	358
19	Чермалик	408
20	Ялта	497
21	Янісоль Велика	508
22	Янісоль Мала	803

Складено за ДАЗО, ф. 12, оп. 2, спр. 25, 27, 28, 32, 38, 40, 41.

№ 2

Зведена відомість VII ревізії за 1816 рік

№	Назва населеного пункту	Кількість душ	
		Чол.	Жін.
1	Бешев	-	532
2	Волноваха	206	166
3	Ігнатіївка	630	531
4	Керменчик Новий	165	144
5	Ласпа	396	372
6	Стель	-	462
7	Улакля	308	264
8	Урзуф	198	226
9	Камарь	43*	20*
10	Каракуба Нова	292*	215*

* – самостійний підрахунок

Складено за ДАЗО, ф. 12, оп. 2, спр. 71, 74, 82, 86, 92.

№ 3

Зведена відомість VIII ревізії за 1835 рік

№	Назва населеного пункту	Кількість душ	
		Чол.	Жін.
1	Анатолія	66	59
2	Богатир	692	681
3	Бешев	762	699
4	Волноваха	292	257
5	Ігнатіївка	916	777
6	Камарь	750	664
7	Керменчук Старий	788	708
8	Керменчук Новий	218	203
9	Константинополь	390	367
10	Крим Старий	268	230
11	Мангуш	836	786
12	Саргань	896	776
13	Улакля	423	335
14	Урзуф	285	299
15	Чердаклі	528	438
16	Чермалик	574	573
17	Ялта	720	621

Складено за ДАЗО, ф. 12, оп. 2, спр. 161, 169, 170, 172, 180, 181, 183, 191, 195, 206, 208, 212.

№ 4

Зведена відомість ІХ народного перепису населення за 1850 рік

№	Назва населеного пункту	Кількість десятин землі		Кількість душ	
		Придатної	Непридатної	Чол.	Жін.
1	Анадолія			337	309
2	Богатир			745	696
3	Бешев			898	880
4	Волноваха			318	272
5	Ігнатіївка			1124	1005
6	Камарь			672	601
7	Каракуба Велика			549	451
8	Каракуба Нова			551	461
9	Карань			1084	1010
10	Керменчук Старий			799	700
11	Керменчук Новий (Дардабо)			215	196
12	Константинополь			404	350
13	Крим Старий			359	352
14	Ласпа			636	550
15	Мангуш			1103	1048
16	Сартань			1117	980
17	Стель			780	701
18	Улакля			414	377
19	Урзуф			430	417
20	Чердаклі			473	391
21	Чермалик			702	604
22	Ялта			926	872
23	Янісоль Велика			775	673
24	Янісоль Мала			1104	904
Всього		339300	8978	16575	14800

Складено за ДАЗО, ф. 12, оп. 2, спр. 265, арк. 52 зв., 53, 54, 54 зв.

Зведена відомість X народного перепису населення за 1858 рік

№	Назва населеного пункту	Кількість душ	
		Чол.	Жін.
1	Анадоля	372	339
2	Богатир	835	803
3	Бешев	1054	1078
4	Волноваха	368	320
5	Ігнатіївка	1265	1134
6	Камарь	792	726
7	Каракуба Велика	602	523
8	Каракуба Нова	545	464
9	Карань	1225	1138
10	Керменчик Старий	869	787
11	Керменчик Новий	246	221
12	Константинополь	465	401
13	Крим Старий	407	430
14	Ласпа	689	628
15	Мангуш	1291	1245
16	Саргань	1269	1151
17	Стіла	967	884
18	Улакля	470	475
19	Урзуф	493	461
20	Чердаклі	514	423
21	Чермалик	793	755
22	Ялта	1096	1077
23	Янісоль Великий	868	763
24	Янісоль Малий	1218	1094
Всього		18713	17320

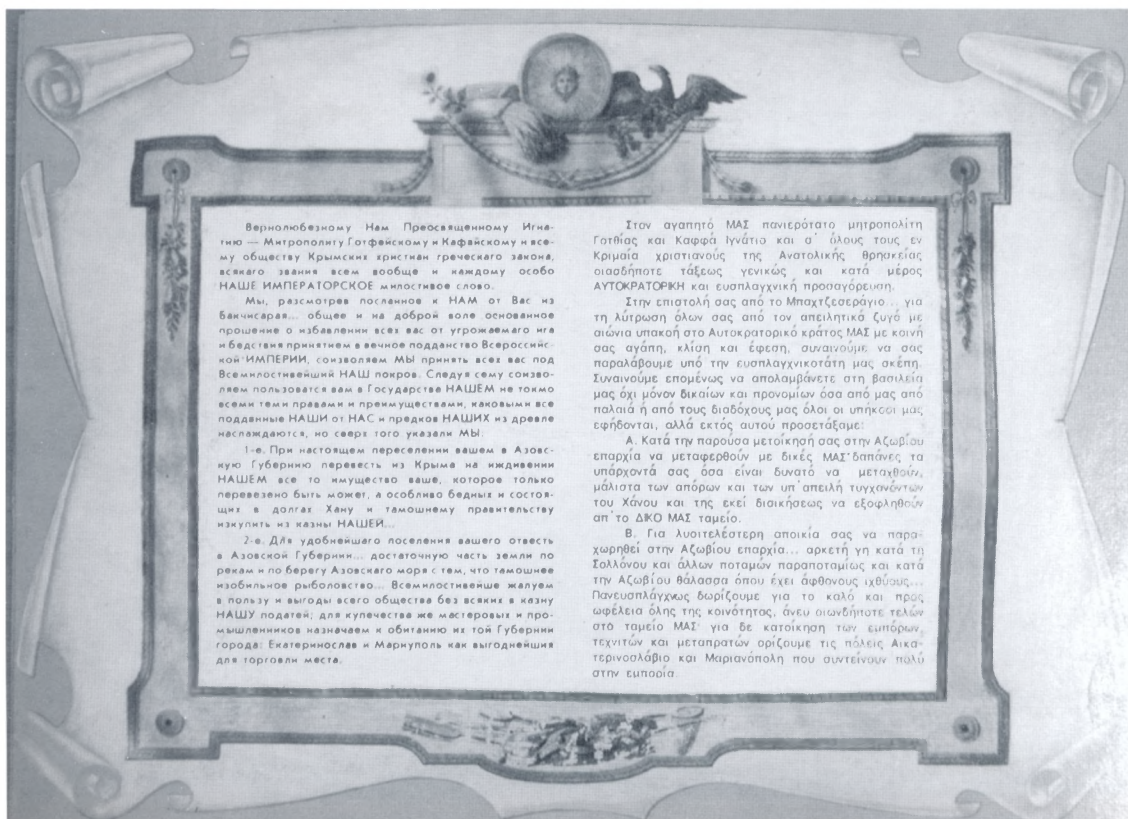
Складено за ДАЗО, ф. 12, оп. 2, стр. 284, арк. 10 зв., 11.

№ 6

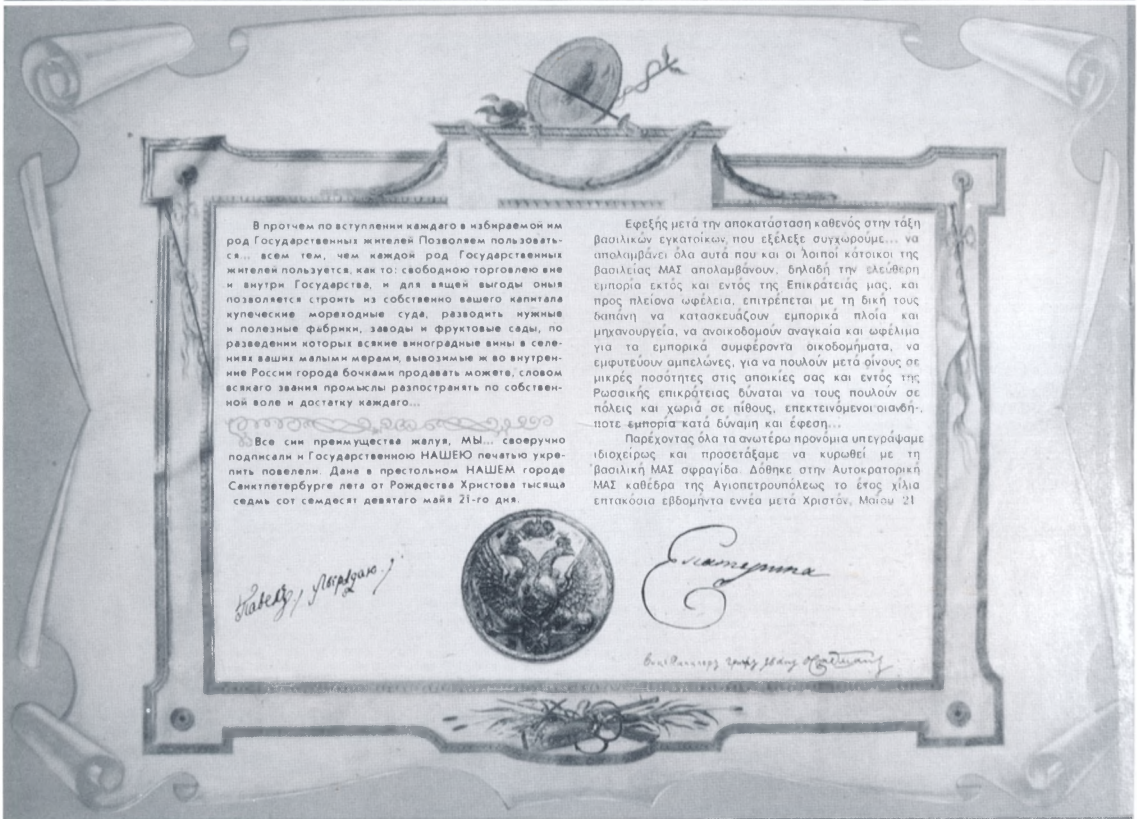
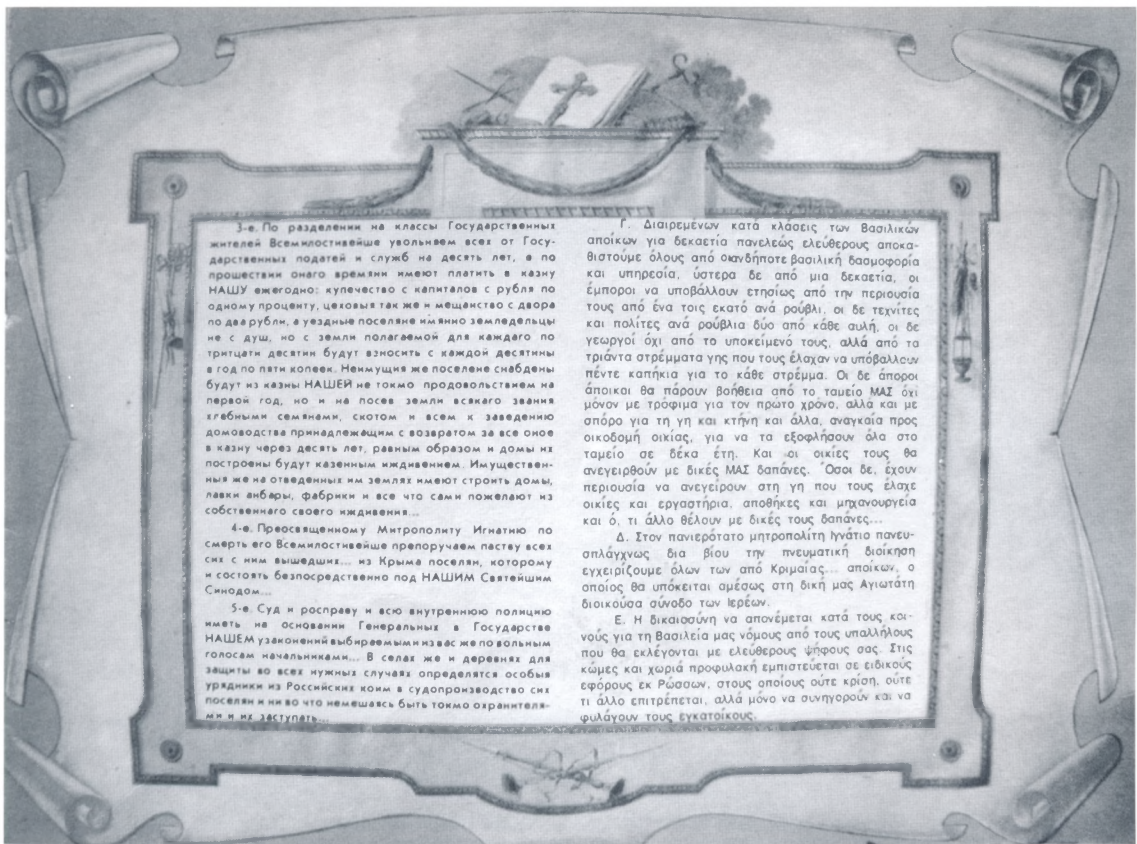
Зведена відомість про кількісний склад населення грецьких колоній за 1868 рік

№	Назва населеного пункту	Кількість душ
1	Анадолія	372
2	Богатир	835
3	Бешево	1054
4	Волноваха	368
5	Ігнатіївка	1265
6	Камари	792
7	Каракуба Велика	602
8	Каракуба Нова	545
9	Карань	1225
10	Керменчик Старий	879
11	Керменчик Новий (Дортоба)	246
12	Константинополь	465
13	Крим Старий	407
14	Ласпа	689
15	Мангут	1291
16	Сартана	1269
17	Стіла	967
18	Улакли	470
19	Урзуф	493
20	Чердаклі	514
21	Чермалик	793
22	Ялта	1098
23	Янісоль Великий	868
24	Янісоль Малий	1218
25	Виселок Миколаївський грецьких волонтерів	215

Складено за ДАЗО, ф. 21, оп. 1, стр. 27, арк. 135-150.

Грамота Катерины II про надання прав та привілеїв грекам-переселенцям до Росії, власноручно нею підписана 21 травня 1779 р. (частина 1)

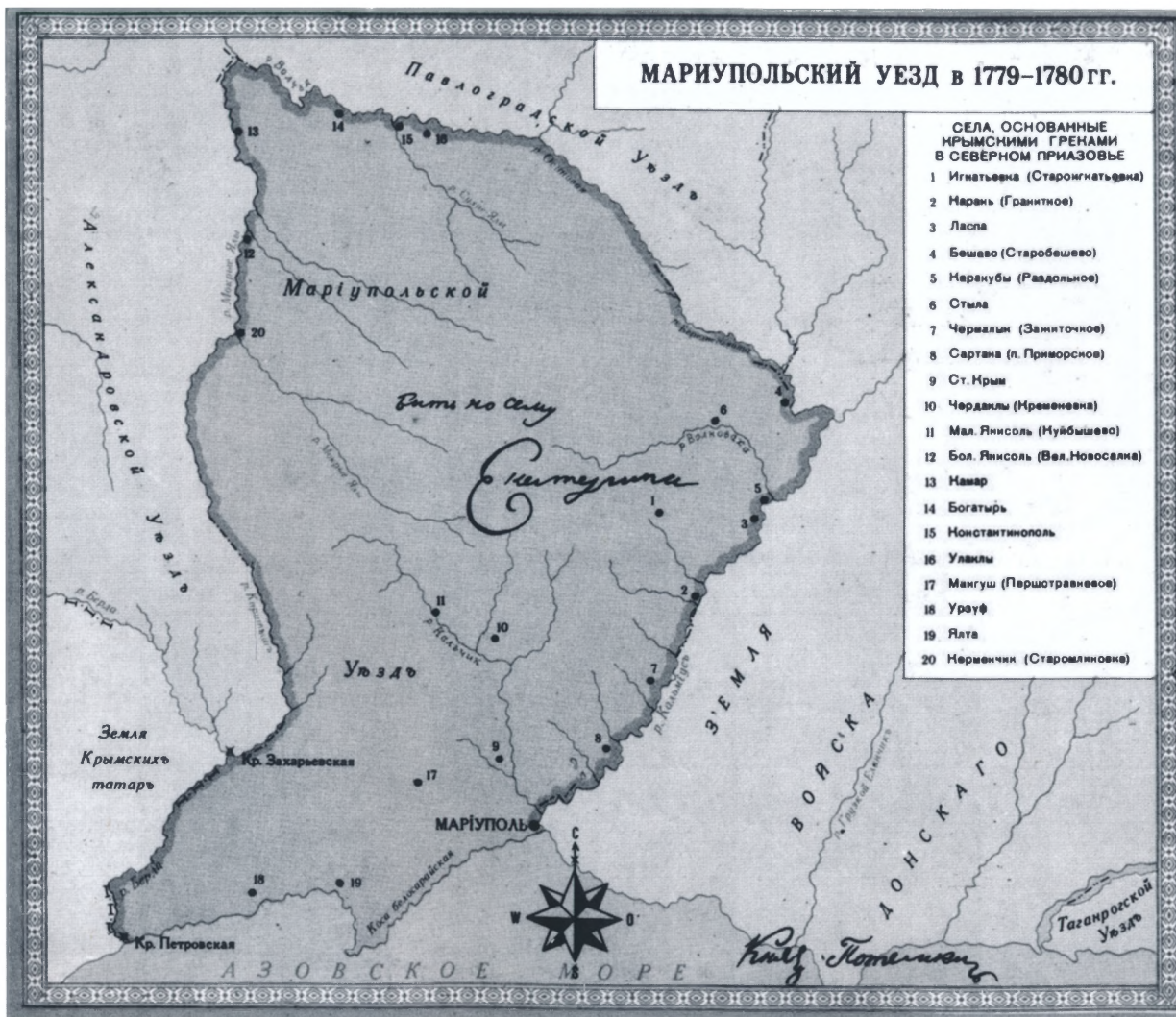

Грамота Катерини II про надання прав та привілеїв грекам-переселенцям до Росії, власноручно нею підписана 21 травня 1779 р. (частина 2)

Оригінал грамоти зберігається в Маріупольському краєзнавчому музеї

Карта переселення греків з Криму до Приазов'я. 1778 - 1780 рр.

Карта Мариупольського повіту. 1779 - 1780 рр.

ГРЕЦЬКЕ НАСЕЛЕННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

В ХІХ столітті процес заселення Південної України в основному завершився. Встановилися та зміцніли зв'язки іноземних переселенців, які вже стали російськими підданими, з корінним населенням.

Активна колонізація цієї території сприяла виникненню нових населених пунктів, створенню етнічно змішаних поселень, дала поштовх господарському розвитку краю. На цей час вже більша частина наявних казенних вільних земель при сільських громадах була заселена, водночас, внаслідок розвитку промисловості, зростає попит на робочі руки в містах, куди прямувала значна кількість людей.

Для господарського освоєння південних земель важливі були і рівень їх заселення, і наявність у населення трудових навичок, а також, безперечно, характер соціальних відносин. Адже, без аналізу соціального складу населення неможливо зрозуміти і економічні процеси.

Джерелом вивчення цих процесів є фонди Державного архіву Запорізької області: Олександрівського спрощеного громадського управління, Олександрівської міської управи, Бердянського та Мелітопольського повітових земських статистичних бюро, документи волосних і земських управ, навчальних закладів, ревізські сказки дореволюційного періоду. Аналіз цих документів дозволяє наблизитися до розуміння внеску грецького населення в господарський і соціально-культурний розвиток краю.

Кількісний склад греків, які проживали на території, яка зараз входить до Запорізької області, за першим загальним переписом населення Росії 1897 року становив приблизно 1 % від загальної кількості населення цього регіону. Проте, їх число в різних місцевостях нашого краю було нерівномірним. Якщо в Олександрівському повіті Катеринославської губернії проживало 45 греків, в Мелітопольському повіті Таврійської губернії – 346 чол., в Бердянському повіті Таврійської губернії – 560 чол., то у Маріупольському повіті Катеринославської губернії значно більше – 48290 чол.¹.

Серед греків були представники різних соціальних груп: купці, міщани, цехові та повітові поселяни.

Зусиллями дрібних сільських виробників, тобто поселян, колоністів та ін. в першу чергу здійснювалось господарче освоєння краю. При заселенні грецькі колоністи отримували 30 десятин землі на душу, крім того, урядом було виділено 12 тис. дес. вигону та 6 тис. дес. для рибальства² Сільське грецьке населення займалося землеробством,

скотарством, садівництвом, рибальством та мисливством. Поселяни, які успішно вели господарство, ставали власниками млинів, амбарів, заможнішали. В протоколах засідань Бердянських повітових земських зборів за 1910 р. згадується Ликіордопуло Андрій - власник амбару на землі Костянтинівського сільського товариства. Доходність його підприємства становила 100 крб.³

Греки – заможні господарі відігравали помітну роль у розвитку господарства. Зокрема, в Олександрівському повіті Катеринославської губернії поміщик Гозадінов Ігнат, колезький асесор, власник селищ Темрюк та Ігнатіївка. В цих маєтках мешкало 50 жінок та 55 чоловіків. Кількість угідь складала 2164 дес. степової та 1185 дес. лісової землі⁴

Гозадінов А. І., дворянин, обирався на початку ХХ ст. до Маріупольського повітового зібрання, а в 1914 р. став головою Маріупольської повітової земської управи.

Власником с. Єленівка був військовий старшина Посполитакі Олександр Лукич, який мав у власності 9414 дес. степової землі⁵

Одним з яскравих представників місцевої грецької еліти був Микола Миколайович Мазаракій, спадкоємець великого землевласника генерал-майора Мазаракія, потомствений дворянин. Закінчив Миколаївське кавалерійське училище, починав з юнкера, у 1888 р. – поручик (виповнилося 30 років), у 1893 р. – штаб-ротмістр. У 1891 р. – на 3 роки був обраний почесним мировим суддею. В 1893 р. він відмовився від посади почесного мирового судді у зв'язку з хворобою. Станом на 29 травня 1889 р. штабс-ротмістр Мазаракій мав приватні поселення в районі Катеринівської волості: економію при селі Катеринівка, хутір Шамрайка, хутір Простий. Мав у власності 3945 дес. землі у с. Катеринівка та с. Дебальцевка⁶ Мазаракій М. приймав активну участь у громадському житті. Він мав дуже добрі ораторські здібності, його палкі промови на засіданнях Олександрівського земства не залишали нікого байдужим.

Значне місце у житті греків посідала торгівля. Торгували як поселяни так і жителі міст. Торгівля Росії з Грецією була досить велика. Грецький ринок був зацікавлений у продуктах сільського господарства, лісі, силікатних та гумових виробках. На Україну ввозилися продукти грецького городництва, садівництва, виноробства. Комерційна підприємливість грецьких колоністів сприяла розвитку внутрішньої і зовнішньої торгівлі, а разом з цим розвитку поселень та міст.

Розвиток містечок і міст пов'язується з успіхами приватного підприємництва, яке багато в чому залежало від діяльності найзаможніших людей – купців.

Відсоток грецьких купців у купецьких громадах Олександрівська, Бердянська, Мелітополя був невеликий, але вони зробили помітний внесок у розвиток господарства, культури.

В фонді Олександрівського спрощеного громадського управління за 1874 р. містяться відомості про купців грецького походження – мешканців м. Олександрівськ. Грецькопідданий Костянтин Панайотіді володів капіталом у 6000 крб.⁷ За гільдійськими свідоцтвами без причислення в корінні торгували купці Марія Крістіді⁸ і Махмед Куянджи⁹. На 1913 р. в м. Олександрівськ проживало близько 5 грецькопідданих (рахуючи глав сімей)¹⁰.

У списку службовців Олександрівського повітового попечительства дитячих притулків та Олександрівського дитячого притулку імені графині Канкриної В. П. за 1914 р. серед почесних членів з 7 лютого 1899 р. (за іншим протоколом з 27 січня 1896 р.) з обов'язковим річним внеском 100 крб. значиться Целенті Микола Федорович, купець. Він був нагороджений двома золотими нагрудними медалями на Станіславській та Аннинській стрічках, срібною медаллю на Станіславській стрічці.

Найбільша грецька громада була зосереджена в Бердянську. І тут немає нічого дивного. Адже, це місто-порт на північному березі Азовського моря з південним помірним кліматом приваблювало греків можливістю займатися своїми традиційними формами господарювання: торгівлею, виноробством, садівництвом. Вигідне місцезнаходження Бердянська у центрі Приазов'я привернуло до нього увагу ще з часу виникнення порту міжнародної торгівлі до спорудження залізничної мережі на півдні Росії. Бердянськ зайняв значне місце серед Азовських портів, яке на протязі кількох десятиків років зберігалось. Так, у 1830 р. був збудований порт. У 1836 р. була відкрита митна застава. В 1841 р. Бердянському порту були надані привілеї міста. У 1842 р. місто стало центром повіту. Бердянськ досить динамічно розвивався, розбудовувалась його інфраструктура. Товариство Бердянських негоціантів брало активну участь у загальнокорисній справі – будівництві залізничної гілки до Бердянська від Лозово-Севастопольської залізниці наприкінці ХІХ ст., що мало принести цивілізацію в глибинні райони і значно збільшити торговий обіг. Серед них бердянські купці: 1-ї гільдії – Горацій Васильович Куппа, Іван Григорович Пападакі, Г. І. Пападакі; 2-ї гільдії – Михайло Іванович Докоро, Косьма Спиридонович Аргіропуло, Микола М. Катінакі та ін.

Найважливішим предметом торгового обігу Бердянського порту (як за кількістю, так і за вартістю) були хлібні вантажі, які вивозились за кордон. Цьому сприяло і господарське освоєння плодородних земель півдня України, що привело до значного зросту сільськогосподарського виробництва, головним чином, зернового. Зерновий хліб накопичувався на оптових складах, в амбарах для відправки за кордон через порти. Контори

по прийому хліба були у всіх містах. Купець 1-ї гільдії Ламбро Никифорович Амбанопуло у 80-х, 90-х рр. XIX ст. мав у власності 4 амбара і контору по прийому та здаванню зернового хліба в Олександрівську. Купець 2-ї гільдії Костянтин Павлович Панайотіді – п'ять амбарів, якими завідував сам та з допомогою приказчиків-греків.

У Бердянську діяло грецьке консульство, яке очолював Г. І. Пападакі¹¹. Греком за походженням був Бердянський повітовий суддя – колезький секретар Дмитро Миколайович Ставракі¹².

На 1913 р. у м. Бердянськ проживало близько 90 грецькопідданих (рахуючи глав сімей)¹³. З них купці: 1-ої гільдії – Іван Григорович Пападакі¹⁴; 2-ої гільдії – Георгій Спиридонович Габріелі¹⁵; Харлампій Павлович Дмитрієв; Павло Михайлович Декоро¹⁶, Микола Миколайович Катінакі¹⁷.

У м. Мелітополь Таврійської губернії теж існувала значна громада греків, яка натовді налічувала до 50 грецькопідданих (рахуючи глав сімей)¹⁸.

Відомості про кількість жителів - греків в містах не є вичерпними. Вони були визначені за метричними книгами церков Олександрівська, Бердянська та Мелітополя. В метричні книги вносились дані про підданство, місце постійного проживання та соціальний стан осіб, яких стосувалася реєстрація актів громадянського стану. Інші – котрі не мали підстави звертатися до духовних установ чи проживали на певній території незначний термін – при підрахунках до уваги не бралися.

Представники грецької громади брали активну участь у роботі місцевого самоуправління, піклувалися про відкриття навчальних закладів, про збереження культурної національної спадщини, робили пожертви на просвітні заклади та церкви.

Так, за відомостями Бердянських повітових земських зборів за 1877 р. грек Козьма Спиридонович Аргіропуло був обраний представником від м. Бердянськ до військового присутствія¹⁹.

Бердянській гімназії цього ж року був переданий в дар Олександром Дмитровичем Мемопуло фотоальбом “Відродження Греції у 1821 році”²⁰. У гімназичну церкву в день її освячення було пожертвувано бердянським купцем Миколою Михайловичем Катінакі і його дружиною Афіною Іванівною Катінакі срібний позолочений хрест²¹.

Серед відомих діячів Бердянська можна назвати грецьких консулів: Пайкоса Михайла Григоровича (1873 р.), Пападакі І. Г. (1905 р.); повітового суддю, колезького секретаря Ставракі Дмитра Миколайовича (1873 р.); дворянина, голову Бердянських повітових земських зборів, повітового предводителя дворянства з 1867 року – Лампсі Спиридона Харлампійовича. Під керівництвом Лампсі С. Х. Бердянське повітове земство прийняло у своє ведення народні школи і на протязі 14 років відрахувало на їх утримання більше півмільйона карбованців.

За документами архіву були виявлені відомості про родину генерал-майора Феодосія Ревеліоті, командира Балаклавського грецького батальйону, що ніс прикордонну службу на кримському узбережжі між Севастополем та Феодосією. Його сини: Дмитро Феодосійович Ревеліоті (в документах за 1873 р. значиться як “доказывающий дворянство”, на 1875 р. – дворянин); Аристид Феодосійович Ревеліоті.

Отож, наприкінці XIX – на початку XX ст. визначився сучасний етнічний склад населення Південної України, невід’ємною часткою якого були греки.

Природні ресурси півдня відкривали перед поселенцями-греками широкі перспективи в галузі сільського господарства (землеробства, скотарства, садівництва); більшість з греків знаходили джерело існування у традиційних для них сферах діяльності – торгівлі та судноплавстві. Це пояснювало їх скупчення у портових містах і на узбережжі.

На рубежі XIX–XX ст. окреслилася і грецька еліта, яка вважала цю землю рідною, вона не тільки бачила майбутнє в своєму збагаченні, але й робила все, щоб зберегти грецьку культуру для нащадків, вросла корінням в цю землю. В результаті складних історичних та етнічних процесів відбулося розмивання грецьких міських громад. Багато з греків прийняли російське підданство, увійшли до складу інших корінних національностей місцевості.

¹ Бойко Я. Я. Заселення Південної України (60-90-ті роки XIX ст.) // Південна Україна XVIII–XIX ст. – Вип. 1. – Запоріжжя, 1996. – С.135.

² Дружинина Е. И. Южная Украина в 1800–1825 гг.– 1970. – С. 8.

³ Протоколы заседаний Бердянского уездного земского собрания (XXXXV сессия). – Бердянск, 1910. – С. 94.

⁴ ДАЗО, ф. 1, оп. 1, спр. 753, арк. 8.

⁵ Там само, арк.21.

⁶ Там само, ф. 56, оп. 1, спр. 207, арк. 5 зв.

⁷ Там само, ф. 21, оп. 1, спр. 50, арк. 99.

⁸ Там само.

⁹ Там само, ф. 24, оп.1, спр. 89, арк. 69.

¹⁰ Підраховано за: ДАЗО, ф. 19, оп.1, спр. 14, арк. 25.

¹¹ Труды отдела торговых портов. Выпуск XVII. Описание Бердянского порта. – Спб., 1905. – С. 35.

¹² ДАЗО, ф. 245, оп. 1; спр. 16, арк. 85.

¹³ Підраховано за: ДАЗО, ф. р-5593, оп. 1, спр. 14-36, 45-51, 136-145, 151-162.

¹⁴ ДАЗО, ф. р-5593, оп. 1, спр. 38, арк. 125.

¹⁵ Там само, ф. 245, оп. 1, спр. 259, арк. 12.

¹⁶ Там само, ф. р-5593, оп. 1, спр. 38, арк. 142.

¹⁷ Протоколы заседаний Бердянского уездного земского собрания (XXII сессия). – Бердянск, 1877.– С. 365.

¹⁸ Підраховано за: ДАЗО, ф. р- 5593, оп. 1, спр. 52-61, 189-198.

¹⁹ Протоколы заседаний Бердянского уездного земского собрания (XXII сессия). – Бердянск, 1877.– С. 316.

²⁰ Там само, С. 364.

²¹ Там само, С. 365.

Додатки

№ 1

Межева книга на володіння спадкоємців великого землевласника Мазаракія в Олександрівському повіті с. Катеринівка та с. Дебальцевка

9 серпня 1878 р.

1878 года августа 9 дня по Указу его Императорского Величества Государя Императора Александра Николаевича Самодержца Всероссийского и прочая, и прочая, и прочая, утверждена межа и сочинена сия межевая книга землемером межевой канцелярии коллежским ассесором Барминым на участок Екатеринославской губернии Александровского уезда части дачи села Екатериновки с деревней Дебальцевкой под названием Николаевского владения наследников *генерал-майора Мазаракий юнкера Николая Николаевича Мазаракий и жены статского советника Анны Николаевны Веселовской*, вымежеванный по полюбовной сказке из дачи означенного села Екатериновки с деревней Дебальцевкой. Начало межи взято за речкой Волчьей от смежной дачи Александровского уезда села Покровского, от межевого столба с признаками поставленного на правом берегу речки Волчьей на расстоянии от него в восемьдесят пять сажень, пред которыми вырыты две межевые ямы, одна в правой стороне по меже села Покровского последующая, а другая вперед по меже участка починая, и отсюда окружная межа одного участка обойдена от смежных земель следующими линиями, показанными на специальном плане.

От А до Б того же Александровского уезда части села Екатериновки с деревней Дебальцевкой под названием участка Адриановского по ходу специального межевания первая от юга к западу восемьдесят один градус пятнадцать минут, мерою три тысячи сто сажень, в переход на ней речка Волчья, две проселочных и одна большая дорога, вторая от юга к западу шестьдесят три градуса тридцать минут, угол сто шестьдесят два градуса пятнадцать минут шириною тысяча шестьсот двадцать пять сажень, в переход на ней проселочная дорога и овраг Шамровский.

От А до Б того же уезда части села Екатериновки с деревней Дебальцевкой под названием участка Елизавето-Ильинского по ходу специального межевания третья от юга к западу восемьдесят один градус пятнадцать минут угол сто шестьдесят два градуса пятнадцать минут, мера линии четыреста семьдесят четыре сажени, четвертая от севера к западу десять градусов угол девяносто один градус пятнадцать минут мера линии

Національний одяг гречанки, реконструйований з фото кінця XIX ст.

18 года Декабря 30 дня, По Указу ЕГО
ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА, ГОСУДАРЯ
ИМПЕРАТОРА, АЛЕКСАНДРА АЛЕКСАНДРОВИЧА,
САМОДЕРЖЦА ВСЕРОССИЙСКАГО и прочая, и прочая,
и прочая, утверждена межа и сочинена сия Межевая
книга Екатеринославской Уездной Землемѣромъ
Поводовдовымъ на участокъ Екатеринославской
губерніи Александровскаго Уѣзда, подъ названіемъ
урадебнаго лѣтота села Петровскаго номеръ
20 двадцатый владѣній мищанки Анны Иванов-
вой Панеодити, выкошеванной по наповод-
ной сказки изъ даги села Петровскаго. По ходу
снѣжной даги села Петровскаго, отъ лѣтота
столба, поставленнаго по межѣ урадебнаго лѣ-
та села Петровскаго номеръ двадцатый, при
соединеній двухъ линій отъ Юга къ Западу,
двадцать градусовъ пятнадцать минутъ, лѣ-
тотю двадцать одна сажень, и отъ Сѣвера къ
Западу шестьдцать двѣ градуса, сорокъ
пять минутъ, лѣтотю сто пятьдцать одна
сажень, углы между линіи двѣдцать градусовъ,
взѣта меридианная линія отъ Юга къ Западу
сорокъ два градуса, составляющая углы въ правой
сторонѣ шестьдцать восемь градусовъ пятнадц-
цать минутъ и въ лѣвой сторонѣ двѣ одна
градуса сорокъ пять минутъ, лѣтотю линіи сто
сажень, въ концѣ которой было насажено лѣтотю
урабка, отъ снѣжной даги того же урѣда

Фрагмент межевої книги про затвердження меж садибної ділянки в с. Петровське
Олександрівського повіту Катеринославської губернії, наданої міщанці
Панеодіті Г. І., від 30 грудня 1890 р.

тысяча восемьсот десять сажень, на ней в переход овраг Шамровский и проселочная дорога.

От В до Г того же уезда и части села Екатериновки с деревней Дебальцевкой под названием участка Семено-Дебальцевского против хода специального межевания, пятая от севера к востоку восемьдесят один градус тридцать минут мерою пять тысяч десять сажень, на ней в переходе большая, две проселочных дороги и речка Волчья.

От Г до Д за речкой Волчья того же уезда церковной земли села Покровского против хода генерального межевания шестая магистральная линия вниз речки Волчьей от юга к востоку шестнадцать градусов пятнадцать минут, угол девяносто семь градусов сорок пять минут поворот на правом берегу речки Волчьей расстоянием от ее течения в восьмидесяти саженях, которая с этого места между участком Николаевским и церковной землей села Покровского составляет между и к которой на ходу смежной дачи через каждые сто сажень браны были перпендикуляры вправо мерою первому шестьдесят две сажени, второму тридцать одна, третьему шестнадцать и четвертому двадцать шесть сажень, длина линии триста восемьдесят четыре сажени на ней в переходе речка Волчья.

От Д до А за речкой Волчьей того же уезда села Покровского против хода генерального межевания седьмая магистральная линия вниз речки Волчьей по тому же прямому направлению, признак на правом берегу речки расстоянием от нее в десяти саженях, означенная речка с этого места между участком Николаевским и селом Покровским составляет между и к которой по ходу смежной дачи через каждые сто сажень браны были перпендикуляры влево мерою первому шестнадцать сажень, второму сорок четыре, третьему сорок три, четвертому двадцать пять, пятому тридцать девять, седьмому вправо сто девяносто девять и восьмому сто сорок, длина линии восемьсот семьдесят четыре сажени, а всей прямой линии тысяча двести пятьдесят восемь сажень, в переходе на ней речка Волчья. Между последнею то есть седьмою линиею и первою, у починного пункта, угол восемьдесят два градуса тридцать минут.

На всех вышеписанных линиях окружной межи участка Николаевского на основании X тома свода меж. законов ст. 473-587 и 597 межевые столбы поставлены, ямы вырыты, межники на законном основании и в надлежащих местах сделаны.

В даче состоит земли: под усадьбой тысяча четыреста сажень, пашни пятьсот двадцать десятин, сенокосу восемьсот шесть десятин, степи тысяча пятьсот семьдесят десятин триста сажень, кустарника тернового двадцать три десятины, под болотом с камышем пятьдесят семь десятин, под полуречками, ручьями, прудами и течениями оврагов двенадцать десятин триста сажень, под дорогами одиннадцать десятин четыреста сажень. А всего удобной и неудобной земли три тысячи десятин, за

исключением неудобных мест, удобной две тысячи девятьсот девятнадцать десятин, тысяча семьсот сажень. Отклонение магнитной стрелки от хода генерального межевания найдено вправо к востоку семь градусов. На сем участке состоял владельческий хутор. При межевании были поверенный гг. владельцев полковника Семена Семеновича Мазаракий Дебальцева, надворного советника Адриана, статского советника Ильи Семеновича Мазаракий и жены статского советника Анны Николаевны Веселовской, попечителя несовершеннолетнего юнкера Николая Николаевича Мазаракий – губернский секретарь Игнатий Полонский, за депутата с духовной стороны священник села Покровского Павел Хицунов, священник села Екатериновка Пантелеймон Журман и понятые сторонние люди Александровского уезда из села Григорьевка: 1) Тимофей Дрига, 2) Иван Тулускал, 3) Тимофей Драченко, 4) Ефим Чередниченко, 5) Николай Михайленко, 6) Иван Топчигречко; из села Покровского 7) Иосиф Андрищенко, 8) Моисей Маковецкий, 9) Василий Мицек, 10) Афанасий Лешенко, 11) Яков Колбаса, 12) Иван Пархоменко. В подлинной межевой книге в рукоприкладстве писано так: к сей межевой книге на депутата с духовной стороны священник села Покровского Павел Хицунов руку приложил. К сей межевой книге по доверенности полковника Семена Семеновича Мазаракий Дебальцева, надворного советника Адриана, статского советника Ильи Семеновича Мазаракий и жены статского советника Анны Николаевны Веселовской, попечителя несовершеннолетнего юнкера Николая Николаевича Мазаракий – губернский секретарь Игнатий Полонский руку приложил. А прочие господа владельцы на межу не прибыли и поверенных не выслали, что и свидетельствуют понятые люди. К сей межевой книге вместо неграмотных понятых по их прошению священник села Екатериновки Пантелеймон Журман руку приложил. Подлинная межевая книга по местам скреплена и в окончании подписана так: согласно полубовной сказке разделенные межи утверждал и сию книгу составлял межевой канцелярии землемер коллежский ассесор Бармин. В сей межевой книге по свидетельству в чертежной межевой канцелярии неисправностей не оказалось.

Сшивал старший землемерный помощник /підпис/*

Межевой канцелярии

Председатель Генерал лейтенант /підпис/*

Старш[ий] член**

Младш[ий] член Статский советник /підпис/*

Младш[ий] член**

ДАЗО, ф. р-230, оп. 2, спр. 282, арк. 1-5. Оригінал.

* Підпис нерозбірливий.

** Підпис відсутній.

3 промови М. М. Мазаракія на засіданні Олександрівських повітових земських зборів про загибель авіатора Мацієвича Л. М.

3 жовтня 1910 р.

28 сентября погиб отважный авиатор Л. М. Мацевич.

Господа Уездные Гласные! Вся Россия, пораженная ужасом, вздрогнула, осведомившись об ужасной смерти инженера-механика Мацевича, оставившего без всяких средств вдову и малолетнюю дочь. Мацевич пал кровавой, но добровольной жертвой для блага России, вырабатывая с доблестными своими товарищами новый способ защиты Русского Государства от вторжения врагов наших. Лишенной морского флота, бедной России нужен воздушный флот, способный летать в воздушном океане на воле и свободе. В этом отношении современные авиаторы по духу сродни нашим доблестным предкам, славным запорожским и малороссийским казакам, героям нашей истории, былин, песен и дум. Они, защищая свой родной язык, веру и свободу, будучи уже стесненными в земле своей, искали и обрели волю и свободу в нашем широком, но теперь уже не существующем океане. На своих казачьих костях они посеяли семена нашей гражданской вольности, нашей культуры, нашего богатства. Эти слабые всходы они поливали своей алой, горячей казачьей кровью. Покровительство убогим и сирым было одним из догматов казачьей морали. Будем же следовать этому великому догмату наших предков и поможем больной психически вдове инженер-механика Мацевича и его сиротке, малолетней дочери, а потому смею предложить Собранию послать в то учреждение, или место, где будут приниматься взносы на составление капитала в пользу семьи погибшего капитана инженера-механика Мацевича – 500 руб. Чествуя память героя Мацевича и заботясь о его семье, мы докажем его храбрым товарищам - авиаторам, что мы, будучи бесконечно малой ячейкой русского общества, принимаем близко к сердцу успехи и неудачи наших воздушных аргонавтов, и, по возможности, заботимся об обеспечении их семей. Мы не смеем предполагать, чтобы золотом можно было бы осушить тяжкие, горькие слезы осиротелой семьи Мацевича, но пусть наша малая лепта будет ничтожным степным барвинком, пучком ковыля с родной степи на свежей могиле доблестного казака-украинца! Господа, помогите семье Мацевича: лечение больной психически вдовы капитана Мацевича будет стоить много и может продлиться долго...

ДАЗО, ф. 56, оп. 1, спр. 286, арк. 37, 37 зв.

З промови М. М. Мазаракія на засіданні Олександрівських повітових земських зборів про німецьких колоністів, видатних представників німецької нації та принципи російської державності

4 жовтня 1910 р.

Наша почтенная Управа, конечно, поддержала ходатайство Шенфельдского Училищного Совета о пособии этому обществу в размере 3100 рублей, ибо она всегда поддерживает просветительные начинания всех обществ в финансовом отношении и всегда является бескорыстным ходатаем перед Собранием в исходатайствовании помощи отдельным лицам, просящим пособие на образование. Это есть один из основных принципов, которым она руководствуется в своих действиях, и, конечно, я не смею ставить целью своих слов оспаривать справедливость ее мнения. Но когда удовлетворение данного ходатайства идет в разрез с принципами русской государственности и нарушает финансовые интересы платежной массы населения ради выгоды меньшинства, я дерзаю поднять свой слабый голос и не согласиться с мнением Управы. В данном случае поддержание ходатайства Шенфельдского Училищного Общества идет в разрез с установившимся понятием о русской государственности, требующей, между прочим, равноправности отдельных народностей в общей работе государственного организма. При основном принципе господства русской народности, как наибольшего в количественном отношении элемента, входящего в состав Великого Русского Государства, также при основном принципе, что мы прежде всего русские, а затем – уже отдельные народности. Этот принцип, повидимому, не усвоен Правлением Шенфельдского Училищного Совета, ибо в своем обращении к настоящему Земскому Собранию Правление ставит доводом, подкрепляющим означенное ходатайство, то обстоятельство, что Центральное училище является для немцев-колонистов заведением, способным дать дальнейшее умственное развитие ученикам. Очевидно, совместная 125-ти летняя жизнь с коренным русским населением не дала возможности, по крайней мере авторам настоящего обращения к Земскому Собранию, усвоить ту истину, что [они] не только немецкого происхождения люди, но уже давно полноправные русские граждане. Простите, господа, но раз говорят о колонистах, можно говорить и о колониях, а, следовательно, о Монополии и стране, где возникают колонии. Колонисты, как всем нам известно, суть выходцы из культурной страны-отчизны, Монополии, с которой они не прерывают связей, выходцы, селящиеся мирно, или после завоевания варварской, т. е. более низкой по культуре страны. Подставляя

соответственные величины в это выражение при данном значении колониста равняется немцу, мы получаем следующее дальнейшее выражение: немцы культуртрегеры вышли из Германии и, оставаясь, по преимуществу, Немцами, поселились в варварской стране – России. Эти выходцы, однако, имели свои школы уже почти с самого начала своего поселения в России, что видно в официальном отчете Александровского Уездного Училищного Совета за 1867 год, на страницах 27, 31, 39, 127 и 133. Этот отчет составлен бароном Н. А. Корфом. Вот Вам результат специальных немецких школ разного наименования, а я, господа, осмеливаюсь привести Вам другие примеры из нашей совместной жизни с представителями великого Германского племени, у которого честность, храбрость, добросовестность – суть основы нравственной жизни этого чисто Арийского племени. Наша история свято хранит на самых блестящих страницах своей культурной и военной истории чудные имена тех славных представителей Германской народности, которые, будучи Немцами по происхождению и лютеранами по вероисповеданию, были русскими людьми по деянию и патриотами России в наилучшем значении этого великого слова, честно служа на разных поприщах Великому Русскому Государству.

Почему Витгенштейн, Сакен, Корф и многие другие достопамятные немецкие имена памятны России? Потому, что эти люди честно ей служили, будучи русскими по воспитанию и только немцами по происхождению. Они были русскими благодаря внушенным школой идеям русской государственности и жили в русском обществе. Двери наших университетов, всяких специальных школ, корпусов, гимназий и училищ широко открыты для юношей германского племени. Милости просим, пожалуйста в русские училища на равных правах с коренным русским населением, воспитывайте юношество немецкого происхождения и давайте нам только русских граждан!

ДАЗО, ф. 56, оп. 1, стр. 286, арк. 11, 12.

ГРЕЦЬКА РЕЛІГІЙНА ГРОМАДА БЕРДЯНСЬКА ТАВРІЙСЬКОЇ ГУБЕРНІ КІНЦЯ ХІХ-ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Найбільш чисельною була грецька громада міста Бердянськ. В місті була зосереджена основна маса грецького міського населення Запорізького краю.

Православні греки різними шляхами селились в Бердянському повіті, зокрема в Бердянську: по суші – через Кавказ, або по морю. Причини переселення були пов'язані з подіями, які відбувалися на світовій арені (російсько-турецькі війни ХІХ ст.), тобто греки селились на теренах України як біженці; у роки промислового розвитку півдня України греки приїжджали на заробітки, заможні – для освоєння нового ринку та відкриття своїх підприємств.

У 1830 році судна почали заходити в південну бухту, порт на узбережжі Бердянської затоки був збудований у 1836 році. У 1841 р. порту були надані права та привілеї міста; у 1842 р. Бердянськ став центром повіту, а зі спорудженням залізничної мережі він зайняв значне місце серед Азовських портів у міжнародній торгівлі. У Бердянську знаходилося грецьке консульство¹. Основними заняттями та джерелом існування греків були торгівля та судноплавство. Тому їх скупчення у портовому морському місті – це не випадковість, а закономірність.

Проведемо більш докладні дослідження культурно-релігійного життя грецької громади. Місто вирувало життям. Греки, як ті, що приїжджали, так і вже осідлі, були дуже релігійні. Вони відчували потребу в духовному житті. Православні греки знаходили духовність та духовний спокій в православних церквах міста Бердянськ. Грецьких храмів з грецькими священниками в місті не було. Але греко-російська православна церква була духовно близька грекам. Вони справляли обряди хрещення, вінчання у цих церквах, що сприяло зміцненню зв'язків з корінним православним населенням. Це не було поодиноким випадком, а стало типовим наприкінці ХІХ-на початку ХХ ст. Саме в цей період вже склалася міцна грецька громада в місті Бердянськ.

Колекція метричних книг Вознесенської соборної, Покровської, Богоявленської, Петро-Павлівської православних церков м. Бердянськ є цінним джерелом з вивчення історії грецького населення міста. Метричні книги – це важливий статистичний матеріал, оскільки в них вносились дані про підданство. Місце постійного проживання іноземців не вказувалося, а називалась тільки та країна, підданими якої вони були. Всі ці відомості ми використаємо для вивчення складу та динаміки грецької релігійної громади Бердянська. З метричних книг ми дізнаємося з яких країн та місцевостей

Гавань Бердянського порту. Початок ХХ ст.

Місто Бердянськ. Початок ХХ ст.

греки приїхали до Бердянська. Це були Греція або Туреччина, Крим. Греки Бердянська в основному походили з Керч-Єнікальського градоначальства (були записані як керчєнські, керч-єнікальські міщани або жителі). Зустрічаються міщани з Феодосії (Алеонакі Микола Герасимович), Таганрога (Деселермо Іван Антонович), Севастополя (Панайотіді Христофор Анастасійович), Маріуполя.

Греки, записані в метричні книги наприкінці XIX ст., проходять переважно як грецькопіддані, рідко – турецькопіддані та перськопіддані, але багато хто вже прийняв російське підданство та увійшов в купецькі та міщанські міські громади. Так, в метричних книгах вони вже значаться як бердянські міщани та купці.

Отож, за метричними книгами можна скласти картину соціального стану грецької громади міста. За записами можна побачити, що справно ходили до Вознесенського православного собору перші особи міста: грецькопідданий граф Дмитрій Анастасієв Метакса² з родиною, дворянин Дмитрій Феодосієв Ревеліоті з родиною, „іноземний гість Бердянський” першої гільдії купець Пападакі Іван Григорович³ з родиною та ін.

Просліджується динаміка подальшої коренізації грецького населення. Цьому сприяло те, що заможні купці для зміцнення свого стану і перспектив подальшого розвитку своїх справ у торгівлі мали вступати до гільдій російського купецтва. З цього ж приводу помітно злиття заможних родин та капіталів, коли греки одружувались не з гречанками. Можна простежити, що це було непоодиноким явищем. Отже, міф про замкнутість грецьких громад невинуватий. Наведемо кілька прикладів змішаних шлюбів. У 1889 році дочка дворянина Марія Іванівна Зотова, 17-ти років, вийшла заміж за грека Миколу Георгійовича Леоліу, 31-го року⁴. В 1898 році були повінчані у Вознесенському соборі гречанка Бурбухаті Марулета Федорівна, 22-х років, та французькопідданий Ревердато Леонід Андрійович, 20-ти років⁵. У 1908 році були повінчані бердянський міщанин лютеранин Костянтин Петрович Клейн, 21-го року, та гречанка Олена Миколаївна Руфас⁶.

За проведеними дослідженнями можна зробити висновок, що вже на початку XX ст. кожен третій шлюб укладався за схемою “грек” – “особа іншої національності”. Іноді такі шлюби були соціально нерівними. Ще одне зі спостережень – шлюби серед греків укладалися у віці переважно 25-35 років. Різниця у віці чоловіка та дружини у середньому складала 5-10 років. Дослідження з приводу кількості народжень в релігійній громаді міста Бердянськ показали, що жінки в грецьких родинах народжували в середньому по 5 дітей. За записами в метричних книгах помітно, що різниця у датах народження та хрещення немовлят сягає від двох тижнів до місяця, у корінного населення – один-сім днів.

Слід відзначити, що серед імен, якими греки називали своїх дітей, зустрічаються в більшості випадків: у хлопців – Харлампій, Христофор, Пантелеймон, у дівчаток – Анастасія, Софія, Марія. Та значно рідше – такі грецькі імена як Ахіллес, Олімпіада. Хрещеними батьками, як правило, були греки, але запрошувалися і не греки.

Таким чином, на прикладі релігійної громади греків міста Бердянськ на рубежі XIX–XX ст. можна дослідити соціальні, політичні та національно-культурні аспекти їхнього життя. Слід відзначити, що відносини між греками і слов'янським етнічним населенням склалися як культурне взаємозбагачення. Особливе значення у духовному аспекті мала єдність християнської віри, що доповнювалась спільними культурними традиціями греків та місцевого слов'янського населення.

¹ Труды отдела торговых портов. Выпуск XVII. Описание Бердянского порта.– Спб., 1905. – С. 48–49.

² ДАЗО, ф. р-245, оп. 1, спр. 30.

³ Там само, спр. 22.

⁴ Там само, спр. 45.

⁵ Там само, спр. 36.

⁶ Там само, спр. 44.

І. В. Козлова

ГРЕКИ ПІВДНЯ УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. (ХАРАКТЕРИСТИКА ДЖЕРЕЛ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ)

В держархіві Запорізької області зберігається цінний комплекс документальних матеріалів з історії грецького населення Південної України початку ХХ ст.

Документи, що відклалися у фондах архіву, розкривають різноманітні аспекти життя греків на півдні України: соціально-економічні, суспільно-політичні, національно-культурні. Ці матеріали відносяться переважно до початку ХХ ст. Відсутність численних та яскравих документів з історії греків в Запорізькій області в наступні роки обумовлена зміною в політиці радянської влади по відношенню до національних меншин, коли з кінця 20-х–початку 30-х рр. проводилося згортання політики коренізації та стирання національних відмінностей.

Цінним джерелом з історії грецького населення Запорізького краю є метричні книги реєстрації актів громадянського стану, що зосереджені в “Колекції метричних книг реєстрації актів громадянського стану по Запорізькій області” та фондах окремих релігійних установ, зокрема Вознесенського собору м. Бердянськ, Покровської соборної, Миколаївської та Пилипівської церков м. Олександрівськ. Серед документів згаданої

колекції збереглися метричні книги Архангело-Михайлівської церкви с. Новокерменчик Маріупольського повіту Катеринославської губернії – села з переважною кількістю грецького населення.

Метричні книги можуть слугувати важливим статистичним матеріалом, оскільки в них вносилися дані про підданство, місце постійного проживання, соціальний стан або фах, число, місяць, рік народження, одруження та смерті. Проте слід мати на увазі, що досить часто місце постійного проживання іноземців не вказувалося, а називалася тільки країна, підданими чи громадянами якої вони були. Всі ці відомості можуть бути використані для вивчення складу та динаміки грецького населення. Книги дають змогу простежити з яких країн та місцевостей греки приїжджали до міст та сіл Бердянського, Мелітопольського та Олександрівського повітів. Як свідчать документи, найчастіше це були Туреччина та Греція. Так, в метричній книзі Миколаївської церкви м. Олександрівськ за 1919 р. є актовий запис про народження дитини у грецькопідданого уродженця м. Афіни Михайла Афанасієва Тана та його дружини Любові Костянтинівни¹. В іншому записі згадується турецькопідданий Іоан Трандафілов Кирьянтидіс².

Греки – піддані Росії, які проживали на території сучасної Запорізької області, походили з Криму або Маріупольського повіту Катеринославської губернії. Деякі з них приписувалися до місцевих купецьких та міщанських громад, або належали до поселян. Так, в метричних книгах згадуються дочка бердянського купця Олександра Косьміна Аргиропуло, маріупольський міщанин Іван Саввич Пічачхи³, міщанка м. Феодосія Єфросинія Михайлова Валакос⁴.

Важливі та цікаві матеріали про аграрні відносини на півдні України початку ХХ ст., до яких були причетні й греки, знаходимо у фондах Бердянського та Мелітопольського повітових земських статистичних бюро. В цих фондах зосереджені статистичні картки суцільного перепису селянських господарств з відомостями про населення, землекористування, наявність сільського реманенту та худоби по кожному господарству окремо, складені під час Всеросійського сільськогосподарського та поземельного перепису 1917 р.

Значно більше документів з історії грецького населення на Запоріжжі зосереджено в фондах органів радянської влади і управління.

Одним із найважливіших комплексів джерел, що допомагають з'ясувати обставини життя греків на батьківщині та в Україні на початку ХХ ст., є документи фонду Олександрівського (з березня 1921 р. Запорізького) губернського виконкому. В ньому відклалися листування відносно реєстрації іноземних підданих, списки, заяви та анкети іноземців.

В анкетах прибулих із-за кордону громадян є відомості про підданство (для греків – це турецьке, грецьке або перське), національність,

вік, місце народження. Можна встановити і родинний, соціальний та майновий стан осіб, які прибули в Запорізьку губернію. В анкетах зазначалась також і рідна мова. Документи свідчать, що греки, які проживали на Запоріжжі на початку ХХ ст., вважали рідною мовою грецьку або асирійську⁵. З документів дізнаємося і про шляхи, якими подорожували до Росії греки: по суші – через Кавказ, або по морю. Заносилися до анкет і відомості про мету прибуття у межі Російської імперії. Відповіді свідчать, що в перші роки ХХ ст. греки приїжджали на заробітки. З 1914 р. у зв'язку з початком I Світової війни та бойовими діями, що були розгорнуті на Балканах та в Туреччині, в Росії з'явилися біженці, серед яких були і греки.

У фонді губвиконкому є дані про кількість грецькопідданих, які проживали в Запорізькій губернії. Наприклад, відповідно до списків громадян, що були зареєстровані в іноземному столі Бердянського повітового відділу управління, на 1922 р. в Бердянську проживало 89 греків⁶. А серед 30 іноземців, зареєстрованих у Мелітопольському повітовому відділі управління на 1922 р. було підданих Німеччини – 3, Персії – 10, Болгарії – 5, Греції – 6, Італії – 1, Австрії – 1, Вірменії – 1 і Туреччини – 3⁷

З точки зору багатства фактичного матеріалу про грецькі поселення півдня України величезний інтерес викликає фонд Люксембурзького (до жовтня 1923 р. – Олександрівського) райвиконкому Маріупольського округу. З 1939 р. Люксембурзький (зараз – Розівський) район знаходиться у складі Запорізької області. Серед документів цього фонду особливий інтерес викликають: доповідь комісії ВУЦВКа про стан грецького населення Маріупольського округу за 1925 р., резолюції першої міжокружної грецької наради 1929 р., в яких знайшла відображення концепція коренізації. Ця концепція передбачала переведення діловодства, народної освіти, культурного життя на рідну грекам мову (турецько-татарську або еллінську), підготовку і висунення кадрів грецької національності. Втілення в життя цих принципів знаходимо в протоколах засідань бюро національних меншин при Маріупольському окрвиконкомі, які відклалися в фонді Люксембурзького райвиконкому.

Численну групу документів цього фонду становлять протоколи, плани, звіти і доповіді та матеріали обстежень роботи Новокерменчицької сільради. Документальні матеріали, зокрема протоколи зборів, списки виборців та громадян, що були позбавлені виборчих прав, статистичні звіти про склад депутатів та членів виконкомів розповідають про підготовку та проведення виборів до Рад. Статзвіти дозволяють встановити як змінювалось ставлення грецького населення до радянської влади на протязі 20-х років. Так, в перевиборах 1924 р. з 1352 громадян Новокерменчицької сільради, які мали виборчі права, брали участь 1096 чоловік, а вже на вибори 1928 р. з 507 виборців з'явилися лише 278⁸.

Счетъ родившихся.		Мѣсяць и день		Имена родившихся.	Званіе, имя, отчество и фамилія родителей и кокого вѣроисповѣданія.	Званіе, имя, отчество и фамилія воспріемниковъ.	Кто совершалъ таинство крещенія	Рукоприкладство свидѣтелей записи по желанію
Мужеск. пола.	Женскаго пола.	рожденія.	крещенія.					
35.		10.	11.	Николай	Греческой веры, греческого чина, чина греческаго, и законнаго сына его Ефремъ Николаевичъ; въ православномъ вѣроисповѣданіи; да православнаго протодьякона Александра Ступицына	Мойше греческой веры, греческаго чина, чина греческаго, и законнаго сына его Романа Романовича; да православнаго протодьякона Александра Ступицына	Александръ	
	36.	12.	12.	Афина	Греческой веры, греческаго чина, чина греческаго, и законнаго сына его Абаджи Г. А. Абаджи; да православнаго протодьякона Александра Ступицына	Греческаго чина, чина греческаго, и законнаго сына его Абаджи Г. А. Абаджи; да православнаго протодьякона Александра Ступицына		

Фрагмент метричної книги Казансько-Богородичної церкви с. Якимівка Мелітопольського повіту Таврійської губернії за 1918 рік із записом про народження дочки Афіни у грецького консула Абаджі Г. А.

№ 166 пас. спис.

УДОСТОВЕРЕНИЕ

ВЗАМЕН ПАСПОРТА

выдано из Мариупольской Мещанской Управы

Срочною шабаш 100

пн. паспорта

1. Предъявитель сего Екатеринославской губ., Мариупольского уезда, гражданин *из мещан города Мариуполя* *Арсин Иванович Караджа мещанин Караджеев*
2. Вероисповедание: *православие*
3. Время рождения или возраст: *июни 19 февраля 1882*
4. Род занятий: *чиртоубочии*
5. Семейное положение: *женат*

Находятся при нем: *жена Ирина Андреевна 29 лет, выданная Александром Ивановичем Караджеем 15 окт. 1908 г. Запиской составленной*

№ 1870

7. Отношение к отбыванию военной повинности: *взамен армии. Уволен от военной службы за № 4/1901*

8. Подпись (владельца удостоверения) *Арсин Караджа*
что подписью и приложением печати Мариупольская Мещанская Управа удостоверяет.

16 дня 1919 года

г. Мариуполь.

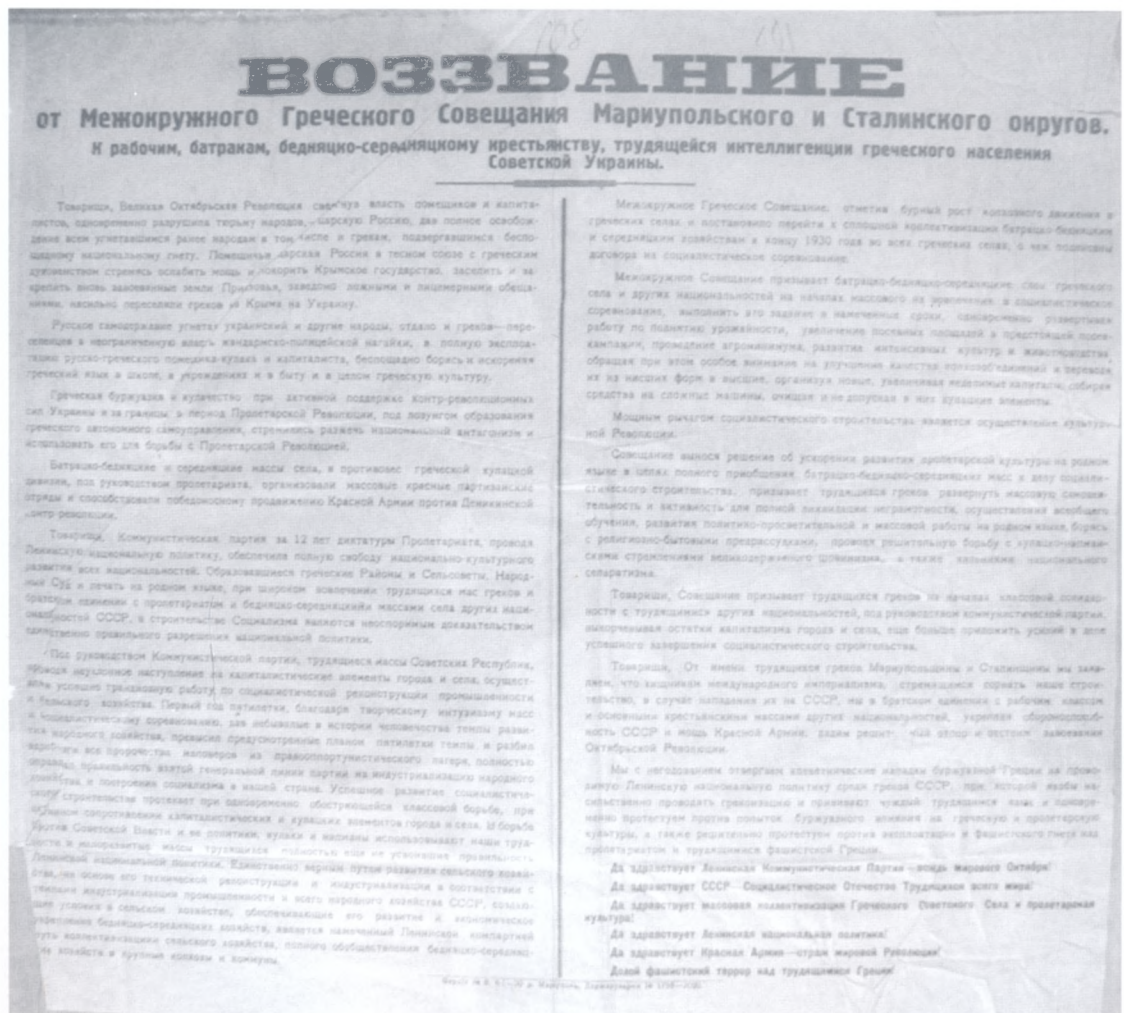
Председатель Управы
Мещанский Староста

Посвідчення замість паспорта, видане Маріупольською міщанською управою гр. Хараджі А. І. 16 травня 1919 р.

Опросный лист № 120.

Имя Отчество	Александр Григорьев
Фамилия	Григорьев
1) Подданство и нация	грек. правосл.
2) Сколько лет где родился	46. в Греции в Афинах.
3) где родились родители и чем занимались	в Греции в Афинах торговали фруктами.
4) Ваша специальность	Коварь
5) Чем занимались с 17, 1918 по 1920 г.	Бомбардировщик в М. Кошачин Коварь
6) Цель приезда на Украину	для прикомандированной работы
7) Откуда приехали	из Афин.
8) На какой срок приехали	на неопределенный
9) Отношение к военной повинности	не признаю
10) Не подлежали ли суду	нет.
11) Состав семьи	Холод.
12) Социальное положение.	Ни одного.
13) Нет ли принуждения в чем оно выражается	нет.
Вызван срок	на 2 июля 13 Января 1921 года
Вызван срок	на 2 июля
Какой документ №	333
Обратно получил	Григорьев
Подпись	Александр Григорьев
Подданство	Греция

Опитувальний лист грецькопідданого Григоріаді Е. Г., який прибув
на територію Олександрівської губернії з м. Афіни,
від 13 січня 1921 р.

Відозва міжокружної Гречької наради Маріупольського і Сталінського округів до робітників, батраків, бідняцко-середняцького селянства, трудящої інтелігенції греческого населення Радянської України. 6 січня 1930 р.

В фонді містяться статистичні відомості та зведення про кількість населення, національний склад, розміри посівів та землеволодіння, кількість шкіл та учнів в них. Згідно з відомостями, що були представлені сільрадами до Люксембурзького райвиконкому, на 1 січня 1926 р. в Новокерменчику проживало 1103 чол., з них 1066 греків. З цієї ж кількості населення було бідняків – 342, середняків – 620, заможних – 141⁹

Доцільно виділити невелику, але важливу групу документів, що стосуються розвитку шкільної мережі, культурно-просвітніх установ. Зокрема, вони розповідають про діяльність та стан шкіл у Новокерменчику, Нових Каракубах, населення яких було переважно грецьке. Слід зазначити, що Новокаракубська сільрада з 1925 р. входила до складу Старокерменчицького району. На 1924 р. в Нових Каракубах знаходилося 3 школи, в яких навчалося 353 учня, в Новокерменчику – 1 з кількістю учнів – 91¹⁰ Навчання в цих школах проводилося російською мовою, а переважна більшість вчителів були греками.

Зустрічаємо в фонді документи і про стягнення прибуткового і сільськогосподарського податку, проведення розкуркулення (листування, постанови, протоколи, описи майна, заяви).

Доповнити ці відомості можуть матеріали фонду Люксембурзького райКНС, в якому зосереджені протоколи загальних зборів Новокаракубського, Новокерменчицького сільКНС, списки, анкети членів КНС, документи про розкуркулення, колективізацію.

В держархіві області зберігається ще низка фондів, в яких містяться документи з історії грецького населення півдня України. Це фонди Запорізького губернського статистичного бюро, Запорізького губернського земельного відділу, Бюро Всесоюзного перепису населення 1939 р. по Запорізькій області та інші.

Серед більш дрібних фондів певний інтерес викликає фонд Бердянської торговельної митниці, хоча його документи і збереглися частково. В ньому зосереджені матеріали про боротьбу з контрабандою: інструкції, циркуляри, накази, звітні відомості, списки контрабандистів. Відомості про осіб, яких було викрито у провезенні контрабанди, надсилалися для ознайомлення філією Головного митного управління службовцям митниць і містили дані про викритих контрабандистів по всій дільниці. В документах зустрічаємо дані про греків. Так, 7 вересня 1926 р. у кочегара грецького пароплаву “Василіос Дистуніс” Афанасіоса Лямбурдиса були конфісковані бурштинові чотки на суму 5 карбованців. Матеріали фонду свідчать, що серед вилучених у грецьких моряків товарів: одяг, тканина, цигарки та інший крам.

Таким чином, у держархіві Запорізької області зберігається значний масив документальних матеріалів, що розкривають соціально-економічні,

політичні та національно-культурні аспекти життя греків Південної України початку ХХ ст.

¹ ДАЗО, ф. 147, оп. 1, спр. 55, арк 70 зв.

² Там само, ф. 245, оп. 1, спр. 45, арк. 24.

³ Там само, спр. 46, арк. 74 зв., 75.

⁴ Там само, спр. 45, арк. 80 зв.

⁵ Там само, ф. р-2, оп. 4, спр. 21, арк. 172, 405.

⁶ Там само, ф. р-2, оп. 4, спр. 24, арк. 37.

⁷ Там само, спр. 27, арк.4.

⁸ Там само, ф. р-1212, оп. 1, спр. 67, арк. 76, спр. 705, арк. 6.

⁹ Там само, спр. 203, арк. 2.

¹⁰ Там само, спр. 134, арк. 505 зв., 506 зв., 507.

І. В. Козлова

ОСВІТНІ ЗАКЛАДИ ГРЕЦЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ЛЮКСЕМБУРЗЬКОГО РАЙОНУ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ОКРУГУ В 1920-Х РОКАХ

20-ті роки ХХ ст. можна вважати часом культурного піднесення в Україні, яке загалом сприяло розвитку просвіти в грецьких селах Люксембурзького району Маріупольського округу. Радянський уряд прагнув прискорити розрив із “буржуазним минулим”, що викликало необхідність створення нових підходів до викладання, нових типів шкіл. На першій партійній нараді з народної освіти, що проходила в Москві 31 грудня 1920 р. – 4 січня 1921 р., були внесені зміни в систему народної освіти: замість дев’ятирічного терміну навчання встановлювався семирічний. Школа складалася з 2 концентрів: першого – в складі чотирьох молодших класів та другого – з трьох старших. Восьмий та дев’ятий – ліквідовувалися. Проте, довгий час, до середини 20-х років, основними типами були однорічні, дворічні, трирічні та чотирирічні школи.

На цей час в грецьких селах Люксембурзького району діяло 4 школи: одна – першого концентру в Новокерменчику, і три, дві з яких – першого концентру, а одна – семирічна – в Нових Каракубах. В цих школах на 1924/25 навчальний рік навчалися 554 учні: в Новокерменчицькій – 130, в Новокаракубській семирічній школі № 1 – 191, в Новокаракубській № 2 – 87, Новокаракубській № 3 – 146¹ Було ще кілька шкіл, в яких навчалися грецькі діти: Люксембурзька та Розівська семирічні, Мар’янівська – першого концентру. Однак, відсоток греків в цих школах був незначний.

Треба зазначити, що, незважаючи на постанови ВУЦВК і РНК УСРР від 30 липня 1924 р. та 5 серпня 1925 р., які проголошували обов’язкове навчання всіх дітей шкільного віку (від 8 до 11 років), початковою освітою в цей час були охоплені не всі. Наприклад, виявилось, що в

Новокерменчику з 180 дітей шкільного віку школу відвідувало лише 130, тобто 70 %².

Прийомом до школи учнів займалися спеціально створені приймальні комісії з представників різноманітних установ села. Так, на 1924 р. до складу Новокерменчицької комісії входили: завідувачка школи Хассай, вчитель Мескев, представник від сільради Шепето, від КНС – Мавроді і Толочко. Ця комісія прийняла до школи 23 учні, батьки 16 з них були членами КНС, 7 – середняками. При прийомі до школи перевагу віддавали дітям бідняків та робітників. Так, в 1924/25 навчальному році в Новокаракубській школі № 2 навчалося 75 % бідняків, 4 % середняків і лише 1 % заможних³.

В середині 20-х років серед грецьких школярів був великий відсоток “переростків”, тобто тих, хто вступив до школи з 11 років або пізніше. Так, на 1924/25 навчальний рік в Новокаракубській школі № 3 при середній наповнюваності груп 35 чоловік в першій групі навчалося 15 – одинадцятирічних; в другій – 2 тринадцятирічних, 1 чотирнадцятирічний; в третій – 13 тринадцятирічних і 2 – чотирнадцятирічних; в четвертій – 3 чотирнадцятирічних і 2 п’ятнадцятирічних⁴. Така кількість “переростків” пояснюється тим, що багато дітей у 1921–1922 рр. не відвідували школи через голод, відсутність одягу та взуття.

Навчання у всіх школах, зокрема Новокаракубській семирічній школі № 1, проводилося в одну зміну, що було рідкістю для тих часів. Використовувалися нові програми, що були видані в 1923/24 навчальному році. Згідно з ними, весь навчальний матеріал був розміщений не за предметами, як раніше, а за трьома темами (комплексами): “праця”, “природа”, “суспільство”.

Школи дуже погано забезпечувалися книгами та методичною літературою. Так, на 1924 р. Новокерменчицькій школі потрібно було для занять 71 підручник (для першої групи – 30, другої – 21, третьої – 14, четвертої – 6), Новокаракубській школі № 2 – 120 (для першої – 40, другої – 35, третьої – 3, четвертої – 15)⁵. Шкільних бібліотек не було. Існували лише невеликі бібліотеки для вчителів. Наприклад, в Новокерменчицькій школі було 9 книг, в Новокаракубській школі № 2 – 48. Але ці книги, як повідомляли триместрові звіти, не відповідали сучасним вимогам.

Особливе значення надавалося поєднанню праці і навчання, тому дві години на добу виділялися на вивчення комплексів, ще дві – для набуття технічних навичок. Усі дисципліни викладалися російською мовою, що значно ускладнювало опанування грецькими дітьми навчального матеріалу. Українська мова вивчалася з третьої групи, хоча спочатку, в 1923–1925 рр., в деяких школах вона викладалася з четвертої групи (Новокаракубській школі № 3), а в деяких взагалі не вивчалася (прикладом може слугувати

Новокерменчицька школа). На уроках трудового виховання учні займалися ліпленням, плетінням та вирізуванням з дерева різноманітних виробів.

Оскільки більшість учнів Новокерменчицької та Новокаракубських шкіл походили з селян, велика увага приділялася ознайомленню школярів з працею на селі. Ця робота набувала форми допомоги сільгоспартіям у проведенні посівних, збиральних та інших кампаній. Так, 14 березня 1930 р. директор Новокерменчицької школи Сербез повідомляв у Люксембурзький районний відділ народної освіти, що за 10 днів посівкампанії зусиллями вихованців школи було очищено 50 пудів зерна, протравлено сухим способом 30 пудів пшениці. Одночасно учні розповсюджували газети (російською мовою), інструкції по протравленню сухим способом та знайомилися з методикою мокрого протравлення формаліном⁶. Проте, треба відзначити, що програми не давали міцних знань школярам. Трудовому вихованню заважала відсутність майстерень, інструментів та необхідних матеріалів.

Згідно з думками радянських педагогів про необхідність пов'язання освіти з прищепленням комуністичної ідеології, в школах були розвинуті різні форми самоврядування: старостати, дитячі виконкоми, що обиралися на загальних зборах, шкільні кооперативи. Такий кооператив діяв, але не досить успішно, в Новокерменчицькій школі. Також при школах діяли шкільні та педагогічні ради, що склалися з представників сільбудів, сільрад та КНС, батьків, шкільних працівників, учнів.

Однією з найважливіших та невідкладних справ культурно-освітньої роботи була ліквідація неписьменності серед дорослого населення. Для розв'язання цього питання, згідно з рішенням об'єднаного засідання Люксембурзької районної надзвичайної комісії з ліквідації неписьменності та установ сіл, на місцях створювалися спеціальні комісії з ліквідації неписьменності. Новокаракубська комісія в складі Кумуржі К., Піно В. С., Спінжи П. З., Алтин М. С., Афенко І. А., Шерварли, Пічаджи Н. Л. була створена 14 червня 1924 р., а Новокерменчицька, членами якої були Хаплан, Сербез, Хрімлі, Деллалов та Мескев – 15 червня 1924 р.

Слід відзначити, що згідно з відомостями органів народної освіти, в грецьких селах відсоток неписьменних був відносно невеликим. Особливо це стосується с. Новокерменчик, де на 1924/25 рр. з 1037 жителів письменного віку налічувалося всього чотири малописьменних⁷, неписьменних зовсім не було; в Нових Каракубах з 3013 чоловік – 21 малописьменний та 100 неписьменних⁸. Однак, на 1927 р. в Новокерменчику значиться вже 12 неписьменних, серед яких 8 чоловічої та 4 жіночої статі у віці від 12 до 17 років. Як бачимо, кількість неписьменних та малописьменних поповнювалася за рахунок підлітків, не охоплених навчанням. Зусиллями комісій з ліквідації неписьменності в 1924 р. в Нових Каракубах був створений лікпункт, який очолювала

Бурлакова Ю. Д., а в Новокерменчику – дві школи для малописьменних. Останні діяли дуже недовго – до 1 лютого 1926 р. Серед учнів цих установ був великий відсоток малописьменних підлітків. Так, 20 грудня 1924 р. Бурлакова Ю. Д. повідомляла, що з 13 чоловік, які записалися до пункту в листопаді 1924 р., 8 були малописьменними дівчатами у віці 14–15 років. Відвідування пунктів ліквідації неписьменності грецьким населенням було нерегулярним. Наприклад, на грудень 1924 р. заняття Новокаракубського лікнепу відвідувало 9 дорослих і 3 дівчат 14–15 років⁹. Наприкінці навчання проводилася підсумкова перевірка набутих знань. Допомогу лікнепам надавали добровільні товариства “Геть неписьменність”, які крім пропагандистської діяльності займалися ще й збором необхідних для навчання коштів. Таке товариство в Люксембурзькому районі було створено 13 листопада 1924 р. Як бачимо, робота з ліквідації неписьменності в районі розгорталася повільно.

Таким чином, мережа освітніх закладів в грецьких селах була досить обмеженою. Їй бракувало достатньо підготовлених спеціалістів, коштів і необхідної літератури. Проте освіта стала доступнішою для багатьох грецьких дітей, хоча навчання здійснювалося російською мовою.

¹ ДАЗО, ф. р-1212, оп.2, спр. 93, арк. 75 зв.

² Там само, арк. 73.

³ Там само, арк. 77.

⁴ Там само, арк. 75 зв.

⁵ Там само, оп.2, спр. 45, арк. 323.

⁶ Там само, спр. 102, арк. 80.

⁷ Там само, оп. 1, спр. 135, арк. 25.

⁸ Там само.

⁹ Там само, оп. 2, спр. 100, арк. 84.

Додатки

№ 1

Протокол № 1 об'єднаного засідання членів Люксембурзької районної надзвичайної комісії з ліквідації неписьменності та представників установ с. Нові Каракуби Люксембурзького району Маріупольського округу про створення сільської комісії з ліквідації неписьменності

14 червня 1924 р.

Присутствуют члены райграмчека т. Бортманский, Зеленская и Скороходов, а от представителей организаций с. Ново-Каракубы: от [Л]КСМУ и Всерабземлеса т. Спинжа П., от сельсовета т. Пичаджи, от КНС

и сельхозкоопераций т. Шерварлы А., от женотдела Мавродий, от профячейки Ксенофонтова, от сельбудынка Пичаджи Н.

Повестка дня:

1. Организация в с. Ново-Каракубы селькомиссии по ликвидации неграмотности.
2. Ближайшие функции селькомиссии.

Слушали: Доклад т. Бортманского об организации в с. Ново-Каракубы селькомиссии по ликвидации неграмотности.

Постановили: Организовать в селе Ново-Каракубы комиссию по ликвидации неграмотности в составе следующих лиц: 1) от сельсовета т. Кумуржи, 2) от [Л]КСМУ Спинжа П., 3) от КНС т. Пино В. С., 4) от женотдела т. Алтын М. С., 5) от профячейки т. Афенко И. Ал., 6) от потребкооперации и 7) от сельхозкооперации Шерварлы, 8) от сельбудынка Пичаджи Никита Лог. Председателем селькомиссии избран т. Кумуржи Н. Л. и секретарем т. Афенко И. А.

Слушали: О ближайшей работе селькомиссии.

Постановили: Сейчас же приступить к работе по учету неграмотных и малограмотных по с. Ново-Каракубы, организовать такие же селькомиссии и поручить им ту же работу в хуторе Блюменталь и поселке Ялы. Представить списки неграмотных по всему сельсовету обязательно к 22.06.1924 г. в Люксембургский райисполком.

Председатель /подпись/*

Члены селькомиссии /подписи/*

Секретарь /подпись/*

С подлинным верно.

За пред[седателя] сельсовета М. Пичаджи

Секретарь**

ДАЗО, ф. р-1212, оп. 1 спр. 135, арк. 115-115 зв. Засвідчена копія.

* Підписи відсутні.

** Підпис нерозбірливий.

Протокол об'єднаного засідання членів Люксембурзької районної надзвичайної комісії з ліквідації неписьменності та представників установ с. Новокерменчик Люксембурзького району Маріупольського округу про створення сільської комісії з ліквідації неписьменності

15 червня 1924 р.

Присутствуют: члены райграмчека т.т Бортманский, Зеленская, и* от представителей организаций с. Н[ово]-Керменчик т. Хаплан от сельсовета, от КНС Хримли, от женотдела Сербез, учительн[ица] Мескева, от [Л]КСМУ Деллалов.

Повестка дня.

1. Организация в с. Н[ово]-Керменчик селькомиссии по ликвидации неграмотности.
2. Ближайшие функции селькомиссии.

Слушали: Доклад т. Бортманского об организации в с. Н[ово]-Керменчик селькомиссии по ликвидации неграмотности.

Постановили: Организовать в с. Н[ово]-Керменчик селькомиссию по ликвидации неграмотности в составе следующих лиц: от сельсовета т. Хаплан, от КНС т. Хримли, от [Л]КСМУ Деллалов, от женотдела т. Сербез, от учительст[ва] т. Мескева.

Председателем комиссии считать пред[седателя] с[ель]совета т. Хаплана. Секретарем т. Хримли.

Слушали: О ближайшей работе селькомиссии.

Постановили: Немедленно же приступить к организации таковых же селькомиссий по всем населенным пунктам Н[ово]-Керменчикского сельсовета, поручив им вышеуказанную работу проделать с тем, чтобы к 22 июня с[его] г[ода] обязательно представить списки неграмотных по всему Н[ово]-Керменчикскому сельсовету в Люксембургский райисполком.

Председатель: К.Хаплан

Члены: К.Мескева, Зеленская, Деллалов, Бортманский

Секретарь: Хримли

ДАЗО, ф. р-1212 оп. 1, спр. 135, арк. 86-86 зв. Оригінал.

* Далі закреслено Скороходов.

№ 3

Із “Статистичних відомостей по населених пунктах Люксембурзького району Маріупольського округу” про кількість малописьменних та неписьменних громадян с. Нові Каракуби, с. Новокерменчик на 1924/1925 рр.

Не раніше 22 червня 1924 р.*

40

№	Наименование сельсовета	№	Наименование сел, входящих в состав сельсовета	Количество хозяйств	Количество населения			Количество негр[амотных] и малогра[амотных]		Всего	Из них состоят в организациях села							Примечание
					М	Ж	Всего	Неграмот[ных]	Малограмот[ных]		КП(б)У	[Л]КСМУ	КНС	Профсоюзам	Кооперациях	Женотделе	Всего	
2.	Н[ово]-Керменчик	18	Н[ово]-Керменчик	202	489	548	1037		4	4	-	-	-		-	-	-	-
4	Н[ово]-Каракуба	30	Н[ово]-Каракуба	666	1451	1562	3013	100	21	121		2	19	3			24	Пункт ликбеза

ДАЗО, ф. р-1212, оп. 1, стр.135, арк. 25. Оригінал.

* Датується за суміжними документами.

**Із “Відомостей про стан шкіл Люксембурзького району
Маріупольського округу Донецької губернії” про школи в
с. Новокерменчик та с. Нові Каракуби у 1924 р.**

жовтень 1924 р.*

Наименование сельсовета	Наименование сел	Количество учителей	Фамилия, имя и отчество учителей	Число групп	Количество учеников по группам	Примечание
Н[ово] Керменчикский сельсовет	Село Ново-Керменчик	[2]	Хасай Надежда Филипповна Мескева Кирякия Георгиевна	Подгруппа I группа II группа	61 ученик 16 человек 12 человек	Учебных пособий всего 15 экземпляров книга для чтения Толстого. Школа отремонтирована, топливо имеется. Тормозом в занятиях является отсутствие учебных пособий.
Ново-Каракубский сельсовет	С[ело] Ново-Каракубы 1-я трудовая школа	1. Зав. школ[ой] 2. учительница 3. [учительница] 4. [учительница]	Дмитриева Антон[ина] Никол[аевна] Дмитриева Ольга Николаевна Балжи Мария Семеновна Ксенофонт[ова] Вален[тина]	I групп[а] II группа III группа IV группа V группа	40 учеников 26 учеников 27 учеников 38 учеников 23 ученика	Кроме побелки никакого ремонта в школе не производилось. Школа нуждается в ремонте крыши. Топливом школа обеспечена, квартиры же учащихся нуждаются в твердом топливе

* Датується за суміжними документами.

		5. [учитель ница] 6. [учитель]	Дмитриевна Пино София Ильинична Афенко Иван Ал.			<p>несмотря на то, что в запасе имеется шелуха.</p> <p>Учащие не имеют современной литерат[уры]. Имеются учеб[ники]: книга для чтения, грам[м]атика и др[угие], пришедш[ие] в соверш[енную] негод[ность] и не соответ[ствующие] современному направлению школы.</p> <p>Отсутствие педагогической литерат[уры], учеб[ных] пособ[ий], книг, бумаги, каранда[шей] и т.д., тор[мосит] зан[ятия] отсутств[ие] обуви и одеж[ды] у детей.</p> <p>Необеспечен[ность] школы, не позволяет широко знаком[ить] детей с трудов[ыми] процессами.</p>
	Всего	6		5	154	

Тоже	Тоже	1	Балжи Мария Ильинична	Подгр[упа]	45 уч[еников]	Школьный ремонт произведен, топлива хватит всего на несколько дней. При школе библиотеки нет, а также нет никаких учебн[ых] пособий.
		2	Балжи Анна Митрофанов[на]	I гр[уппа]	45 [учеников]	
				III [группа]	20 [учеников]	
				Всего	110	
Ново-Каракубский сельсовет	С[ело] Ново-Каракуб[ы]	1. Зав. шк[олой]	Фитилев Константин Захарович	В под-гр[уппе]	39 учен[иков]	Ремонт школы произведен самый необходимый, топливо имеется только для одной печки, приспособлен[ной] под солому, а для остальных топлива нет. Учеб [ные] пособ[ия] имеются в самом ограниченном количестве, в первую очередь необходимы буквари и книги для чтения. Тормоза иногда являются чисто с хозяйств[енной] стороны, но они улаживаются сельсовет[ом].
		2.	Фитилева Мария Ивановна	I Груп[па]	32 [ученика]	
				II [группа]	20 [учеников]	
	Всего	2		Всего	91 учен[ик]	

ДАЗО, ф. р-1212, оп. 1, стр. 134, арк. 505 зв., 506 зв., 507. Оригинал.

№ 5

Звіт завідувачки Новокаракубського пункту ліквідації неписьменності Люксембурзького району Маріупольського округу Ю. Бурлак про проведення у с. Нові Каракуби кампанії з ліквідації неписьменності

19-20 грудня 1924 р.

Сообщаю следующие сведения о ходе кампании ликбеза: со дня получения назначения зав[едующей] ликпунктом было мной приступлено к агитации за ликбез. Намечены доклады “О ликбезе” на собраниях женотдела и КНС – последний состоялся 15-го ноября и была вынесена соответствующая резолюция (выпись из протокола собрания КНС Вам послана). Агитация велась и в школах, и среди населения. Всеми организациями были сделаны постановления ликвидировать неграмотность среди своих членов. Начало занятий на ликпункте было заявлено 11 ноября, но лишь в 20-х числах ноября собралось 9 (девять) девочек в возрасте от 14-15 лет и притом малограмотных и 4 взрослые женщины, члены КНС, с каковыми я начала занятия. 13 декабря, после разъяснения инструктора по ликбезу т. Чермана, девять девочек, как малограмотных, я отослала из ликпункта и осталось лишь 4 взрослых. С тех пор записалось еще 5 человек взрослых и 3 девочки в возрасте 14-15 лет, так что всех записанных на ликпункт оказалось $9+3=12$ чел. Из них некоторые, по их заявлению, посещать пункт не могут за неимением обуви. Вот в каком положении обстоит дело ликвидации безграмотности на Ново-Каракубском ликпункте.

Зав[едующая] ликпунктом Юлия Бурлак

ДАЗО, ф. р-1212, оп. 2, спр. 100, арк. 84. Оригінал.

№ 6

Триместровий звіт Новокерменчицької трудової школи Люксембурзького району Маріупольського округу про роботу школи у першому триместрі 1924/1925 навчального року

15 січня 1925 р.

1. **Количество школ – Одна 4-х летка.**
2. **Сколько всего детей школьного возраста – 180.**

3. Сколько всего принято в школу в начале триместра – 130.
4. Сколько всего обучается в ликбезовских групп[ах] соцвосо – Нет.
5. Какой процент охвата детей школьного возраста – 70 % .
6. Сколько школ нацменьшинства – Нет.*
8. Украинизация в школах – Нет.
9. Есть ли на местах комиссии помощи детям и их работе – Нет.
10. Как обстоит учебно-воспитательная часть в коллективных хозяйствах – Нет.
11. Насколько выполнена смета по соцвосу и политпросвету, точно указать параграф и пункт – Выполнена удовлетворительно.
12. Условия работы. Возможно ли при наличии существующих условий удовлетворить официальным требованиям, предъявленным к работе просветительных учреждений – Возможно.
13. Помещение: приспособленность к педагогической работе.
Степень собранности – Удовлетворительно.
Санитарное состояние – Плохое.
Отопление – Соломой, достаточное.
Освещение – Достаточное обеспечение им.
14. Оборудование и снабжение, школьная мебель, хозяйственные принадлежности, дидактический материал, инструменты и материалы для труд[овых] процессов, учеб[ные] и письменные принадлежности учебно-воспитательного учреждения, педагогическая и ученическая библиотеки, кабинет лаборатории, мастерская, музей – Имеется школьная мебель: 55 скамеек, 1 стол, 3 клас[сных] доски, 8 стульев, 1 шкаф. Хозяйственные принадлежности: 1 железная кровать, 1 водовозная тачка, 1 ведро. Педагогическая библиотека, состоящая из 9 экз[емпляров].
15. Материальная база. На сколько используется местная возможность – Материальный источник – сельское о[бщество] и Люксембургский РИК.
16. Учащие. Состав по полу, возрасту и подготовка - Женщ[ин] – 2, мужч[ин] – 1. Возраст: 27, 27, 38. 1 окончив[ший] гимназию, 1 – епарх[иальное] училище, 1 – имеющ[ий] звание учителя по испытанию. Материально не обеспечены.
Своевременность выплаты жалованья – Своевременно.
Квартирные условия – Удовлетворительны.
Постоянная нагрузка по данному учреждению и другим просветительным учреждениям – 6 ч[асов]
Постоянная (работа) нагрузка об[ществен]ной работой – 4 ч[аса]

* Пункт 7 відсутній.

Характеристика деятельности учащихся – Работа учащихся проходит оживленно как в стенах школы, так и вне ее.

17. Учащиеся (количество). Группы: I, II, III. – 66, 33, 31.

Возраст – от 8-10 – 46 чел.

от 10-12 – 52 чел.

от 12-14 – 32 чел.

Социальн[ое] пол[ожение] – крестьян – 43 чел.

[членов] КНС. – 84 чел.

Служащ[их] – 3 чел.

[Членов] профс[оюза] – [нет]

Расстоян[ие] до школы – от 25 саж[еней] до 1 версты.

18. Учет и отчетность, хозяйственные (приходо-расход[ные]) книги, инвентарные книги и опись оборудования мебелью, хозяйст[венными] принадлежностями, учебными пособиями, инструментами, учебниками, педагогической литературой, книгами для ученических библиотек и проч[ее]; педагогические работы, рабочие журналы, работы учащихся – Имеются: опись оборудования мебелью, хозяйственными принадлежностями, учебными пособиями и педагогической литературой. Подробная разработка комплексов, ведение рабочих журналов.

19. Школьный совет, его деятельность, книга протоколов – В состав шк[ольного] совета входят школьн[ые] работники с.Ново-Керменчик, работники 6 хуторов и представители сельбудынка. Совет съезжается 3 раза в месяц, где разбираются доклады на педагогические темы и вообще все педагогические вопросы, вытекающие из ежедневной работы учителя среди детей. Книга имеется.

20. Организация учащихся: самоуправления, кружки ю[ного] л[енинца] и проч[ие]. Взаимоотношения в коллективах учащихся, взаимоотношения коллективов учащихся [и учащихся] – Неясно.

21. Степень соответствия действит[ельно] проводимых планов, программ, методов работ требованиям Н[ародного] к[омиссариата] п[росвещения], г[убернского] о[тдела] н[ародного] о[бразования], окр[ужного] о[тдела] народного образования].

а) педагогическая техника: организация учащихся во время работы, распределения между ними заданий. Насколько осуществляется в методах работы принципы исследовательский* и моторности. – Не понимаю.

Расписание рабочего дня – Ежедневно 4 часа, из коих 2 часа – на комплексы, а 2 – на технические навыки.

* У документі помилково “наследственных”.

в) содержание прорабатываемого материала, соответствие его официальной программе – Комплексы: соответствуют программе.

Работа просветительного учреждения среди местного населения – Вся культурная работа в селе проводится этим учреждением.

Зав. Новокерменчикской труд[овой] шк[олой] С. Сербез

ДАЗО, ф. р-1212, оп. 2, спр. 93, арк. 73-74 зв. Оригінал.

№ 7

Триместровий звіт Новокаракубської трудової школи № 3 Люксембурзького району Маріупольського округу про роботу школи у першому триместрі 1924/1925 навчального року

січень 1925 р.*

Помещение школы состоит из 2-х классных комнат, коридора и раздевалки для учащихся, а также квартир для учителей и сторожа, находится в одном здании. К педагогической работе оно приспособлено. Санитарное состояние, из-за отсутствия хозпринадлежностей, среднее. Имеется с 1 декабря 1924 года сторож, получающий зарплату от сельсовета. Школьная мебель имеется в достаточном количестве. Хозпринадлежностей нет многих, а каковые имеются, требуют ремонта: на хозпринадлежности не получалось средств несколько лет. Материалов и инструментов для трудпроцессов нет. Учебных пособий мало. Учебники и письменные принадлежности приобретаются родителями учащихся в ограниченном количестве за неимением средств. Учительская библиотека состоит из старых, неприменимых к настоящим методам преподавания, руководств, а ученической библиотеки совершенно нет. Обучение ведется на русском языке. Преподавание украинского языка, как предмета, начинается с 4-ой группы. Групп учащихся – 4 при 3 учащихся, так что 4-я группа является общей 2 учащихся, что при комплексном методе преподавания очень затрудняет учебно-воспитательную работу учащихся и отрицательно влияет на успехи учащихся. Указанное условие в связи с отсутствием пособий и руководств, а главное инородческий состав учащихся (греки) – отсюда трудное понимание и усвоение ими русского языка – сильно тормозит учебно-воспитательную работу и мешает поднятию ее на должную высоту. Число учащихся – 146 (принято в течении триместра – 58 душ), из них

* Датується за суміжними документами.

мальчиков – 85, а девочек 61. По возрасту учащиеся распределяются так: 8 лет – 2, 9 лет – 8, 10 лет – 45, 11 лет – 32, 12 лет – 26, 13 лет – 25, 14 лет – 6, 15 лет – 2. По социальному положению – 140 детей крестьян, 5 – рабочих, 1 – служащих. Местожителство детей от школы от 1/2 до 1 версты. Распределение учащихся по группам в отношении возраста: ввиду того, что многие учащиеся не посещали школу в 1921-22 годы из-за голода и отсутствия одежды, обуви, а в 1924 году, осенью явились в школу – число переросших велико: в I группе 15 душ – одиннадцатилетних, во II – 2 чел[овека] – 13 лет и 1 – 14 лет, в III – 13 человек по 13 лет и 2 – по 14. В IV группе – четырнадцатилет[них] – 3 и 2 души по 15 лет.

Учащих в школе – 3.

1) София Семеновна Рязанцева – групповод 1-й группы. Возраст – 24 года, образовательный ценз – 6 классов епархиального училища, педагогический стаж – 4 года.

2) Мария Ильинична Балжи – групповод 2-й группы и 4-й, возраст – 23 года, образовательный ценз – 8 классов женской гимназии, педагогический стаж – 4 года.

3) Юлия Дмитриевна Бурлакова – групповод 3-й и 4-й группы зав[едующая] школой. Возраст - 32 года, образовательный ценз – 8 классов женской гимназии, педагогический стаж – 14 лет. Материальное положение всех учащихся – среднее (имущества не имеют), зарплата получается своевременно, квартирные условия хорошие, постоянная нагрузка по школе нормальная (4 часа), в общественной работе учащие участвуют как члены сельсовета, женотдела, зав[едующая] ликпунктом и докладчики в “уголке просвещенца”. Учет и отчетность при школе ведется следующая: инвентарная книга, рабочие журналы, учебные планы учащихся и выставка работ учащихся. Школьный совет состоит из представителей КНС, родителей, медперсонала, прикрепленного к ю[ным] л[енинцам] комсомольца, учащихся, техперсонала и представителя учащихся. На собрании совета обсуждались вопросы о кружковых занятиях, проведении траурного дня 21 января, о посещении школы учащимися 1-й группы и т. д. В школе имеется детское самоуправление – детисполком, старостат. Делаются собрания всего школьного коллектива, где обсуждаются вопросы, касающиеся детской школьной жизни. Среди учащихся – 30 душ ю[ных] л[енинцев], при школе открыт уголок юного ленинца, в котором имеются журналы и газеты. Занятия с ю[ными] л[енинцами] ведутся учащими и комсомол[ьцами]. Взаимоотношения между детьми, а также между коллективом учащихся и учащими – хорошие, дружественные. Учебно-воспитательная работа ведется по комплексному методу (со 2-го триместра в 4-й группе – по методу кружковых занятий). Комплексы приспособлены к местным условиям, имеют сельскохозяйственный уклон. Трудпроцессы детей – лепка, изделия из дерева, плетение, а также и

рисование. Соответствие уровня развития и уровня знаний объема по группам – среднее, так как дети в группах очень разнородны по возрасту. Связь школы с местным населением есть: устраиваются родительские собрания, на празднествах, проводимых школой (открытие уголка ленинца, день Октябрьской революции, день траура), присутствуют родители. Сельобщество в целом и в частности сельсовет помогает школе: на средства общества сделан ремонт школы, доставлено топливо и оплачивается сторож.

Зав[едующая] школой Юлия Бурлак

ДАЗО, ф. р-1212, оп. 2, спр. 93, арк. 75-76. Оригінал.

№ 8

Триместровий звіт Новокаракубської трудової школи № 2 Люксембурзького району Маріупольського округу про роботу школи у першому триместрі 1924/1925 навчального року

січень 1925 р.*

При 2-ой Н[ово]-Каракубской тр[удовой] школе имеются 2 клас[сные] комнаты, площадью 115 кв. арш[ин], 1 раздевальня, 1 учительская и 1 комната для служителя. В здании школы 4 топки, 3 из которых отапливаются антрацитом за счет местного сельсовета. Топливо имеется в достаточном количестве. Средства на освещение, канцелярские и хозяйственные расходы не выдавались. Необходимый ремонт был произведен несвоевременно, вследствие чего занятия в школе начались с 15 октября и был 2-х недельный перерыв. Причиной последнего были наступившие холода при отсутствии стекол в окнах и топлива. За неделю до 15 октября была открыта запись учеников, которая и дала в 1-ю гр[уппу] – 45 учеников, во 2-ю гр[уппу] – 26 учеников, в 3-ю гр[уппу] – 16 учеников, а всего – 87 учеников. К концу триместра состав учащихся школы выразился в числе – 81 учащегося...

Национальный состав учащихся – греки. Социальный состав учащихся – дети местных крестьян, из них 75 % бедняков, 24 % середняков и 1 % мощных. Учащиеся по группам распределены сравнительно правильно и степень уровня их знаний и развития средняя.

Сведения об учащихся.

* Датується за суміжними документами.

№	Фамилия, имя, отч[ество]	Пол	Возраст	Подготовка	Официальная нагрузка в день	Нагрузка общественной работой
1	Фитилева Мария Иванов[на]	Ж	33	Оконч[ила] 8 кл[ассов] гимн[азии]	4 часа	Нагрузка на 100 % Ведется общ[ественная] работа в будынке в виде докладов, лекций, проводятся различные камп[ании] в селе и т.д.
2	Фитилев Конст[антин] Зах[арович]	М	34	зван[ие] нар[одного] уч[ителя]	4 часа	

Жалованье учащим выдается довольно исправно, квартирные условия – нормальны.

Учащие постоянно стремятся поставить работу школы на соответствующую высоту, но немалым препятствием в этом отношении является инородческий состав учащихся, 2 группы на учащего, позднее получение и недостаточность учебников, письменных принадлежностей, несвоевременность начала занятий и перерыв в связи с отсутствием топлива и стекол в окнах. Школа в достаточной мере оборудована мебелью; дидактическим материалом оборудована слабо, инструментов и материалов для трудпроцессов нет, учебниками и письменными принадлежностями учащие в ограниченном количестве снабжаются сами.

Ученической библиотеки нет, педагогическая – в количестве 48 экземпляров, не отвечает современным требованиям. Кабинетов, лабораторий и мастерских нет, музей детских работ есть.

При школе имеются: инвентарная книга с описью по оборудованию школы мебелью, хозпринадлежностями, учебными пособиями, учебниками, педагогической литературой; книга с протоколами педсовета школы, рабочие журналы, журналы посещаемости, групповые триместровые учебные планы учащихся и работы учащихся. За истекший триместр было два заседания педсовета школы, на которых разбирались 10 вопросов административно-хозяйственного характера.

Вопросы педагогического характера разбирались объединенным педколлективом местных школ.

Организация учащихся при школе выражается в детисполкоме, старостате и санитарной комиссии. За триместр было два общих собрания

детского школьн[ого] коллектива, на которых рассматривалось 9 вопросов. Ю[ные] л[енинцы] в школе пока еще неорганизован[ы].

Дисциплина среди учащихся вполне удовлетворительная и поддерживается товарищеским воздействием детей друг на друга.

Занятия в школе велись по комплексному методу. Комплексы проводились по выработанным триместровым планам занятий, построенных на официальных программных требованиях с сельскохозяйственным уклоном.

Экскурсий не было по причине плохой одежды и обуви у детей.

Завед[ующий] школ[ой] К. Фитилев.

ДАЗО, ф. р-1212, оп. 2, спр. 93, арк. 77-78. Оригінал.

Ю. О. Приймак

**ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СІЛЬСЬКОГО ГРЕЦЬКОГО
НАСЕЛЕННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ
У 20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ
(на прикладі сіл Новокерменчик та Нові Каракуби)**

Перша третина ХХ століття є важливим періодом історії нашої країни. Перша світова війна, падіння царського ладу, національно-демократична революція, становлення радянської влади та доба воєнного комунізму – ось лише незначний перелік подій того часу, які мали визначний вплив на подальший розвиток українського суспільства. Разом з тим, серед цих бурхливих історичних явищ особливе місце займала нова економічна політика, період реалізації якої відзначився розвитком економіки та соціальною стабілізацією.

Поворот до непу започаткував Х з'їзд РКП(б), що відбувся 8-26 березня 1921 року. Нова економічна політика повинна була замінити воєнно-комуністичні форми господарювання на економічні, що ґрунтувалися б на розвитку товарно-грошових відносин, на принципах госпрозрахунку в державному та кооперативному секторах економіки, прийнятних нормах оподаткування товаровиробників, на широкому розвитку кооперації, співіснуванні різних форм господарювання, використанні приватної ініціативи в межах, придатних для радянської держави.

Перехід до непу розпочався заміною продрозкладки продподатком. В Україні це відбувалося наприкінці березня 1921 року. Продподаток вводився “для забезпечення правильного і спокійного господарювання на основі більш вільного розпорядження землеробом своїми господарськими

ресурсами, для зміцнення селянського господарства і піднесення його продуктивності, а також з метою точного встановлення державних зобов'язань”.

3 серпня 1921 року на території України був також поширений наказ РНК УСРР “Про проведення в життя засад нової економічної політики”. Він визначив принципово нові, у порівнянні з періодом воєнного комунізму, методи господарювання в державній промисловості. В їх основу були покладені принципи госпрозрахунку, самофінансування і самоокупності. Матеріальне заохочування почало відігравати головну роль у підвищенні продуктивності праці і зміцненні трудової дисципліни. Одночасно РНК УСРР видав постанову, котра дозволяла кооперативам, товариствам і приватним особам орендувати державні підприємства.

Велике значення для всебічного розвитку економіки, в тому числі і сільського господарства, мала грошова реформа, проведена в перші роки непу.

Остаточний перехід країни на засади нової економічної політики відбувся протягом 1922 року. Неп відкрив можливості для вільного розвитку всіх форм господарювання на селі, створив необхідні умови для розвитку селянського господарства.

Яким же було життя та побут грецького населення Запорізької області за часів нової економічної політики? Чим займались греки?

У 20-х роках минулого століття місцем компактного проживання греків на території області були два великих селища – Нові Каракуби та Новокерменчик. На початок 1923 року кількість населення в першому з них дорівнювала 3316 чол., а в другому – 967 чол.¹. В адміністративно-територіальному відношенні ці населені пункти знаходилися у підпорядкуванні Люксембурзького району Маріупольського округу. При цьому, як Новокерменчик, так і Нові Каракуби були центрами місцевого селянського самоврядування – на їх території знаходилися сільради, у підпорядкуванні яких було декілька невеликих навколишніх селищ. Так, наприклад, Новокерменчицькому виконкому підлягали ще селища Новодворівка, Руденик, Мирське, Мар’янівка, Кам’янське, Новокерменчик та інші².

Револуція і громадянська війна суттєво вплинули на демографічну ситуацію в грецьких поселеннях. Переписи фіксують не лише зменшення населення в Нових Каракубах та Новокерменчику, а й зміни у співвідношенні представників чоловічої та жіночої статі. В с. Новокерменчик у 1925 році, тобто в період найвищого розвитку непу, жінки становили 3/5 від всього населення. По окремим віковим групам ця розбіжність була ще більшою. У групі населення, яке було старшим ніж 24 роки жінок було в 1,6 рази більше ніж чоловіків; у групі від 19 до 23 років цей показник дорівнював 1,9. Тобто, можна сказати, що в цих

грецьких поселеннях, як і в цілому по регіону, достатньо відчутною була проблема нестачі чоловіків працездатного віку.

Разом з цим необхідно звернути увагу на той факт, що запровадження непу призвело до зростання народжуваності. Якщо протягом 1914–1920 років, в тому ж таки Новокерменчику народилося 545 немовлят, то в період з 1921 по 1925 рік цей показник дорівнював 627. Загалом, частка дітей, які народилися в цьому селі в роки непу сягала 19 % від загальної кількості його мешканців.

На 1925 рік в селах, що були підпорядковані Новокерменчицькій сільраді, греки склали хоча й чисельну, але не домінуючу групу. З 3352 осіб, які проживали в цій місцевості 2007 (59 %) склали німці, 119 (4 %) – росіяни, 208 (6 %) – євреї. На той момент греків в цих селах налічувалося 1018 осіб, що становило 31 % від загальної кількості мешканців³.

Але якщо казати про етнічний склад населення в самому с. Новокерменчик, то тут ситуація була дещо іншою. За даними, що надсилались сільрадами до статистичного столу Люксембурзького райвиконкому, на 1925 рік греками у цьому населеному пункті були майже всі – 1012 чоловік, або 96,5 % від всього населення Новокерменчика. на 1 січня 1926 року цей показник сягав 96,6 % (див. додатки 3, 4).

Загальна площа угідь с. Нові Каракуби дорівнювала у 1924 році 11558 десятинам. З них придатними для господарювання були 10736 десятин. Разом з тим, значна частина земель навколо села й на околицях його угідь не могла бути використаною мешканцями – недалеко від самих Нових Каракубів на площі в 60 десятин ріс густий ліс, поряд з яким знаходилася болотиста низина⁴.

Саме селище було розташоване в центрі угідь і мало площу 654 десятини. На його території знаходилося близько трьох тисяч садиб з господарськими будівлями. На сільському майдані стояла стара православна церква, школа, сільрада, ринок. У 1926 році поблизу них, на прохання місцевого населення, були зведені дитячі яслі⁵. На околиці Нових Каракубів знаходилися цвинтар і пасовисько. Крім того, в селі був розбитий достатньо великий фруктовий сад.

Новокерменчик мав більш скромний вигляд. Саме село з кількістю садиб близько тисячі, було розташовано на площі в 155 десятин. Ті ж самі мазанки, господарські допоміжні споруди, майдани, ринок, сільрада, старенька школа, що потребувала ремонту. Крім того, під наглядом сільради знаходилися мости та два колодязі громадського користування.

Внаслідок зростання кількості населення у 1926-1927 рр. ставилося питання про відкриття лікарні. В ці ж роки планувалося відкрити мережу ветеринарних пунктів⁶.

Окремого саду в селі не було – фруктові дерева росли на присадибних ділянках. Загальна площа, що знаходилася під городом – 68 десятин.

За Новокерменчиком розташовувалися угіддя, головним чином орні землі. На межі – велике болото, загальною площею 359 десятин. Природного лісу у розпорядженні новокерменчицьких селян не було. Мабуть з цієї причини й вирішили вони заснувати штучну лісову плантацію, місце для якої розміром 42 дес. й було відведено на непридатних для землеробства ґрунтах.

Головним заняттям мешканців Нових Каракубів та Новокерменчика було землеробство. Під орні землі в першому селі було відведено площу 8334 десятини, що становило 77 % від придатної для господарювання або 72 % від загальної території угідь. Селяни з Новокерменчика засівали 5753 десятини, або 89 % своїх угідь. При цьому основними культурами, які вирощувалися населенням цих двох селищ були збіжжя, жито та ячмінь. Тобто, греки на своїх ділянках вели традиційне для півдня України зернове господарство⁷.

Слід також додати, що за рівнем агрономічної культури господарства греків були достатньо розвинутими. В період непу їх власники відмовилися від практики безсистемного екстенсивного господарювання. Такі залишки старовини як перелог або залеж, що були характерними для сільського господарства регіону кінця ХІХ-початку ХХ століття були втрачені. Їх місце зайняли трипільна або багатопільна системи сівозміни.

Але врожаї в Новокерменчику та Нових Каракубах не можна було назвати високими. У 1924/25 роках їх мешканці збирали, в середньому, пшениці – 15 пудів з десятини, жита – 12, ярової пшениці – 15, ячменя – 10. В той же час аналогічні показники по Люксембурзькому району дорівнювали 22, 15, 11, 9 пудів. Виходить, що у греків краще родили ячмінь та ярова пшениця.

До того ж, 1924 рік був для району неврожайним. Внаслідок несприятливих кліматичних умов літа того року в грецьких селах було втрачено до 20% врожаю зернових. Цей факт став причиною часткового голоду в Нових Каракубах. “Внаслідок наявності в селищі Нові Каракуби випадків голоду декількох родин, а також гострої потреби в продуктах харчування близько сотні родин, – було записано 17 січня 1925 року в протоколі засідання Маріупольського окружного виконавчого комітету, – необхідно терміново створити фонд допомоги новокаракубським селянам” Тобто, з цього документу можна зробити висновок, що надто вузька господарська спеціалізація – вирощування збіжжя – до якої у 1924 році додалася ще й засуха, стала головною причиною голоду, що мав місце в Нових Каракубах взимку 1925 року⁸

Допоміжні сільськогосподарські промисли набули достатнього розвитку лише у новокерменчицьких поселеннях. Вище вже зазначалося, що на території села існував достатньо великий город. Крім досить значного врожаю помідорів, огірків, цибулі та іншої городини, у 1924 році мешканці Новокерменчика отримали ще й багато картоплі (8 пудів з десятини) та кавунів (6 пудів з десятини). Можливо саме ці культури й допомогли їм минути голод, що мав місце в Нових Каракубах⁹. Але загроза голоду таки виникла у мешканців Новокерменчика у 1926-1927 рр. І причин скрутного становища селянства було декілька.

Головною серед них була невирішеність земельного питання. Землевпорядні роботи в с. Новокерменчику було заплановано провести ще в 1924 році, але з року в рік їх реалізація відкладалася¹⁰. Внаслідок цього, значна частина населення, особливо середняцького, почала відмовлятися від землі.

Другою важливою причиною була нестача засобів для обробки землі. І підтвердження цього знаходимо в тексті одного з протоколів засідання Новокерменчицької сільради за 1926 рік. Для запобігання погіршення ситуації в Новокерменчику члени сільради пропонували “ прийняти всі заходи для надання гужової допомоги під час засіву ланів незаможним селянам, які не мають власної тяглової сили. А також укласти угоди з тракторними товариствами по обробітку угідь бідняцьким господарствам”¹¹.

Третьою причиною, на думку самих же селян, був непомірно високий продподаток¹². Щодо скотарства, то ця галузь втратила важливу роль в господарствах греків ще до початку нової економічної політики. Так, наприклад, за даними статистики 1925 року один бичок чи корова припадали на три господарства в Новокерменчику і на чотири – в Нових Каракубах. Хоча в цих селах і були відведені вигони для худоби, але розмір їх був невеликим. Крім того, в жодному з них не було відведено ділянки під сінокос. Основним кормом для худоби, таким чином, була солома, яка залишалася після збору зернових .

Отже, спрямування господарства на вирощування збіжжя призвело в грецьких поселеннях до занепаду скотарства й зменшення ролі допоміжних сільськогосподарських промислів. Але при цьому слід зазначити, що такий стан речей був характерним для всієї Південної України, яка ще з II половини XIX століття вважалася регіоном товарного виробництва збіжжя.

Зростання посівів зернових стимулювало розвиток дрібної переробної промисловості в поселеннях греків. Особливо помітним цей процес був у Нових Каракубах, де в роки непу були збудовані невеликий комбікормовий завод та цех по перемеленню зерна на крупу. У власності деяких заможних селян були парові млини та крупорушки¹³

Згідно з даними офіційної статистики основна маса мешканців Новокерменчика – приблизно 60 % – була бідняками. Середняцьких господарств на 1925 рік налічувалося близько 30 %. Цікавий факт – в усіх населених пунктах Новокерменчицької сільради налічувалося лише 24 індивідуальних високорентабельних господарств.

Можна робити лише припущення про те, яким би було подальше життя греків на Запоріжжі за умов збереження непу. Але 7 листопада 1929 року в газеті “Правда” була надрукована стаття Й. В. Сталіна “Рік великого перелому”, в якій обґрунтовувалися теоретичні засади нового, кардинально протилежного попередньому, курсу внутрішньої політики. З цього моменту в Радянському Союзі в цілому і в далеких від центру країни південноукраїнських селах Нові Каракуби та Новокерменчик, зокрема, розпочався новий період життя. В історії він отримав назву “колективізація”.

Таким чином, проаналізувавши господарську діяльність греків с.Нові Каракуби та с. Новокерменчик (нині Новомлинівка Розівського району Запорізької області) в роки нової економічної політики, можна зробити наступні висновки. Головним заняттям грецького населення було землеробство, а точніше – вирощування зернових. Така вузька спеціалізація призвела, з одного боку, до певного розвитку дрібної переробної сільськогосподарської промисловості, а з іншого - до занепаду скотарства, та зменшення ролі городництва й садівництва. Причому, в роки непу основна частина греків залишилася незаможною. Їх родини існували не стільки за рахунок власного господарства, скільки за допомогою продажу в найм своїх робочих рук та прибутків з другорядних сільськогосподарських промислів.

¹ ДАЗО, ф. р-1212, оп. 1, спр. 43, арк. 21.

² Там само, спр. 144, арк. 155.

³ Там само.

⁴ Там само, спр. 110, арк. 58.

⁵ Там само, спр. 277, арк. 189.

⁶ Там само, спр. 305, арк. 40.

⁷ Там само, спр. 110, арк. 58.

⁸ Там само, спр. 143, арк. 143.

⁹ Там само, спр. 43, арк. 21.

¹⁰ Там само, спр. 305, арк. 60.

¹¹ Там само, спр. 606, арк. 30, 33.

¹² Там само, спр. 305, арк. 18.

¹³ Там само, спр. 66, арк. 9-9 зв.

Додатки

№ 1

Розподіл земель в грецьких поселеннях півдня України за головними типами угідь (за даними 1924 року)

Площа (дес)	Усього землі в користуванні	Придатної для господарювання	Непридатної для господарювання	Під посівами	Під садом	Під лісом	Під садибами	Під толокою	Під городом	Під болотом
Ново- Каракуби	11558	10736	822	8334	80	60	654	18	-	164
Ново- Керменчик	6464	5884	582	5753	-	-	155		68	359
В серед- ньому в 1 селі району	1748	1496	153	1382	42	124	59	7	3	38
Усього в районі	104880	89760	13120	29920	2391	7380	3004	430	198	2010

Підраховано за ДАЗО, ф. р-1212, оп. 1, стр. 43, арк. 21.

№ 2

Врожай головних сільськогосподарських культур в грецьких поселеннях півдня України (за даними 1924 року)

Культура (пуд/з дес.)	Озима пшениця	Озиме жито	Ярова пшениця	Ячмінь	Просо	Соняшник	Картопля	Баштан	Городина
Ново-Каракуби	12	10	10	8	2	6	1	5	1
Ново-Керменчик	11	9	10	9	1	7	1	3	1
В середньому по району	18	12	12	8	2	9	1	5	1

Підраховано за ДАЗО, ф. р-1212, оп. 1, стр. 72, арк. 48.

№ 3

Дані про кількісний, соціальний та національний склад населення Новокерменчицької сільради станом на 1 січня 1925 р., що надсилались до статистичного столу Люксембурзького райвиконкому Маріупольського округу

Название населенных пунктов	Число хозяйств	Хозяйства из них			Количество населения										По национальности				Всего населения		Число дворов	Примечание
		Зажиточн[ых]	Средняков	Бедняков	До 7 лет		От 8 до 15л[ет] вкл[ючительно]		От 16л[ет] до 18л[ет] вкл[ючительно]		От 19л[ет] до 23л[ет] вкл[ючительно]		Свыше 24 лет		Немцев	Греков	Русских	Евреев	Муж[ского]	Жен[ского]		
					Муж[ского]	Жен[ского]	Муж[ского]	Жен[ского]	Муж[ского]	Жен[ского]	Муж[ского]	Жен[ского]	Муж[ского]	Жен[ского]								
Ново-Керменчик	208	-	76	132	109	131	65	79	42	63	27	53	180	299	6	1012	29	1	423	625	201	
Итого по сельсовету	652	24	221	407	295	332	257	288	125	174	145	177	589	758	2007	1018	109	6	1411	1729	534	

Пред[седатель] сель[ского] совета /підпис/*
Секретарь /підпис/*

ДАЗО, ф. р-1212, оп. 1, стр. 144, арк. 55. Оригінал.

* Підпис нерозбірливий.

№ 4

Дані про кількісний, соціальний та національний склад населення с. Новокерменчик станом на 1 січня 1926 р., зі статистичного звіту сільради Люксембурзькому райвиконкомку Маріупольського округу

Количество населения на 1 января 1926 года		Социальное положение населения подушно на 1 янв[аря] 1926 года			Распределение количества душ по возрасту на 1 янв[аря] с[его] г[ода]												Количество душ по национальности на 1 янв[аря] [19]26 г[ода]			Из числа всех душ населения относятся к:					
Мужск[ого] пола	Женского пола	Бедняков	Средняков	Зажиточных	От 1-го до 7 лет		От 7 до 11 лет		От 11 [лет] до 15 л[ет]		От 15[лет] до 18 л[ет]		От 18[лет] до 23 л[ет]		От 23 [лет] до 45л [ет]		Свыше 45 лет		Украинцев	Греков	Евреев	Крестьянам	Рабочим	Служащим	В этих числах членов КНС
					Мужч[ин]	Женщ[ин]	Мужч[ин]	Женщ[ин]	Мужч[ин]	Женщ[ин]	Мужч[ин]	Женщ[ин]	Мужч[ин]	Женщ[ин]	Мужч[ин]	Женщ[ин]									
517	586	342	620	141	54	63	64	79	48	56	49	62	36	48	106	112	160	166	36	1066	1	1093	4	6	22

Пред[седатель] с[ельского] совета /підпис/*

Секретарь /підпис/*

ДАЗО, ф. р-1212, оп. 1, стр. 203, арк. 2. Оригінал.

* Підпис нерозбірливий.

**З протоколу № 15 загальних зборів громадян с. Новокерменчик
Люксембурзького району Маріупольського округу з клопотанням
про зниження сільгосподатку**

8 серпня 1926 р.

...Присутствовало 118 домохозя[ев], из них 16 женщин.
Пред[седатель] собрания Черненко В. М., секретарь Попов Г. К.

Слушали:

О ходатайстве о снижении сельхозналога текущей кампании
1926/1927 гг.

Постановили:

Ввиду того, что землеустройство в селе Новокерменчик, начатое с 1924 года еще не проведено и по многим причинам, не зависящим от общества, не проводится. Чтобы оно фактически могло пройти в течении текущего года, вследствие чего за последние три-четыре года земля не обрабатывается надлежащим образом, и многие из граждан остались без озимого посева, на который в этом году лучший урожай, а яровой 15-20 пуд. Вполне выяснилось, что у большинства граждан собранного урожая едва ли хватит на продовольствие до половины зимы и принимая во внимание повышенный сельхозналог в этом году.

Ходатайствовать перед высшим органом о снижении сельхозналога на 50 %, чтобы таким образом не разорить окончательно налаживающееся местное сельское хозяйство.

С подлинным верно

Пред[седатель] сель[ского] совета Г. Х. Мазин

Секретарь Ф. А. Хайло

ДАЗО, ф. р-1212, оп. 1, спр. 305, арк. 59, 60, 60 зв. Засвідчена копія.

ГРЕЦЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРОМАДА ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ В ПЕРІОД МАСОВИХ ПОЛІТИЧНИХ РЕПРЕСІЙ 30-40 РОКІВ ХХ СТ.

Історично склалося, що південний регіон України здавна став осередком різних етнокультур, які здебільшого мирно співіснували одна з одною, взаємозбагачувалися і розвивалися. Серед значних за чисельністю національних меншин, які проживали на території нинішньої Запорізької області в першій чверті ХХ ст., а саме росіян, євреїв, німців, болгар, малочисельні греки посідали доволі помітне місце. В 1926 р. грецьке населення становило не більше 1% від загальної кількості міських мешканців Запорізького¹ та Мелітопольського округів². Греки здебільшого селилися у досить великих містах: Запоріжжі, Мелітополі і приморському Бердянську. Сільське грецьке населення Запорізького краю було, в основному, зосереджено на території колишнього Люксембурзького району Маріупольського округу (нині це територія Куйбишевського і Розівського районів Запорізької області та частково – Донецької), і переважна його частина мешкала в с. Новокерменчик, про це говорить і сама назва села, адже “керменчик” грецькою – “млин” (нині с. Новомлинівка Розівського району). Так на 1 січня 1926 р. в с. Новокерменчик проживало 1066 осіб грецької національності, які складали 97% загальної кількості мешканців села³.

Багато греків мали грецьке підданство, хоча майже все своє життя мешкали, а то й народилися, в Україні. Ще на початку ХХ ст. в приазовському місті-порту Бердянськ поряд з бельгійським, французьким, італійським та іншими діяло грецьке консульство на чолі з консулом Г. І. Пападакі⁴. В 1921 р. на території колишньої Запорізької губернії було офіційно зареєстровано 139 грецькопідданих, причому більше половини з них проживали саме в Бердянську⁵. Слід зауважити, що греки ніколи не були чужими в місті чи селі, де вони проживали, і більшість з них користувалася заслуженим авторитетом та повагою з боку інших мешканців. Україна, і зокрема Запоріжжя, стали для цих працьовитих людей другою, а для переважної більшості – єдиною і справжньою батьківщиною. А тому грецькій національній меншині разом з усім українським народом довелося в повній мірі випробувати на собі усі трагічні наслідки більшовицької політики першої половини ХХ ст.

Кінець 1920-х - початок 1930-х рр. ознаменувався в СРСР згортанням нової економічної політики. Більшовики на чолі зі Сталіним вирішили силоміць відібрати хліб у селянства, в першу чергу українського, для здійснення широкомасштабної індустріалізації країни. Вже в 1928-1929 рр. було фактично відновлено політику хлібозаготівель, наступним кроком

визначалася суцільна колективізація сільського господарства з розкуркуленням заможних селян, десятки тисяч яких підлягали виселенню до Сибіру. З цього часу маховик репресій почав набирати обертів. Практично єдиним і головним методом управління величезною державою більшовицький режим обрав брутальне, жорстоке насилля, а саме – кривавий терор проти власного народу. І саме архівні документи мають дати характеристику цьому процесу стосовно грецької меншини.

Документи, що знаходяться на зберіганні в Державному архіві Запорізької області і стосуються здійснення репресивних заходів більшовицькою владою, умовно можна поділити на дві великі групи. Перша група – документи виконавчих комітетів радянської влади (сільських, районних, окружних), а також комітетів незаможних селян (КНС) з аналогічною структурою за 1928-1932 рр. Саме ці органи влади приймали і затверджували рішення про розкуркулення та примусове виселення селян.

Основними з них, стосовно грецького сільського населення, є документи Люксембурзького райвиконкому за 1923-1930 рр. та Люксембурзького райКНС за 1923-1933 рр. На жаль, не збереглися до нашого часу документи Новокерменчицької сільради та сільКНС за вказаний період. Досить цікаві дані можна віднайти і у фондах партійних органів, в першу чергу – Люксембурзького райкому КП(б)У, зокрема, – документах районної партійної контрольної комісії. Проте слід констатувати відносну слабкість джерельної бази для вивчення становища грецької національної меншини Запоріжжя напередодні та в період масових репресій 1930-1940 рр., що вимагає від дослідника напруженої, копіткої праці. Та все ж наявні архівні документи дозволяють певною мірою відтворити становище та настрої сільського грецького населення, в основному с. Новокерменчик, на початку та в процесі здійснення розкуркулення і колективізації в 1928-1933 рр. Недорід у поєднанні з хлібозаготівлями, які здійснювалися силовими методами, призвели у 1928 р. до загострення продовольчого стану в сільській місцевості України. У багатьох районах республіки, в тому числі південних, які на початку 1920-х рр. пережили тяжкий голод, знову почалося голодування населення. Тому думки селян, з огляду на перспективу залишитися на зиму без хліба, були позбавлені оптимізму. Причому реальна можливість голоду лякала як заможні, так і найбідніші верстви села. Вони заявляли місцевій владі про неможливість виконати сільгосподаток, який, на думку селян, був зависоким і завдавав збитків їх господарствам, що в свою чергу могло призвести до відмови селян від частини своєї землі. Саме про це йшлося у доповідній записці голови Новокерменчицької сільради Люксембурзькому райфінвідділу від 15 червня 1928 р.⁶

Характерним є той факт, що одним з основних знарядь репресивної політики влади на селі були комнезами. Адже саме на їхніх засіданнях, а також спільних зборах членів КНС, ЛКСМУ та “неорганізованої бідноти” вирішувалися не лише нагальні питання життєдіяльності усіх селян, але й доля багатьох односельців. В цих документах за 1929-1931 рр. йдеться про активну участь комнезамівців в “обшуках комор переховувачів хліба”; визначаються прізвища тих односельців, які були “класово чужими елементами”, бо мали власне заможне господарство, для їхнього подальшого розкуркулення та “ізоляцію за межі України”⁷ Фактично одноосібно КНС вирішували і питання духовного життя села. Так, незважаючи на думку сільської громади Новокерменчика, менше півсотні місцевих комнезамівців та комсомольців на своїх зборах в лютому 1931 р. вирішили за необхідне зняти дзвони з сільської церкви, як “непотрібні”, та здати їх державі на метал для нових тракторів⁸.

Лінія репресій, яку проводили більшовики в українському селі, була жорстокою і неухильною у виконанні. Найменша жалість до селян з боку представників місцевої влади дуже часто могла обернутися репресіями проти них самих. Так, голова Новокерменчицької сільради Тамчі Д. П. був виключений з партії та засуджений до десяти років ув'язнення за те, що поряд з іншими “гріхами” “...не приймав план хлібозаготівель 1932 р., дозволяв колгоспникам різати колоски”⁹ Тобто намагався хоч якось допомогти своїм односельцям вижити в страшний час голодомору 1932-1933 рр. За критеріями влади то був страшний злочин. Отож, можна зробити висновок, що в 1928-1933 рр. сільське грецьке населення Запорізької області, як і весь український народ, стало жертвою цілеспрямованої політики владного комуністичного режиму на знищення селянства як однієї з провідних верств суспільства.

До другої групи документів відносяться архівно-слідчі справи на незаконно репресованих позасудовими органами в 1919-1951 рр. громадян, які пізніше були реабілітовані. Використовуючи в процесі історичного дослідження матеріали цих справ, слід мати на увазі, що практично всі вони були сфальсифіковані співробітниками каральних органів ДПУ - НКВС і можуть містити недостовірну інформацію про репресованих. Всього на державному зберіганні в архіві області знаходяться 11059 таких справ на більше як 14 тис. осіб, з яких виявлені справи на 126 греків. Аналіз цієї групи документів, які раніше були недоступні широкому колу дослідників, дає змогу виявити багато соціальних, суспільно-політичних та інших аспектів для характеристики грецької національної меншини Запорізької області напередодні та під час масових репресій 30-40 рр. ХХ ст.

Так, із архівно-слідчих справ видно, що переважна більшість греків, а саме майже 80% , були громадянами СРСР. Проте піддані Грецького Королівства на момент арешту становили 18% від загальної кількості

репресованих греків, а разом з тими, хто мав іноземне підданство в минулому, вони становили п'яту частину від загалу. Слід зауважити, що 11 % греків прибули свого часу на південь України безпосередньо з Греції чи Туреччини, уродженцями яких вони були. Біля 18 % греків народилися на території Донецької області і пізніше переселилися на Запоріжжя. Більше третини репресованих, а саме 36 %, з'явилися на світ і мешкали в с. Новокерменчик. В портовому місті Бердянськ їх проживало 32 %. Слід зазначити, що всі репресовані греки були чоловіками і переважна більшість з них не мала партійних квитків комуністичної чи будь-якої іншої партії і лише двоє на момент арешту перебували в лавах ВЛКСМ, а ще троє були колишніми членами ВКП(б). Тільки три особи мали вищу освіту та один чоловік – незакінчену вищу, 12 % здобули середню, середню спеціальну чи середню технічну освіту.

За професійною діяльністю ситуація виглядала наступним чином: розумовою працею (бухгалтери, вчителі, рахівники, ревізори та ін.) займалися трохи більше 23 % від загальної кількості засуджених греків; близько 10 % працювали в закладах харчової промисловості, сфері обслуговування та кустарями (пекарі, кухарі, перукарі та ін.); на виробництві були зайняті майже 20 % чол.; найбільша кількість греків була зосереджена в сільському господарстві – 37 % чол., проте рядових колгоспників серед них було не більше половини, а інші – агрономи, бригадири, ветеринари, зоотехніки та ін. Крім того, декілька греків поралися у власних садах та виноградниках і виробляли вино.

З матеріалів архівно-слідчих справ можна зробити висновок, що близько половини грецьких родин були багатодітними. Переважна частина запорізьких греків була репресована в 1937-1938 рр., понад 90 % їх розстріляли і лише 11 осіб із 126 відбували різні терміни ув'язнення (від трьох до десяти років). Проте лише одиниці з них повернулися додому – з підірваним здоров'ям і скаліченими долями. Усього були страчені, загинули, утримувалися в таборах 53 мешканці Новокерменчика (тобто 42 % від загальної кількості репресованих), 40 жителів Бердянська (32 %) і 8 запоріжців (6 %). Близько 27 % греків були раніше засуджені, перебували під слідством чи затримувалися каральними органами. До них було застосовано найрізноманітніші заходи репресивного характеру: розкуркулення, виселення, заслання, позбавлення волі, примусові роботи та ін. Серед звинувачень фігурують “крадіжка і переховування хліба”, “опір заходам уряду на селі” (тобто колективізації та розкуркуленню), “незаконне перемелення зерна”, особливо такі обвинувачення були характерні в період голоду 1932-1933 рр. За що ж “судили” позасудові органи більшовицької влади представників грецької національної меншини Запорізького краю? Близько 37 % з них було арештовано за підозрою у шпигунстві. Передовсім, це були грецькопіддані та мешканці портового міста

Бердянськ. За так звану “контрреволюційну агітацію”, “роботу” чи “діяльність”, а також належність до різноманітних “повстанських”, “підпільних” чи “фашистських” організацій було засуджено 79 осіб, тобто 63 % від загальної кількості.

Отже, здійснивши відповідний аналіз відомостей із архівно-слідчих справ на осіб грецької національності, можна зробити певні висновки. Незважаючи на те, що переважна більшість греків була громадянами СРСР, значна їх частина з різних причин не поспішала змінювати свої “свідчення про національність”, що засвідчували їхній статус грецькопідданих, на радянські паспорти. Одне це могло стати причиною арешту, адже було “доречним”, на думку органів НКВС, звинуватити іноземних підданих у “шпигунській роботі на користь однієї з капіталістичних країн”. Об’єктом діяльності каральних структур влади були представники усіх національних меншин, в тому числі й греки, незважаючи на їх підданство чи громадянство. Скажімо, наказ НКВС СРСР № 233 за 1938 р. вимагав “...операції по розгрому шпигунсько-диверсійних контингентів із поляків, харбінців, латишів, греків, іранців як іноземних підданих, так і радянських громадян – продовжувати до 15 квітня цього року”¹⁰. Місцеві енкавєєсівці справилися з цим завданням на Запоріжжі стосовно греків раніше, бо основна їх маса була арештована в грудні 1937 р. – січні 1938 р.

Переважає кількість осіб грецької національності, які постраждали внаслідок репресій, мешкали в с. Новомлинівка (тоді Новокерменчик) Розівського району, що було найбільшим місцем компактного проживання грецької меншини на території теперішньої Запорізької області. Майже третина репресованих греків була мешканцями м. Бердянськ, що може свідчити про наявність в цьому приазовському місті значної за чисельністю грецької громади.

Запорізькі греки не цікавилися політикою, наскільки це було можливим в Радянському Союзі, адже ніхто з них не був членом комуністичної партії. Незважаючи на те, що переважна більшість греків мала нижчу освіту, багато хто з них віддавав перевагу розумовій праці і був здатний виконувати її вправно та якісно.

Слід наголосити, що вище наведені відомості взяті з архівно-слідчих справ на осіб, репресованих лише позасудовими органами (Особливою нарадою при Колегії ДПУ УСРР, пізніше – при НКВС СРСР, а згодом – МДБ СРСР; трійками при управліннях НКВС УСРР в областях; комісією у складі НКВС СРСР і Прокурора СРСР т. зв. “двійка”). Тому, звичайно, ці документи не можуть дати повної інформації про всіх греків, мешканців Запорізької області, які були репресовані тоталітарним більшовицько-радянським режимом в першій половині ХХ ст., адже цілком імовірно, значна їх кількість була засуджена судами. Проте, ці справи поряд з іншими архівними документами є важливим джерелом для дослідження суспільно-

політичного та соціально-економічного життя грецької національної меншини в Україні, зокрема на Запоріжжі.

¹ Запорізька округа. Матеріали до опису округ УСРР.- Х., 1926.- С. 2.

² Мелітопольська округа. Матеріали до опису округ УСРР.- Х., 1926.- С. 4.

³ ДАЗО, ф. р-1212, оп. 1, спр. 203, арк. 2.

⁴ Труды отдела торговых портов. Выпуск XVII . Описание Бердянского порта. – Спб., 1905.– С. 48-49.

⁵ Отчет о деятельности Запорожского губисполкома ко 2-му съезду Советов.– Запорожье., 1921.– С. 37.

⁶ ДАЗО, ф. р-1212, оп. 1, спр. 627. арк. 218.

⁷ Там само, ф. р-1213, оп. 1, спр. 112, арк. 52; спр. 162, арк. 8, спр. 142, арк. 38.

⁸ Там само., спр. 162, арк. 8.

⁹ Там само, ф. п-1128, оп. 1, спр. 41, арк. 80, 83.

¹⁰ Ю. Шаповал, В. Пристайко, В. Золотарьов ЧК-ГПУ-НКВД в Україні: особи, факти, документи.– К., 1997.– С. 175-176.

Додатки

№ 1

Доповідна записка голови Новокерменчицької сільради Люксембурзькому районному фінансовому відділу про наявність заможних господарств

26 травня 1928 р.

Во исполнение В[ашего] отношения от 22/V с/г за № 4018 Н[ово]-Керменчикский сельсовет при сем представляет требуемые списки, проверенные и дополненные совместно с СКНС, и одновременно в сим сообщается, что, по мнению сельсовета, зажиточных по с[ель]совету не имеется, а вошедшие в прилагаемый список хозяйства являются не иначе как крепкими середняками.

Председатель с[ель]совета И. М. Богданов

Секретарь Ф. А. Хайло

ДАЗО, ф. р-1212, оп. 1, спр. 627, арк. 212. Оригінал.

№ 2

**Доповідна записка голови Новокерменчицької сільради
Люксембурзькому районному фінансовому відділу про надмірний
розмір сільгосподатку**

15 червня 1928 р.

При сем представляется учетный материал по объектам обложения сельхозналога на 1928/29 год: 230 карточек, из них 24 экспертных, один акт, два протокола и одна общая карточка.

Доносится, что за время течения учетной кампании создалось мнение у крестьян как зажиточного слоя, так и середняцкого, и даже мелких хозяйств о том, что ввиду плохого урожая нынешнего года, чему повлияли стихийные бедствия (ветры), налог непосилен, что этот налог наносит ущерб ихнему хозяйству, что каждый останется при одном [коне], а то и совсем без лошадей, и откажутся от части земли.

Председатель с[ель]совета И. М. Богданов

Секретар Ф. А. Хайло

ДАЗО, ф. р-1212, оп. 1, стр. 627, арк. 218. Оригінал.

№ 3

**3 протоколу загальних зборів членів КНС с. Новокерменчик
Люксембурзького району про вилучення хліба у селян.**

23 травня 1929 р.

...Присутствовало 14 муж[чин], жен[щин] 7.

Слушали:

О хлебозаготовке.

Постановили:

Считать необходимым, чтобы все излишки хлеба были безоговорочно сданы государству. Признать необходимым, чтобы хлебозаготовительная комиссия по своему усмотрению производила обыски и [досматривала] амбары укрывателей хлеба. КНС принять в этом активное участие.

Председатель М. М. Мавроди

Секретарь Д. Н. Терентьев

Копия с подлинным верно.

Пред[седатель] КНС Афендиков

ДАЗО, ф. р-1213, оп. 1, спр. 112, арк. 52, 52 зв. Засвідчена копія.

№ 4

Відозва від міжокружної грецької наради Маріупольського і Сталінського округів до робітників, батраків, бідняцько-середняцького селянства, трудової інтелігенції грецького населення Радянської України

6 січня 1930 р.*

Товарищи, Великая Октябрьская Революция, свергнув власть помещиков и капиталистов, одновременно разрушила тюрьму народов, – царскую Россию, дав полное освобождение всем угнетавшимся ранее народам, в том числе и грекам, подвергавшимся беспощадному национальному гнету. Помещичья царская Россия в тесном союзе с греческим духовенством, стремясь ослабить мощь и покорить Крымское государство, заселить и закрепить вновь завоеванные земли Приазовья, заведомо ложными и лицемерными обещаниями насильно переселяли греков из Крыма на Украину.

Русское самодержавие, угнетая украинский и другие народы, отдало и греков-переселенцев в неограниченную власть жандармско-полицейской нагайке, в полную эксплуатацию русско-греческого помещика-кулака и капиталиста, беспощадно борясь и искореняя греческий язык в школе, в учреждениях и в быту, и в целом греческую культуру.

...Товарищи, Коммунистическая партия за 12 лет диктатуры Пролетариата, проводя Ленинскую национальную политику, обеспечила полную свободу национально-культурного развития всех национальностей. Образовавшиеся греческие Районы и Сельсоветы, Народный Суд и печать на родном языке, при широком вовлечении трудящихся масс греков и братском единении с пролетариатом и бедняцко-середняцкими массами села других национальностей СССР, в строительстве Социализма являются

* Датується за друкарським відбитком.

неоспоримым доказательством единственно правильного разрешения национальной политики.

...Успешное развитие социалистического строительства протекает при одновременно обостряющейся классовой борьбе, при активном сопротивлении капиталистических и кулацких элементов города и села. В борьбе против Советской Власти и ее политики кулаки и нэпманы используют наши трудности, и малоразвитые массы трудящихся, полностью еще не усвоившие правильность Ленинской национальной политики. Единственно верным путем развития сельского хозяйства на основе его технической реконструкции и индустриализации...является намеченный Ленинской компартией путь коллективизации сельского хозяйства, полного обобществления бедняцко-средняцких хозяйств в крупные колхозы и коммуны.

Межкрупное Греческое Совещание, отметив бурный рост колхозного движения в греческих селах, постановило перейти к сплошной коллективизации батрацко-бедняцким и середняцким хозяйствам к концу 1930 года во всех греческих селах, о чем подписаны договора на социалистическое соревнование.

...Совещание, вынося решение об ускорении развития пролетарской культуры на родном языке в целях полного приобщения батрацко-бедняцко-средняцких масс к делу социалистического строительства, призывает трудящихся греков развернуть массовую самодеятельность и активность для полной ликвидации неграмотности, осуществления всеобщего обучения, развития политико-просветительной и массовой работы на родном языке, борясь с религиозно-бытовыми предрассудками, проводя решительную борьбу с кулацко-нэпманскими стремлениями великодержавного шовинизма, а также явлениями национального сепаратизма.

...Мы с негодованием отвергаем клеветнические нападки буржуазной Греции на проводимую Ленинскую национальную политику среди греков СССР, при которой якобы насильственно проводят грекоизацию и прививают чуждый трудящимся язык, и одновременно протестуем против попыток буржуазного влияния на греческую и пролетарскую культуры, а также решительно протестуем против эксплуатации фашистского гнета над пролетариатом и трудящимися фашистской Греции.

ДАЗО, ф. р-1212, оп. 1, стр. 774, арк. 108. Оригинал.

**З протоколу засідання президії Новокерменчицького сільвиборчкому
Люксембурзького району про розгляд заяв громадян
з відновлення права голосу**

15 квітня 1930 р.

...в присутствии членов избир[ательной] ком[иссии]:
Терентьева К. Н., Рожко К. Ф., Тулупчи И. Г., Попова Е. Н., от РИКа:
т. т. Кожухов и Хасай С. Г.

Пред[седатель] избир[ательной] ком[иссии] Терентьев.
Секретарь Тулупчи И. Г.

Слушали:

Заявление братьев Мавроди Леонтия А., Георгия и Федора о
восстановлении их в правах голоса.

Постановили:

Ввиду того, что их отец ранее постоянно пользовался наемной силой
с целью наживы и расширения своего хозяйства путем эксплуатации
наемного труда, сам же Мавроди Л. А. участвовал в карательном отряде
добровольцем, один брат эмигрант, – в просьбе о восстановлении в правах
отказать.

Слушали:

Заявление Константинова Ф. Дм. о восстановлении в праве голоса.

Постановили:

Рассмотрев заявление Константинова Ф. Дм. о восстановлении в
правах голоса – отказать, придерживаясь прежнего постановления
сель[ской] избир[ательной] ком[иссии] от 6/III № 2, как служитель
религиозн[ого] культа.

Слушали:

Заявление Мазина М. Г. о восстановлении в правах голоса.

Постановили:

Подтвердить прежнее постановление сель[ской] избир[ательной]
ком[иссии] от 30/V-29 г. № 8 о восстановлении в правах голоса отказать
ввиду того, что ранее применял наемный труд с целью наживы и участник
карательного отряда Деллаловых.

Слушали:

Заявление Демьяносова Николая К. о восстановлении в правах
голоса.

Постановили:

Просить рай[онную] избир[ательную] ком[иссию] о восстановлении в правах голоса Демьяносова, как не подлежащего лишению и был ошибочно лишен, с братом порвал связь с 1922 года.

Слушали:

Заявление Деллалова Ильи Ф. о восстановлении в правах голоса.

Постановили:

Просить рай[онную] избир[ательную] ком[иссию] о восстановлении в правах голоса Деллалова И. Ф., т. к. последний лишен права голоса за спекуляцию хлеба в 1928 г. Ввиду того, что хозяйство Деллалова было бедняцкое, и в данный момент, и за эти годы ничего не замечено против мероприятий сов[етской] власти.

Подлинный подписали:

Пред[седатель] избир[ательной] ком[иссии] Терентьев

Секретарь Тулупчи

ДАЗО, ф. р-1212, оп. 1, спр. 791, арк. 271-272. Засвідчена копія.

№ 6

З протоколу розширеної наради хлібозаготівельної комісії Новокерменчицької сільради Люксембурзького району

1 жовтня 1930 р.

...Присутствовали 70 человек под председательством Кулаков[а] Ф. и секретаря Тамчи Г. П.

Слушали:

Проверка списка хлебозаготовки Особой группы, коим доведен план до двора (в обсуждении выступали т. Тамчи, Шеретько, Шакшуев, Мазин, Яшаров и др.).

Постановили:

...список принят в целом, [со] следующим добавлением: Деллалов Г. П., Деллалов Георг. П., Путко Х. Н., Сарбез Ив. Г., коим план хлебозаготовки довести до двора, а также Сарбез С. В., как утверждали на собрании – белый офицер, участник карательного отряда, классово чуждый элемент, – поставить вопрос перед райисполкомом о раскулачивании; а также Хримли Илья Х., как классово чуждый элемент, зажиточное

хозяйство, эксплуатировал рабочую силу, – ходатайствовать [о] раскулачивании.

Пред[седатель] собрания Ф. Кулаков

Секретарь*

Пред[седатель] Ново-Кер[менчикского] с[ель]КНС И. Г. Тулупчи

ДАЗО, ф. р-1213, оп. 1, спр. 142, арк. 38. Засвідчена копія.

№ 7

3 протоколу засідання президії Новокерменчицької сільради Люксембурзького району про перебіг перевиборчої, фінансової та хлібозаготівельної кампаній

3 грудня 1930 р.

...в присутствии членов с[ельского] сов[ета]: Кожухова, Тулупчи И. Г., Терентьев К. Н., Попова Е. Н., Яшаров С. И., Хримли И. Д., Годжек Х. Ф., Афендииков А. Ф., Рожко К. Ф., Мавроди Н. Ф., 5 душ членов КНС, актива 7 душ, уполномоченные РИКа: Петрище, Куперман, Крючков, 3 чел[овека] предправления артели: Кулаков, секретарь парт[ийной] ячейки: Охомуш.

Слушали: Доклад пред[седателя] с[ельского] сов[ета] Кожухов[а] и пред[седателя] КНС Тулупчи и председателя сель[ско]хоз[яйственной] артели Кулаков[а] о предстоящих перевыборных кампаниях.

Постановили:

...Н[ово]-Керменчик[ский] с[ельский] сов[ет] отмечает, что перевыборы с[ель]сов[ета] проходят в условиях обостренной классовой борьбы как в городе, так и на селе, и что данный состав с[ель]сов[ета], в основном, не справлялся с теми заданиями, которые были на него возложены, как то: не выполнены планы хлебозаготовки займа 5 лет в 4 года и так далее. В дальнейшем считаем провести следующее: 1) проверить работу каждого члена с[ель]сов[ета] в отдельности и неработоспособных членов с[ель]сов[ета] позорно отозвать; 2) добиться 100 % явки всех избирателей на отчетно-перевыборных собраниях;...4) отчетно-перевыборная кампания должна пройти под

* Підпис відсутній.

лозунгом ликвидации кулака как класса на базе сплошной коллективизации; 5) во время отчетно-перевыборной кампании развернуть критику и самокритику...

Слушали:

О ходе текущих кампаний т. Кожухов, Афондииков, Хримли.

Выступили: т. Терентьев, Афондииков, Петрище, Круч, Охомуш.

Постановили:

Пленум с[ель]сов[ета] отмечает преступно низкий % выполнения текущих кампаний, требует как от хлебной комиссии, так и фин[ансовой] секции, немедленного перелома в работе и в 3-х дневный срок закончить реализацию займа и сбор денег, а также хлебной комиссии закончить хлебозаготовку не позже 6/ХІІ-30 г. В случае невыполнения в срок поручить президиуму с[ельского] сов[ета] привлечь указанные комиссии к уголовной ответственности. Для успешного выполнения реализации займа создать ударные бригады, которым поручить реализацию.

Копия с подлинным верна.

Секретарь: Афондииков

ДАЗО, ф. р-1212, оп. 1, спр. 791, арк. 522-523. Засвідчена копія.

№ 8

3 протоколу засідання президії Новокерменчицької сільради Люксембурзького району про хлібозаготівельну кампанію

28 грудня 1930 р.

Слушали:

1. Утверждение актов комиссии содействия хлебозаготовке на граждан злостно невыполнявших хлебозаготовки 1. Мазин С. Г.
2. Сербез К. М. 3. Яшарова С. Ф. 4. Мескева Г. П.

Постановили:

Акты комиссии утвердить и первые три направить в нарсуд и акт последнего Яшарова С. Ф. направить в админ[истративный] отдел для розыска и приобщения к предыдущему акту, направленному в админотдел.

Слушали:

2. Утверждение актов...по хлебозаготовке на невыполнивших злостно контрактацию: Путко О. Г., Хасай Ф. Г. Хлидчи С., Папу П. Н., Кистоман Ф. П. и Короткова Н. М.

Постановили:

Акты на вышеуказанных гр[ажд]ах утвердить и направить в суд.

Члены президиума: Кожухов, Хримли, Терентьев.

Копия с подлинным верна:

Секретарь: Афендииков

ДАЗО, ф. р-1212, оп. 1, стр. 791, арк. 521, 521 зв. Засвідчена копія.

№ 9

**3 протоколу загальних зборів членів КНС с. Новокерменчик
Люксембурзького району про протидію заможних селян
хлібозаготівлям та зняття церковних дзвонів**

27 лютого 1931 р.

...В присутствии членов КНС 19 человек, 17 комсомольцев и безпартийной массы 9 человек и уполномоченного Рика Жицкого и Мирошниченко.

Слушали:

Состояние хлебозаготовок по Н[ово] -Керменчикскому с[ель]совету т. Кожухов Д. Т. и т. Жицкий, Жеретько, Мавроди, Барбаяни, Сербез, Тулупчи, Охомуш.

Постановили:

Заслушав информацию о состоянии хлебозаготовок и о тормозах хлебозаготовки, общее собрание КНС и ЛКСМУ считает:

Для успешного выполнения всех советских мероприятий общее собрание отмечает следующее: все мероприятия числятся за кулацкой частью села, а также [кулаки] проводят подрывательскую работу в части невыполнения [мероприятий], а потому считать необходимым изолировать [их] из села как кулаков, вредителей в части [не]выполнения всех мероприятий с[ель]совета.

Все кулаки раскулаченные проводили подрывательскую работу, тем что вывезли весь имеющийся хлеб и хозяйство в Сталино, что кулаки дальние закупали хлеб и скот и вывозили на рынок скрытым порядком по ночам.

Просить с[ель]сов[ет] изолировать из села имеющих[ся]: Мазина С. Г., Путко Х. Н., Делалова Г. П., Мазина А. Г. кулаков, а также тех кулаков, каковые находятся в Сталино, приобрели полное хозяйство для

жизни и занимаются скрытым вывозом хлеба и имущества, каковые приезжают в село и проводят вредительскую работу по всем мероприятиям, а поэтому просить органы ГПУ о выявлении таковых и изоляции за пределы Украины следующих, живущих в Мариуполе: Хасай Д. П., Мавроди И. Ф., Констант[инов] Ф. Д.; а в Сталино – Делалов Павел Георг[иевич], Мавроди Л. А. и Георг[ий] А., Сербез А. Д., Мескев П. Тимоф[еевич], Мескев Хар. Петр[ович], Мазин М. Г.

Слушали:

О снятии колоколов т. Охомуш. Высказывались: Роговер, Колесников, Сербез, Жицкий.

Постановили:

Заслушав информацию о снятии колоколов, общее собрание КНС и ЛКСМУ считает необходимым снять колокола и [с]дать государству, так как они для нас не нужны, а государство нуждается в металле для дачи новых тракторов для весенней посев[ной] кампании.

Пред[седатель] с[ель]сов[ета] /підпис/*

Секретарь Мавроди

С подлинным верно.

Пред[седатель] КНС /підпис/*

ДАЗО, ф. р-1213, оп. 1, стр. 162, арк. 8, 8 зв. Засвідчена копія.

№ 10

З протоколу засідання Люксембурзької РКК-РСІ про виключення голови Новокерменчицької сільради з кандидатів в члени КП(б)У

19 вересня 1932 р.

Слухали: Справу т. Тамчі.

Тамчі Дмитро Павлович, кандидат партії з 1930 р., № кандидатського квитка 11, народження 1906 р., грек, по соцстану селянин-середняк, служив в Червоній армії. Працював головою Новокерменчикської сільради, попав під вплив куркульства, зривав хлібозаготівлі 1931 р. та 1932 р. До роботи відносився недбайливо з метою шкідництва в колгоспі, внаслідок чого 50 %

* Підпис нерозбірливий.

кінського складу артїлі загинуло, за що його засуджено до 10 років позбавлення волі та виселення у віддалені краї.

Ухвалили:

Як куркульського агента в партії, за зрив гоподарчо-політичних кампаній по артїлі Новокерменчик, де перебував головою правління артїлі, внаслідок чого 50 % кінського складу загинуло, не приймав плян хлібозаготівель 1932 р., дозволяв колгоспникам різати колоски, розклав остаточно колгосп, мав зв'язок з конокрадами, які викрадали коней з артїлі, давав довідки на крадених коней для продажі, мав зв'язок з розкуркуленими та розпроданими [селянськими господарствами], засуджений на 10 років позбавлення волі з партії виключити.

Голова РКК-РСІ Андрусов

Секретар Вібе

ДАЗО, ф. п-1128, оп. 1, спр. 41, арк. 80, 83. Оригінал.

№ 11

Акт про виконання смертного вироку в м. Запоріжжя щодо засуджених греків

3 лютого 1938 р.

Мы, нижеподписавшиеся: помощник начальника Запорожского горотдела НКВД старший лейтенант Государственной Безопасности Янкович, комендант горотдела НКВД Доров и Запорожский горпрокурор Хаит составили настоящий акт в том, что сего числа с 21 до 24-х часов приведен в исполнение приговор – высшая мера наказания – расстрел – над осужденными решением Народного Комиссара Внутренних Дел Союза ССР и Прокурора Союза ССР:

1	Абузовым Михаилом Николаевичем	1887 г. р.
2	Афендиковым Александром Власьевичем	1891 г. р.
3	Афендиковым Александром Фадеевичем	1894 г. р.
4	Вангелеевым Иваном Георгиевичем	1903 г. р.
5	Вангелеевым Николаем Георгиевичем	1897 г. р.
6	Годжек Герасимом Лукичем	1907 г. р.
7	Годжек Дмитрием Константиновичем	1892 г. р.
8	Деллаловым Александром Ильичем	1908 г. р.
9	Деллаловым Василием Прокофьевичем	1894 г. р.

10	Деллаловым Иваном Ильичем	1902 г. р.
11	Деллаловым Ильей Федоровичем	1888 г. р.
12	Деллаловым Михаилом Прокофьевичем	1904 г. р.
13	Деллаловым Николаем Прокофьевичем	1902 г. р.
14	Деллаловым Павлом Георгиевичем	1910 г. р.
15	Деллаловым Павлом Прокофьевичем	1898 г. р.
16	Демянсовым Александром Ивановичем	1892 г. р.
17	Кирьякуловым Дмитрием Константиновичем	1900 г. р.
18	Мавроди Герасимом Георгиевичем	1886 г. р.
19	Мазиным Ильей Семеновичем	1900 г. р.
20	Мавроди Евстафием Даниловичем	1890 г. р.
21	Мавроди Ильей Ивановичем	1894 г. р.
22	Мавроди Ильей Константиновичем	1893 г. р.
23	Мавроди Михаилом Георгиевичем	1878 г. р.
24	Мавроди Федором Петровичем	1905 г. р.
25	Мавроди Христофором Харлампиевичем	1898 г. р.

/Протокол № 7 от 18.01.38 г./

Тела преданы земле.

Акт составлен в 4-х экз.

Помощник начальника горотдела НКВД
старший лейтенант Государственной Безопасности Янкович

Комендант горотдела НКВД Доров

Запорожский горпрокурор Хаит

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 4, спр. 10, арк. 1. Оригінал.

№ 12

**Лист сина репресованого Крелича П. І. Сталіну І. В.
з проханням повернути батька**

16 квітня 1938 р.

Дорогой Иосиф Виссарионович!

Я, Пионер 6 класса, мне 13 лет. Учился на отлично, но теперь стал учиться хуже, а причина моя в том, что нет моего папы. Перед концом первого квартала и контрольными работами, по ложному доносу

арестовали моего папу 26 октября 1936 г. Я не мог заниматься, всё думал за что арестовали моего папу? Он был у меня хороший, никогда не был пьяным и с мамой жил хорошо, любил меня и всегда помогал мне заниматься. Когда его забрали, я получил отметки хуже, не потому, что я не мог, но грусть и мысли мне не давали заниматься. Но вот настал счастливый день 29 ноября, и папа мой ночью пришел домой. Как я был рад, ах, как я рад был, дорогой Иосиф Виссарионович. Я решил наверстать всё потерянное. Папа был тоже так рад, он так плакал, как обиженный ребёнок, а особенно, когда приходили его сёстры или знакомые. Ему было обидно, что его так опозорили. Он участвовал в выборах Верховного Совета. Я вспоминаю его слова, как он всегда мне говорил: “Учись сыночек, ведь ты видишь как заботится о вас т. Сталин. Не так проводили мы своё детство. Вам теперь всё доступно, будь хорошим, чутким и честным пионером.” Но эта радость не долго продолжалась. Папу через 3 дня, 15 декабря, после выборов опять забрали. В ту ночь забирали греков. Мой папа был русский, он никогда с греками не встречался, он вечером после работы всегда был дома и занимался со мной. Когда его забирало Бердян[ское] НКВД, то спросили его паспорт, папа показал, они спросили почему у него русский паспорт и воинский билет, папа сказал, что у меня другого не было. Ну так и забрали моего папу второй раз. Дорогой Иосиф Виссарионович, если бы папа был виноват, разве бы его допустили участвовать в выборах Верховного Совета? Он был хороший и честный работник, и вот моего папу Днепропетровское НКВД осудило на 5 лет и отправило в дальние таборы 1 февраля с. г. Мы с мамой не знаем за что. Мама спрашивала у следователя, он говорит: ничего вам не скажу это военная тайна. И вот уже мы от папы скоро 5 месяцев ничего не знаем где он. Мама писала жалобу т. т. Вышинскому, Ежову, Калинин и Петровскому, но ответ получила только от т. Петровского с Комиссии приватной амнистии, что наша жалоба послана 9 апреля в Верховный Совет СССР. Дорогой Иосиф Виссарионович, я прошу Вас как родного папу помогите нам, если будет разбираться там наша жалоба, вернуть нашего папочку в день великого первого мая. Даю Вам своё обещание учиться так как учился раньше и перейти в 7 кл[асс] с хорошими отметками.

С пионерским приветом, Ростик Крелич.
Ждем от Вас справедливого ответа.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 1323, арк. 52, 52 зв. Оригінал.

**Лист Папуца М.Ф. льотчику Коккінакі В. К.
з проханням надати допомогу в розшуку арештованих родичів**

29 травня 1939 р.

**Герою Советского Союза
Владимиру Константиновичу Коккинаки.**

В ночь на 16 декабря 1937 г. на Украине в г. Бердянск произошли массовые аресты греков, в числе которых были взяты и мои братья – советские служащие, безвыездно живущие со дня рождения в этом городе: Георгий Федорович Папуца, 1898 г., плановик, и Герасим Федорович Папуца, 1901 г., бухгалтер, а также и муж моей сестры Николай Дмитриевич Захариади, 1878 г., кустарь, по профессии одеяльщик.

Позже, а именно 3 января 1938 г., был арестован третий и последний мой брат Константин Федорович Папуца, 1905 г., по профессии шофер-слесарь.

Все три брата слыли за хороших работников и общественников и не раз премировались за это, с заграницею никакого общения не имели, все они семейные.

Сразу же после их ареста стали ходить слухи об открытии какой то, якобы шпионской организации греков, причем по поводу этого ходили самые нелепые слухи, не имевшие под собою никакой почвы. Так как городок наш маленький, большинство знает подноготную друг друга и никакая бы организация не могла бы скрыться в нем ни одного дня.

Сам следователь, ведший дело одного из братьев, показывал жене и некоторым из близко знавших его людям написанные братом, якобы добровольные признания, и на вопрос жены почему арестовали ее мужа, ответил: “Разве вы не знаете, что в Греции фашизм?”. Но какую связь он усматривал между фашизмом в Греции и греками, родившимися в СССР и никогда не выезжавшими за пределы его, он не сказал, как будто бы грек не может быть честным гражданином своей родины.

Всех братьев выслали на север еще в феврале 1938 г., как сообщили нам в справочном бюро НКВД в г. Днепропетровск, и с тех пор мы ничего больше о них не знаем.

На многочисленные наши письма и вопросы всюду мы или ничего не получаем, или же, в лучшем случае, получаем стандартную открытку с направлением в прокуратуру СССР, а оттуда в Днепропетровск, который вообще не отвечает.

Многие из взятых греков одновременно с братьями и мужем сестры и обвинявшиеся также в шпионаже, но по счастливой случайности задержавшиеся в Днепропетровске, уже давно на свободе и в своей семье. Причем нередки случаи, когда из одной и той же семьи одного брата выслали и о нем нет никаких вестей, а второго выпустили, отца и одного сына выпустили, а двух других выслали и т. д.

Неужели же из-за того, что они высланы, хотя бы и невинно, они должны страдать до конца, лишены даже переписки со своими близкими.

Мать моя, оставшаяся с девятью детьми после смерти отца в 1914 г., с трудом их вырастила, и каково же было ее отчаяние и ужас когда их арестовали.

Ее больное и измученное сердце не долго выдержало этой ужасной неизвестности, все дни и ночи она проводила в слезах и вскорости умерла так и не дождавшись весточки от детей своих.

Образец получаемых нами ответов на наши вопросы я вкладываю в конверт, и по этому образцу Вы можете судить как чутко относятся к родным арестованных на местах. Я даже не знаю кто ответил, так как аналогичные запросы были посланы нескольким учреждениям.

Мы все прекрасно сознаем, что не на юг и не на курорт их послали, но север велик, что Вам лучше всех известно, и не направление нас интересует, а их местопребывание и здоровье.

Я обратилась к Вам с этим письмом только лишь потому, что Вы имеете доступ всюду и может быть сможете нам помочь, обратившись куда следует, так как все убеждены, что письма не доходят до адресатов, иначе бы и ответы были.

Справьтесь у своей семьи, что испытывали они когда Вы летали, хотя путь и не был продолжителен, а наши близкие так же дороги нам, и в такой же тревоге за их жизнь мы живем уже почти полтора года, ни на минуту не забывая об их отсутствии.

Еще раз очень прошу принять участие в постигшем нас несчастии путем, каким Вы найдете удобным, и помочь нам отыскать их.

Магдалина Федоровна Папуца

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 7399, арк. 18. Оригінал.

**Заява репресованого громадянина Акрітбая К. Г.
Хрущову М. С. з приводу реабілітації**

4 квітня 1956 р.

Политбюро ЦК КПСС г. Москва
Лично т. Хрущеву
От осужденного по ст. КРД УССР на 10 лет
По ст. 140 УК УзбССР на 1 г. 6 мес.

От гр. Акритбай Константина Георгиевича рожд. 1901 г. инв[алид] труда... Прожив[ающий] в с. Подгайцы Теременского района Волынской области.

Заявление

Обращаюсь к Вам, членам политбюро, и в особенности к т. Хрущеву, а именно, обратить особенное внимание о снятии с меня судимости.

Я всю свою жизнь как большевик работал честно и добросовестно до инвалидности по распоряжению начальства.

В данное время я инвалид труда, пенсию не получаю и работать не в состоянии, никому не нужен.

Как своё здоровье потерял на государственной работе и своё имущество и дом сдал колхозу...

Одновременно прошу восстановить мне трудстаж с 1939 г. по 1 сентября 1941 г. – выработывал трудповинность на Колыме золотых приисках Средне-Туманная.

...прошу снять судимость и восстановить 3-х летний трудстаж, так как я ни в чем не виновен.

...В 1953 г. при жизни тов. Сталина я обращался в политбюро г. Москва и получил ответ: "Написать вторично заявление, когда окончится 3 года после освобождения, это должно быть 24 июня 1953 г.

Я обратился в местный районный ... МВД. Начальник мне сказал, что Вам амнистией судимость снята. Но когда я обратился на обмен паспорта мне ответили, что судимость по ст. КРД не снята.

Поскольку я и решаюсь, и обращаюсь к вам еще раз, убедительно прошу удовлетворить мою просьбу.

Проситель К. Акритбай

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10125, арк. 36, 36 зв. Оригінал.

ГРЕЦЬКИЙ МАРТИРОЛОГ

КОРОТКІ БІОГРАФІЧНІ ДОВІДКИ ПРО РЕАБІЛІТОВАНИХ ЖИТЕЛІВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ, ГРЕКІВ ЗА НАЦІОНАЛЬНІСТЮ, ЯКІ БУЛИ РЕПРЕСОВАНІ ТОТАЛІТАРНИМ РЕЖИМОМ В 30-40 РОКИ ХХ СТ.

АВРАМОВ **Георгій Сидорович**, 7 квітня 1891 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Урзуф** Маріупольського району Донецької області. Мешкав у м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта нижча, працював продавцем в магазині. Мав родину: дружина Федора Борисівна, 1893 р. н.; дочки: Ганна, 1922 р. н., Марія, 1929 р. н.; син Мина, 1931 р. н.

Арештований 6 лютого 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “проведення контрреволюційної шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

Згідно з постановою особливої трійки УНКВС УРСР по Дніпропетровській області від 29 жовтня 1938 р. був розстріляний 5 листопада 1938 р.

Реабілітований 12 квітня 1957 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 378, арк. 17, 19, 20, 56, 79, 136-138, 220.

АВРАМОВ **Михайло Сидорович**, 18 лютого 1881 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Урзуф** Маріупольського району Донецької області. Мешкав у м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта нижча, працював чорноробочим у пекарні Бердянського харчоторгу. Мав родину: дружина Олена Харлампіївна, 53 р.; сини: Костянтин, 1912 р. н., Василь, 1915 р. н., Дмитро, 9 р.; дочки: Лідія, 1908 р. н., Пелагея, 1918 р. н.

Арештований 5 лютого 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “проведення контрреволюційної шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

Постановою особливої трійки УНКВС УРСР по Дніпропетровській області від 29 жовтня 1938 р. був засуджений до розстрілу з конфіскацією усього особистого майна. Подальша доля невідома.

Реабілітований 12 квітня 1957 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 378, арк. 2, 4, 5, 31, 75, 136-138.

АКРІТБАЙ **Костянтин Георгійович**, 27 березня 1901 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Чердаклі** Володарського району Донецької області (батьки родом з Криму). Мешкав у сел. **Володарського** Чубарівського району Дніпропетровської області (нині Пологівського

району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював бухгалтером паровозного відділення ст. ім. Чубаря Сталінської залізниці. Мав родину: дружина Єлизавета Матвіївна, син Анатолій, 1928 р. н.

Арештований 10 січня 1938 р. ОДТВ ГУДБ НКВС УРСР ст. ім. Чубаря за “проведення серед працівників залізничного транспорту контрреволюційної агітації націоналістичного характеру” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 10 квітня 1938 р. був ув'язнений до виправно-трудового табору строком на десять років, рахуючи строк з дня арешту. Покарання відбував у таборі на золотій копальні “Середньо-Туманна” на Колимі, Далекий Схід (Росія). Був звільнений 23 березня 1943 р. на підставі директиви прокуратури СРСР від 23 жовтня 1942 р., як інвалід (втрата зору).

Реабілітований 9 січня 1957 р. постановою президії Дніпропетровського обласного суду.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, стр. 10125, арк. .1, 2, 24, 25, 27, 65-66.

АНДРІАДІ Георгій Христофорович, 25 лютого 1912 р. н., грек, грецькопідданий. Народився і мешкав у м. Мелітополь Запорізької області, позапартійний, освіта середня, столяр меблевої фабрики. Мав родину: дружина Катерина Іванівна, 21 р., дочка Лілія, 1,2 р.

Арештований 16 грудня 1937 р. Мелітопольським районним відділенням НКВС УРСР за “контрреволюційну націоналістичну пропаганду” (ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР).

Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 29 жовтня 1939 р., як “соціально небезпечний” був ув'язнений до виправно-трудового табору строком на п'ять років, рахуючи строк з 16 грудня 1937 р. Покарання відбував на ст. Пукса Архангельської області, а згодом у м. Архангельськ (Росія). Звільнений 16 грудня 1942 р.

Реабілітований 18 лютого 1959 р. постановою президії Запорізького обласного суду.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, стр. 784, арк. 1, 2, 5, 45, 51 зв., 53, 66-67, 69.

АНЗУЛАТОС Демосфен Ставрович, 7 червня 1894 р. н., грек, грецькопідданий. Народився в с. Валеамата на о. Кефалінія (Греція), мешкав у м. Запоріжжя, позапартійний, освіта нижча, кондитер, зав. буфетом кафе № 3 тресту їдалень і кафе. Мав родину: дружина Анзулатос Ганна Панайотівна, 1901 р. н., син Анзулатос Ставро Демосфенович, 14 р.

Арештований 16 грудня 1937 р. Запорізьким міськвідділом НКВС УРСР за підозрою в шпигунстві на користь Греції (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 24 жовтня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 5705, арк. 1, 5, 31, 39.

АФЕНДКОВ Олександр Власович, 2 серпня 1891 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в м. Мелітополь, мешкав в с. Новокерменчик Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював завгоспом у Люксембурзькій районній колгоспній школі. Мав родину: дружина Кириакія Семенівна, 1898 р. н., дочка Соломоніда, 4 р., син Володимир, 2 р., мати Ганна Павлівна, 64 р., брат Володимир, 48 р., підпоручик білої армії, емігрував до Франції.

Арештований 16 грудня 1937 р. Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР за “систематичну контрреволюційну пропаганду, направлену на дискредитацію заходів радянської влади” (ст.54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 9 квітня 1968 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10858, арк. 1, 2, 8, 21, 79.

АФЕНДКОВ Олександр Фадейович, 10 листопада 1894 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав у с. Новокерменчик Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював рахівником Урицької МТС. Мав родину: дружина Євдокія Олександрівна, 36 р.; дочки: Катерина, 9 р., Параскева, 4 р.

Арештований 16 грудня 1937 р. Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР за “систематичну контрреволюційну пропаганду, направлену на дискредитацію заходів радянської влади” (ст. 54-10 ч. 2; ст. 54-11 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 31 жовтня 1964 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10548, арк. 1, 2, 7, 20, 49-48.

АФЕНКО Ілля Семенович, 16 липня 1911 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював у колгоспі ім. Карла Маркса. Мав родину: дружина Марфа Семенівна, 21 р.

Арештований 16 грудня 1937 р. Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 138, 141; спр. 3466, арк. 227; спр. 3467, арк. 216-219.

ВАЛСАМАКІ Михайло Миколайович, 4 листопада 1883 р. н., грек, грецькопідданий, з 13 грудня 1936 р. громадянин СРСР. Народився на о. **Кефалінія** (Греція). Мешкав у м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта нижча, працював молодшим економістом на Азово-Чорноморському заводі. Мав родину: дружина Любов Семенівна, 1898 р. н.

Арештований 3 січня 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “проведення шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 8 лютого 1938 р.

Реабілітований 26 січня 1990 р. висновком військової прокуратури Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 7402, арк. 2, 5, 6, 13, 18.

ВАНГЕЛЄЄВ Іван Георгійович, 1903 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював бригадиром у колгоспі “Друга п’ятирічка” с. Новокерменчик. В 1933 р. був засуджений за ст. 75 КК УСРР до восьми років позбавлення волі. Мав родину: дружина Надія Олексіївна, 1910 р. н., син Ілля, 2 міс.

Арештований 16 грудня 1937 р. Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР за “систематичну контрреволюційну пропаганду, направлену на дискредитацію заходів радянської влади” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 16 жовтня 1964 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10594, арк. 1, 2, 8, 19, 51-52.

ВАНГЕЛЄВ Микола Георгійович, 16 березня 1897 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював рядовим колгоспником у колгоспі “Друга п’ятирічка” с. Новокерменчик. В 1931 р. був засуджений за ст. 119 КК УСРР до двох років позбавлення волі, відбув два місяці примусових робіт. Мав родину: дружина Христина Олексіївна, 45 р., син Федір, 11 р.; дочки: Марія, 2 р., Євгенія, 7 р.

Арештований 17 грудня 1937 р. Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР за “систематичну контрреволюційну пропаганду, направлену на дискредитацію заходів радянської влади” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 20 липня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 6334, арк. 3, 6, 8, 19, 40.

ГАНЖЕРЛІ Савва Анастасович, 10 листопада 1895 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Стара Карань** Старокаранського району Донецької області. Мешкав в м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта середня спеціальна, працював агрономом-зоотехніком Бердянського райземвідділу. В 1929 р. був засуджений за ст. 99 КК УСРР до двох років позбавлення волі умовно. Мав родину: дружина Павла Миколаївна, 1903 р. н.; сини: Віталій, 1922 р. н., Леонід.

Арештований 15 грудня 1937 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “активну контрреволюційно-шпигунську діяльність” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 31 червня 1989 р. висновком військової прокуратури Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 8554, арк. 1, 4, 19, 21.

ГОДЖЕК Герасим Лукич, 7 березня 1907 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав у с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював рахівником Урицької МТС. Мав родину: дружина Синкевич Юлія Миколаївна, 25 р., син Станіслав Герасимович, 5 міс.

Арештований 17 грудня 1937 р. Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР за “систематичну контрреволюційну пропаганду, направлену на дискредитацію заходів радянської влади” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 20 липня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 6335, арк. 3, 6, 7, 17, 39.

ГОДЖЕК Дмитро Костянтинович, 25 квітня 1892 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював помічником рахівника в колгоспі ім. Карла Маркса. Мав родину: дружина Харитина Харлампіївна, 1901 р. н., син Микола, 9 р.; дочки: Васюта, 11 р., Тамара, 7 р., Марія, 1 міс.

Арештований 17 грудня 1937 р. Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 44, 47; спр. 3466, арк. 224; спр. 3467, арк. 216-219.

ГОЛЕ (ГОЛІ)-ОГЛУ Дмитро Костянтинович, 1899 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Урзуф** Маріупольського району Донецької області. Мешкав у м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта нижча, працював чорноробочим винрадгоспу “Жовтнева хвиля”. У 1931 р. за “розкрадання майна в радгоспі” був засуджений до п’яти років ув’язнення. Мав родину: дружина Лідія Миколаївна, 40 р.; дочки: Павлина, 12 р., Віталія, 4 р., Юлія, 4 р.

Арештований 15 грудня 1937 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “проведення активної контрреволюційно-шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 8 лютого 1938 р.

Реабілітований 31 жовтня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 5694, арк. 1, 2, 5, 6, 13, 18.

ГОЛЕ (ГОЛІ, ГУЛІ) - ОГЛУ Ілля Костянтинович, 15 червня 1903 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Урзуф** Маріупольського району Донецької області. Мешкав у м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта нижча, працював робітником-виноградарем винрадгоспу “Жовтнева хвиля”. У 1933 р. був засуджений до п’яти років ув’язнення за “розкрадання соціалістичної власності”. Мав родину: дружина Віра Ставрівна, 34 р., дочки: Ганна, 12 р., Олександра, 7 р.

Арештований 15 грудня 1937 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “проведення активної контрреволюційно-шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 30 листопада 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 5923, арк. 1, 3-5, 6, 14, 17.

ДЕЛАЛОВ Андрій Георгійович, 3 грудня 1905 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), мешкав у м. **Запоріжжя**, позапартійний, освіта нижча. Працював паркетником Союзспецбуду. Мав родину: дружина Пастухова Тетяна Семенівна, 1914 р. н.

Арештований Запорізьким міськвідділом НКВС УРСР 4 січня 1938 р. за проведення “організаційної контрреволюційної роботи проти радянської влади” (ст. 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 19 жовтня 1965 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10662, арк. 1, 5, 18, 40- 41.

ДЕЛЛАЛОВ Василь Прокопович, 1894 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював у колгоспі ім. Карла Маркса. Мав родину: дружина Сара Миколаївна, 37 р.; дочки: Надія, 1922 р. н., Євдокія, 1924 р. н., Киріакія, 1927 р. н., Любов, 1937 р. н.; сини: Григорій, 1925 р. н., Микола, 1929 р. н.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 33, 36; спр. 3466, арк. 223; спр. 3467, арк. 216-219.

ДЕЛЛАЛОВ Іван Ілліч, 1902 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав у с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював бригадиром у колгоспі “Друга п’ятирічка”. Мав родину: дружина Киріакія Степанівна, 36 р.; сини: Ілля, 12 р., Михайло, 7 р., Степан, 2 р.; дочки: Віра, 10 р., Ліда, 2 міс.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВСУРСР 16 грудня 1937 р. за “систематичну контрреволюційну пропаганду” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 30 жовтня 1965 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3825, арк. 1, 6, 8, 23, 28-29.

ДЕЛЛАЛОВ Ілля Федорович, 20 липня 1888 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював ветсанітаром в колгоспі ім. Карла Маркса. Мав родину: дружина Марія Олексіївна, 38 р.; дочки: Ольга, 1925 р. н., Ніна, 1926 р. н.; сини: Микола, 1929 р. н., Дмитро, 1934 р. н.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 91, 93; спр. 3466, арк. 215; спр. 3467, арк. 216-219.

ДЕЛАЛОВ Лука Христофорович, 11 серпня 1908 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював конюхом у колгоспі “Друга п’ятирічка”. Мав родину: дружина Надія Степанівна, 1908 р. н., дочка Катерина, 1933 р. н.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 30 грудня 1937 р. за “активну контрреволюційно-націоналістичну пропаганду” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 вересня 1960 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 1480, арк. 3, 6, 8, 19, 44-45.

ДЕЛЛАЛОВ Микола Георгійович, 25 травня 1903 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював в колгоспі “Друга п’ятирічка” с. Новокерменчик. Мав родину: дружина Етємез Ольга Єлизарівна, 32 р.; сини: Етємез Володимир Герасимович, 12 р., Деллалов Георгій Миколайович, 3 р., Деллалов Іван Георгійович, 6 міс.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 29 жовтня 1937 р. за “проведення активної контрреволюційно-націоналістичної роботи” та “прояв диверсійно-терористичних тенденцій” (ст. 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР).

Згідно з постановою особливої трійки УНКВС УРСР по Дніпропетровській області від 9 грудня 1937 р. був розстріляний 4 січня 1938 р. в м. Запоріжжя.

Реабілітований 31 серпня 1965 р. постановою президії Запорізького обласного суду.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10655, арк. 2, 5, 6, 28, 29, 62.

ДЕЛЛАЛОВ Микола Прокопович, 4 травня 1902 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював в колгоспі “Друга п’ятирічка”. Мав родину: дружина Ольга Миколаївна, 32 р.; дочки: Надія, 3 р., Кириакія, 2 міс.; сини: Прокопій, 6 р., Олексій, 1 р. 2 міс.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 56, 59; спр. 3466, арк. 221; спр. 3467, арк. 216-219.

ДЕЛЛАЛОВ Михайло Прокопович, 1904 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював рахівником в артілі “Голос колективіста” в с. Маринівка Люксембурзького (нині Розівського) району Запорізької області. Мав родину: дружина Ольга Федорівна, 1908 р. н., дочка Кириакія, 1927 р. н., сини: Антон, 7 р., Олексій, 4 міс.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 15 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 15, 18; спр. 3466, арк. 226; спр. 3467, арк. 216-219.

ДЕЛЛАЛОВ Олександр Ілліч, 11 березня 1908 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював слюсарем Урицької МТС. Мав родину: дружина Афенченко Галина Онисимівна, 22 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 127, 128, 130; спр. 3466, арк. 211; спр. 3467, арк. 216-219.

ДЕЛЛАЛОВ Павло Георгійович, 1910 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював у колгоспі “Друга п’ятирічка” с. Новокерменчик. Мав родину: дружина Федоня Георгіївна, 1910 р. н., син Георгій, 10 міс., дочка Катерина, 4 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “активну контрреволюційну пропаганду” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 25 грудня 1965 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10682, арк. 3, 6, 8, 19, 54, 55.

ДЕЛЛАЛОВ Павло Прокопійович, 1898 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював у колгоспі “Друга п’ятирічка” с. Новокерменчик. У 1932 р. притягувався до

кримінальної відповідальності за “розкрадання колгоспного хліба”. Мав родину: дружина Харитина Георгіївна, 39 р., син Михайло, 8 р.; дочки: Віра, 11 р., Ольга, 5 р., Надія, 6 міс.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “систематичну контрреволюційну пропаганду, направлену на дискредитацію заходів радянської влади” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 6 травня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10392, арк. 3, 4, 6, 8, 18, 20, 46.

ДЕМ'ЯНОСОВ Влас Кузьмич, 11 лютого 1904 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював конюхом Урицької МТС. Мав родину: дружина Ганна Дмитрівна, 1905 р. н.; сини: Костянтин, 1926 р. н., Федір, 1930 р. н.; дочка Акилина, 1936 р. н.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 30 грудня 1937 р. за “активну контрреволюційно-націоналістичну пропаганду” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 31 жовтня 1964 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3739, арк. 1, 6, 8, 21, 31.

ДЕМ'ЯНОСОВ Іван Миколайович, 6 жовтня 1906 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював у колгоспі ім. Карла Маркса с. Новокерменчик, неодружений.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 30 грудня 1937 р. за “проведення серед грецького населення контрреволюційно-націоналістичної пропаганди, прояв терористичних та повстанських намірів” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 31 жовтня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 5701, арк. 1, 2, 6, 7, 8, 20, 25.

ДЕМ'ЯНОСОВ Олександр Іванович, 1892 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював бригадиром у колгоспі ім. Карла Маркса с. Новокерменчик. Мав родину: дружина Кириакія Флорівна, 42 р., мати Євдокія Іванівна, 67 р., син Михайло, 13 р., дочка Євдокія, 11 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “систематичну контрреволюційну пропаганду, направлену на дискредитацію заходів радянської влади” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 30 вересня 1965 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10677, арк. 1, 2, 6, 7, 8, 20, 53.

ЕТЬСМЕЗ Олександр Федорович, 5 листопада 1905 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Новомихайлівка** Петропавлівського району Донецької області, мешкав в м. **Бердянськ**, член ВЛКСМ з 1931 р., освіта середня спеціальна, неодружений. Працював техніком з холодної обробки металу на Першотравневому заводі.

Арештований Бердянським районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за проведення “активної контрреволюційно-шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 1 жовтня 1957 р. ухвалою військового трибуналу Прибалтійського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 9637, арк. 1, 5, 6, 19, 49-50.

ЄВСТАФІУ Іван Іванович, 1892 р. н., грек, грецькопідданий, з 1928 р. громадянин СРСР, уродженець м. **Сімферополь** (Крим). З 1927 р. мешкав у м. **Молочанськ** Токмацького району Запорізької області, позапартійний, освіта нижча. Працював перукарем у колгоспі

ім. Ворошилова м. Молочанськ. Мав родину: дружина Поліна Никанорівна, 47 р.

Арештований 6 липня 1941 р. Великотокмацьким районним відділенням НКВС УРСР за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР). Утримувався у в’язниці № 7 НКВС Башкирської АРСР м. Уфа.

Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 23 вересня 1942 р. за антирадянські висловлювання був ув’язнений до виправно-трудового табору строком на три роки, рахуючи строк з 6 липня 1941 р. 15 жовтня 1942 р. був направлений до Північного уральського табору НКВС СРСР (в оригіналі – Севураллаг). Подальша доля невідома.

Реабілітований 15 серпня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, стр. 6862, арк. 2, 3, 4, 8, 16, 19, 30.

ЗАНТІН Георгій Іванович, 15 квітня 1869 р. н., грек, особа без громадянства. Народився в м. **Керасун (Туреччина)**. Мешкав у м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта нижча, власник-виноградар, винороб-виноторговець. В 1937 р. був засуджений Дніпропетровським обласним судом до двох років позбавлення волі за “неоформлення національного паспорта”. Мав родину: дружина Марія Анастасівна, 1869 р. н.

Арештований 16 грудня 1937 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за звинуваченням у “шпигунській діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 27 жовтня 1959 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, стр. 1235, арк. 2, 5, 6, 18, 32-33.

ЗАНТІН Іраклій Георгійович, 20 серпня 1900 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в м. **Керасун (Туреччина)**. Мешкав у м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта нижча, садівник-виноградар, власник саду, неодружений. В 1929 р. затримувався Бердянським районним відділенням ДПУ УСРР, де утримувався під вартою один місяць.

Арештований 16 грудня 1937 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за звинуваченням у “шпигунській діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 27 жовтня 1959 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 1236, арк. 2, 5, 6, 15, 26.

ЗАНТІН Харлампій Георгійович, 10 лютого 1895 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в м. **Керасун (Туреччина)**. Мешкав у м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта незакінчена вища, інженер-електрик, тимчасово не працював, неодружений.

Арештований 2 січня 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за звинуваченням у “шпигунській діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 27 жовтня 1959 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 1237, арк. 2, 5, 6, 18, 32-33.

ЗАХАРІАДІ Георгій Анастасович, 22 квітня 1880 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився у с. **Друга Миколаївка** Коларівського району, мешкав у м. **Бердянськ** Запорізької області, позапартійний, освіта нижча. Працював начальником цеху взуттєвої фабрики в м. Бердянськ. Мав родину: дружина Меланія Минівна, 1897 р. н., дочка Тамара, 18 р.

Арештований 2 січня 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за звинуваченням у “шпигунській діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 8 лютого 1938 р.

Реабілітований 30 квітня 1957 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10439, арк. 1, 2, 5, 18, 22.

ЗАХАРІАДІ Микола Дмитрович, 15 жовтня 1878 р. н., грек, грецькопідданий. Народився у м. **Салоніки (Греція)**, мешкав у м. **Бердянськ** Запорізької області, позапартійний, освіта нижча, кустар, драпірувальник-матрацник. Мав родину: дружина Папуца-Захаріаді Уранія Федорівна, 47 р.

Арештований 15 грудня 1937 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за звинуваченням у “шпигунській діяльності” (ст. 54-6

КК УРСР). За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 31 липня 1989 р. висновком військової прокуратури Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 8487, арк. 1, 2, 5, 22, 32.

ІПСЛАНТИС **Георгій Маркович**, 1892 р. н., грек, грецькопідданий. Народився в м. Керч, де мешкав до 1909 р. (працював в порту); з 1909 р. до 1930 р. – в станиці Усть-Лабинська на Північному Кавказі (до 1924 р. працював в приватних хлібних конторах, а з 1924 р. – у сільськогосподарському кредитному товаристві, потім – у державних заготівельних організаціях Зернохлібу); з 1930 р. до 1937 р. – в с. Благодарне Орджонікідзевського краю, після чого 11 грудня 1937 р. переїхав в м. Бердянськ до сестри. За соціальним походженням – з торговців, позапартійний, освіта нижча (4 відділення грецької школи), неодружений.

Арештований Бердянським районним відділенням НКВС УРСР 7 січня 1938 р. за звинуваченням у тому, що “був агентом грецької розвідки, проводив шпигунську діяльність на користь Греції” (ст. 54-6 КК УРСР).

Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 29 жовтня 1939 р. був ув'язнений до виправно-трудового табору, строком на вісім років, рахуючи строк з 7 січня 1938 р. Відбував покарання у таборі в с. Липове Няндомського району Архангельської області (Росія). Подальша доля невідома.

Реабілітований 14 квітня 1989 р. постановою військової прокуратури Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 2860, арк. 2, 5, 8, 12, 13, 22, 24, 28, 29, 33.

КАРАБЕРОВ **Спиридон Дмитрович**, 12 грудня 1884 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. Урзуф Маріупольського району Донецької області. Мешкав у м. Бердянськ, позапартійний, освіта нижча, працював зав. магазином Міжрайрибкоопу. Мав родину: дружина Анастасія Федорівна, 1883 р. н., дочка Тетяна, 1917 р. н., син Євстафій, 1925 р. н.

Арештований 29 січня 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “проведення шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

Постановою особливої трійки УНКВС УРСР по Дніпропетровській області від 29 жовтня 1938 р. був засуджений до розстрілу з конфіскацією усього особистого майна. Подальша доля невідома.

Реабілітований 12 квітня 1957 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 378, арк. 22, 24-25, 32, 76, 136-138.

КАРАКОЗ Василь Іванович, 13 червня 1900 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав у м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта нижча. Працював заступником головного бухгалтера Винпрому. Мав родину: дружина Марія Карлівна, 42 р., дочка Євгенія, 2 р.

Арештований 15 грудня 1937 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “проведення активної контрреволюційно-шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 30 квітня 1957 р. ухвалою військової колегії Верховного Суду СРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп.3, спр. 1013, арк. 1, 5, 6, 15, 25.

КАРАКОЗ Михайло Іванович, 1 серпня 1906 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав у м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта середня. Працював бухгалтером Рибпрому. Мав родину: дружина Дмитрівська Віра Андріївна, 1907 р. н., син Віктор, 2 р.

Арештований 15 грудня 1937 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “проведення активної контрреволюційно-шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 30 квітня 1957 р. ухвалою військової колегії Верховного Суду СРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 1011, арк. 2, 5, 6, 18, 26.

КАССАНІ Михайло Георгійович, 30 квітня 1895 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав у м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта нижча. Працював контролером Бердянського відділення Держбанку. Мав родину: дружина Євдокія Антонівна, 1902 р. н.

Арештований 2 січня 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “шпигунську діяльність” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 15 лютого 1938 р.

Реабілітований 30 квітня 1957 р. ухвалою військової колегії Верховного Суду СРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 1012, арк. 1, 5, 6, 16, 25, 26.

КАСТАНДА Григорій Федорович, 2 серпня 1907 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Сартани** Маріупольського району Донецької області, мешкав в м. **Запоріжжя**, позапартійний, освіта нижча, неодружений. Працював вантажником на Дніпровському алюмінієвому заводі.

Арештований 3 січня 1938 р. Запорізьким міськвідділом НКВС УРСР за звинуваченням у проведенні “контрреволюційної роботи” та “шпигунської діяльності на користь Італії”(ст. 54-11, 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 23 січня 1990 р. висновком військової прокуратури Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп.3, спр.7266, арк.1, 5, 6, 16, 17, 18.

КИРІАКІДІ Іван Євродіович (Євріпідович), 1912 р. н., грек, грецькопідданий. Народився у м. **Севастополь**, мешкав у м. **Мелітополь**, позапартійний, освіта нижча, неодружений, кондуктор депо ст. Мелітополь Сталінської (нині Придніпровської) залізниці.

Арештований 30 грудня 1937 р. Мелітопольським районним відділенням НКВС УРСР за звинуваченням у проведенні “контрреволюційної націоналістичної пропаганди” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 29 жовтня 1939 р. був ув'язнений до виправно-трудоного табору строком на п'ять років, рахуючи строк з 30 грудня 1937 р. Покарання відбував у Каргопольському таборі Архангельської області (Росія), звідки був звільнений 19 січня 1943 р. і мав виїхати до с. Боровське Мендигаринського району Кустанайської області Казахської РСР. Подальша доля невідома.

Реабілітований 24 червня 1963 р. постановою президії Запорізького обласного суду.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3021, арк. 1, 2, 6, 9, 37, 55-56, 68-69.

КІРХАДЖІ Анастас (Анастасій) Іванович, 17 січня 1885 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в м. **Керч**. Мешкав у м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта нижча, працював комірником в пекарні Бердянського

харчоторгу. Мав родину: дружина Олександра Сергіївна, 46 р.; сини: Іван, 29 р., Георгій, 23 р., Микола, 9 р.

Арештований 15 грудня 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за звинуваченням у “шпигунській діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 16 жовтня 1959 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 1238, арк. 1, 5, 6, 27, 66-67.

КОВУРА Пантелеймон Борисович, 20 липня 1880 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Урзуф** Маріупольського району Донецької області. Мешкав у м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта нижча, працював столярем у ремонтній конторі житлоспілки. В 1930 р. був розкуркулений і висланий Маріупольським РВ НКВС УСРР на три роки до м. Архангельськ. Мав родину: дружина Любов Олексіївна, 1893 р. н.

Арештований 5 лютого 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “проведення контрреволюційної шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

Постановою особливої трійки УНКВС УРСР по Дніпропетровській області від 29 жовтня 1938 р. був засуджений до розстрілу з конфіскацією усього особистого майна. Подальша доля невідома.

Реабілітований 12 квітня 1957 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 378, арк. 12, 14-15, 49, 78, 136-138, 206.

КОНКЕЦАС Костянтин Панайотович, 12 жовтня 1908 р. н., грек, грецькопідданий. Народився в м. **Салоніки (Греція)**, мешкав у м. **Запоріжжя**, позапартійний, освіта нижча, кондитер, помічник буфетчика буфету № 3. Мав родину: дружина Олена Миколаївна, 1917 р. н., дочка Севасті, 1 р. 4 міс., мати Тетяна Артемівна, 1860 р. н.

Арештований 16 грудня 1937 р. Запорізьким міськвідділом НКВС УРСР за підозрою у шпигунстві на користь Греції (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 30 жовтня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 5696, арк. 1, 2, 5, 25, 33.

КОНСТАНТИНЦІ **Георгій Панайотович**, 6 березня 1907 р. н., грек, грецькопідданий. Народився у м. **Генічеськ** (нині Херсонської області). Мешкав на **ст. Федорівка** Мелітопольського району Дніпропетровської (нині Запорізької) області, позапартійний, освіта нижча, пекар, майстер хлібопекарні на ст. Федорівка. Мав родину: дружина Валентина Олександрівна, 27 р., син Костянтин, 7 р.; брати: Микола й Іван проживали в Мелітопольському районі; брат Дмитро нелегально виїхав до Афін (Греція) у 1929 р.; батько Панай Панайотович виїхав до Греції у 1933-1934 рр.

Арештований 31 грудня 1937 р. Мелітопольським районним відділенням НКВС УРСР за звинуваченням у проведенні “контрреволюційної націоналістичної пропаганди” (ст. 54-10 ч.2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 28 травня 1938 р.

Реабілітований 10 січня 1959 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 964, арк.1, 5, 9, 19, 30.

КОНСТАНТИНЦІ **Іван Панайотович**, 1910 р. н., грек, грецькопідданий. Народився у м. **Генічеськ** (нині Херсонської області). Мешкав на **ст. Федорівка с. Новобогданівка** Мелітопольського району Дніпропетровської (нині Запорізької) області, позапартійний, освіта нижча, пекар хлібопекарні № 5 на ст. Федорівка. Мав родину: дружина Проценко-Константиніді Ганна Яківна, 1917 р. н.; син Леонід, 1936 р. н. ; брати: Георгій та Микола проживали в Мелітопольському районі, брат Дмитро нелегально виїхав до Афін (Греція) у 1929 р.; батько Панай Панайотович виїхав до Греції у 1933-1934 рр.

Арештований 01 січня 1938 р. ОДТВ ГУДБ ст. Мелітополь за підозрою в антирадянській агітації та шпигунстві (ст. 54-10, 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 31 березня 1938 р. засуджений до розстрілу. Подальша доля невідома.

Реабілітований 24 березня 1961 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 1563, арк. 1, 5, 2, 20, 22-24, 36-38.

КОНСТАНТИНЦІ **Микола Панайотович**, 1913 р. н., грек, грецькопідданий. Народився у м. **Генічеськ** (нині Херсонської області). Мешкав у м. **Мелітополь** Дніпропетровської (нині Запорізької) області, позапартійний, освіта нижча, неодружений, пекар хлібопекарні радгоспу

“Аккермень”. Брати Георгій та Іван проживали в Мелітопольському районі, брат Дмитро нелегально виїхав до Афін (Греція) у 1929 р., батько Панай Панайотович виїхав до Греції у 1933-1934 рр.

Арештований 30 грудня 1937 р. Мелітопольським районним відділенням НКВС УРСР за “контрреволюційну націоналістичну агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 28 лютого 1938 р.

Реабілітований 20 липня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 6317, арк. 1, 4-6, 22, 30.

КОНСТАНТОПУЛО Антон Євстафійович, 7 січня 1881 р. н., грек, грецькопідданий. Народився і мешкав у м. Бердянськ, позапартійний, освіта нижча, тарифікатор управління Бердянського порту. В 1934 р. був засуджений транспортним судом до одного року примусових робіт за “халатність”. Мав родину: дружина Константопуло Єфросинія Григорівна, 44 р., дочка Константопуло Людмила Антонівна, 22 р.

Арештований 15 грудня 1937 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за звинуваченням у проведенні “активної контрреволюційно-шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 7 березня 1958 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 9781, арк. 1, 2, 5, 35, 81-82.

КОРОТИШ Леонід Григорович, 19 лютого 1907 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. Старокерменчик Маріупольського району Донецької області, мешкав в м. Запоріжжя, позапартійний, освіта нижча. Працював токарем Дніпровського алюмінієвого заводу. Мав родину: дружина Олена Андріївна, 1918 р. н., дочка Неоніла, 1937 р. н.

Арештований Запорізьким міськвідділом НКВС УРСР 3 січня 1938 р. за проведення “контрреволюційної роботи проти радянської влади” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 26 січня 1990 р. висновком військової прокуратури Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 7398, арк. 1, 5, 17, 20.

Αριθ. 17279
Μητρώου Ν. 2660

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΟΣΕΝΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ Β. ΠΡΕΣΒΕΙΑΣ
ΕΝ ΜΟΣΧΑ

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ ΠΘΑΓΕΝΕΙΑΣ Ε' ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ
ΔΡΑΧΜΑΙ ΜΕΤΑΛΛΙΚΑΙ 5

Αναγνωρίζοντες τον Κ. *Κυριακίδου*
Κυριακίδου

ως υπήκοον Έλληνα χρησιμοποιεν αυτό το παρόν Πιστοποιητικόν
Πθαγενείας και παρακαλούμεν τας Έγκλησους Αρχάς όλως τω
παρέχουσι πᾶσαν νόμιμον συνδρομήν.

Το παρόν ισχύει διά τὸ ἔτος 1938

Ἐν Μόσχᾳ, τῆς 4. JAN. 1938 1938

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ
Ἐκτελεστικὸν τὸ Προξενικὸν Καθῆκοντα

Δῆμος ἢ Κοινότης

Νομὸς ἢ Ἐπαρχία

Τόπος καὶ χρόνος γεννήσεως

Ἐπάγγελμα

Ἐνεστώσα διαμονή

1912 *Κυριακίδου*
Κυριακίδου

Κυριακίδου

ЭЛЛИНСКОЕ КОРОЛЕВСТВО

Греческая Королевская Миссия
В МОСКВЕ
КОНСУЛЬСКАЯ ЧАСТЬ

СВИДЕТЕЛЬСТВО О НАЦИОНАЛЬНОСТИ

Κυριακίδου
Иванъ Кириакидовичъ 1912 годъ р.

признал нами греческоподданн ^{МК}₀₈, в подтверждение чего выдано
эту настоящее свидетельство. Просим местные власти оказы-
вать ^{МК}₀₈ законное содействие и защиту.

Настоящее свидетельство действительно до 31го Декабря 1938

Москва, 4 ЯНВ 1938 года.

Секретарь

Зав. Консульской Частью

αποράχη τέλος Δραχ. metall. 5.— 10% περιχόμενον εις Έλλην. Δημόσιον
έον 20% ύπερ άναγκ. Δανείου (Φάρμακον 2 Ιουνίου 1927)
(Ν. Δ. τῆς 31 Ιουλίου 1925), και 2% συμφώνως τῷ Νόμῳ 553/1937
τῷ ὅλῳ εις Ρούβλια 10 και 72 κατ.

ΚΑΤΕΒΑΗΘΗ ΤΟ ΑΝΤΙΤΙΜΟΝ

Τοῦ ἀναλογούντος ἑστίμου ἐπικολληθέντος

ἐπὶ τοῦ στελέχους τοῦ παρόντος. ΑΥΘΗΜΕΡΟΝ

Свідоцтво про національність гр. Кириакіди І. Е., видане
Грецькою дипломатичною місією в м. Москва 4 січня 1938 р.

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

СОЮЗ СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ РЕСПУБЛИК

ВИД НА ЖИТЕЛЬСТВО ДЛЯ ИНОСТРАНЦА

В № 001709

Предъявителю настоящего вида *Грекокочу гражданину Кириакиди*
Ивану Евровидовичу имеющему визу на въезд в СССР за №
сроком по „ „ 193 г., выданную *со дня рождения*

разрешено проживание в Союзе Советских Социалистических Республик
тридцать первое декабря 1936 г.

Начальник Управления РК Милиции *Алехин*

СВЕДЕНИЯ О ВЛАДЕЛЬЦЕ ВИДА НА ЖИТЕЛЬСТВО

1. Время и место рождения *1912 г. г. Севастополь*
2. Семейное положение *в браке не состоит*
3. Профессия или должность *гормовщик.*
4. Когда приехал в СССР и цель приезда *со дня рождения*
5. При нем находятся дети до 16 лет

6. На основании каких документов выдан вид *Пас-свидетельство выданное*
Грекокочу Овимомайской ишей в Москве 19/II-36г № 2660

Настоящий вид выдан *Мелитопольской Р.К.*

Милицией в/п/п/р/о/к/ой области

Июня 1936 г.

Кириакиди

Собственноручная подпись владельца вида на жительство

Вид на проживання грецькопідданого Кириакіди І. Е., виданий 7 червня 1936 р.

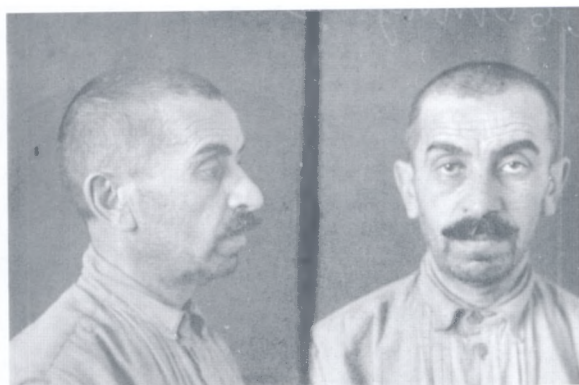
Константиніді М. П.

Константиніді Г. П.

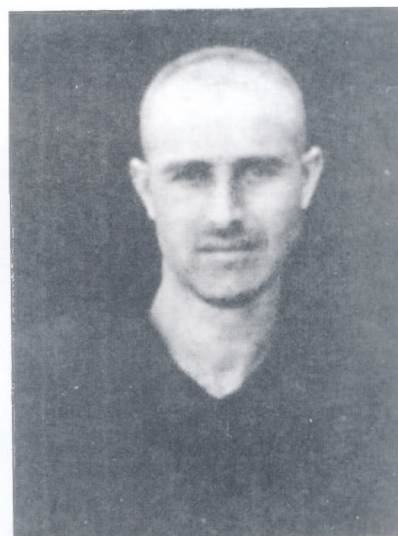
Фафалиос К. П.

Євстафіу І. І.

Кириакіді І. Е.
(до арешту)

Кириакіді І. Е.
(після арешту)

Видом на жительство служить не может.

НВЖД-СССР

 Отдел Виз и Регистраций иностранцев

Вердянской РМД РО НВЖД
 " " 1937 г.
 гор. Вердянск.

М. П. ВЕРДЯНСКИЙ
 ПАСПОРТ ВЕРДЯНСКИЙ
 № 11589581
 7/11-37

СПРАВКА.

Выдана была Угребельскому, Михаилу
 Фамилия Валсамаки
 Имя и отчество Михаил Чинчолович
 Год и место рождения 1883 г. в. Восток, Румыния
 Семейное положение В браке состоит
 При чем... находятся дети.....
 В том, что согласно Постановления Президиума
 ЦИК СССР от 13/II-36, ст. 138,
 он принял в Гражданство Союза ССР.

Основание: Выписка Постановления Президиума ЦИК СССР
 Выдана на предмет получения в
 отделении Милиции паспорта на
 общих основаниях с гражданами
 СССР.

Подпись руки гр.
М. Валсамаки
 Удостоверяется.
Минц

Довідка про надання громадянства СРСР грецькопідданому
 Валсамакі М. М. від 4 січня 1937 р.

Валсамакі М. М.

А К Т

г. Запорожье, января 4 дня 1938 года.

Мы, нижеподписавшиеся: Помощник Начальника Запорожского Горотдела НКВД Старший Лейтенант Государственной Безопасности ЯНКОВИЧ, комендант Горотдела НКВД ДОРОВ и Запорожский Горпрокурор Хаит составили настоящий акт в том, что сего числа в 22 часа 30 мин. приведен в исполнение приговор - высшая мера наказания - РАССТРЕЛ - над осужденным решением Тройки Управления НКВД по Днепропетровской области - Д Е Л Л А Л О В И М Николаем Георгиевичем, 1904 года рождения. /протокол № 65 от 9/ХП-37 года/.

Тело предано земле.
Акт составлен в 4-х экз.

Помощник Начальника Горотдела НКВД
Старший Лейтенант Государственной Безопасности
/Янкович/

Комендант Горотдела НКВД
/Доров/

Запорожский Горпрокурор
/Хаит/

Акт про виконання вищої міри покарання - розстрілу - над
гр. Деллаловим М. Г. від 4 січня 1938 р.

Выписка из протокола № 7

Заседания Тройки УНКВД УССР по Днепропетровской области
От 15-го августа 1937 года.

СЛУШАЛИ:	ПОСТАНОВИЛИ:
<p>12. Дело Люксембургского Районного Отделения НКВД УССР № 59/2 по обвинению МАЗИНА Агафона Григорьевича 1881 года рождения, б/кулака, выслалился.</p> <p>Обвиняется в том, что будучи резко антисоветски настроен, систематически занимался антисоветской агитацией против существующего в СССР строя. Призывал население к организованной борьбе против советской власти. Пропагандировал террор, как средство борьбы против руководителей ВКПб и правительства СССР. Сколачивал кадры недовольных советской властью людей, для вооруженного выступления на случай войны. Распространял провокационные слухи о предстоящей войне, в результате коей Украина будет отторжена от СССР.</p>	<p>МАЗИНА Агафона Григорьевича</p> <p>РАССТРЕЛЯТЬ</p>

Верно: Секретарь Тройки

№ 553-15000

Постанова про засудження до розстрілу гр. Мазіна А. Г.
від 15 серпня 1937 р.

Ставролов А. С.

Ливадаров А. Л.

Выписка из протокола № 184 1

заседания особой Тройки УНКВД УССР по Днепропетровской области
от 29 Октября 1938 г.

С Л У Ш А Л И:	П О С Т А Н О В И Л И:
<p>8. Дело Ш-го отд. УТВ УНКВД № 51431, по обвинению:</p> <p>СТАВРУЛОВА Андрея Ставровича, 1911 г. рождения, уроженца с. Урауф, Мариупольского р-на Донецкой области, жителя г. Бердянска, Днепропетровской области, грека, гр-ва СССР, работавшего пекарем, в том, что:</p> <p>С 1937 г. являлся участником к-р националистической шпионской организации. Принял задание по вербовке новых к-р кадров в организацию. Проводил среди греческого населения к-р националистическую пропаганду, направленную на подготовку вооруженного восстания против соввласти.</p> <p style="text-align: right;">Верно: Секретарь Тройки <i>[Signature]</i></p> <p>№ 6796—20.000</p>	<p style="font-size: 2em; opacity: 0.5;">102</p> <p>СТАВРУЛОВА Андрея Ставровича</p> <p>ЗАКЛЮЧИТЬ в исправ- трудлагерь сроком на ДЕСЯТЬ лет, счи- тая срок заключе- ния с 5 февраля 1938 года.</p>

Постанова про засудження гр. Ставролова А. С.
від 29 жовтня 1938 р.

СССР
 Народный Комиссариат
 Внутренних Дел
 УПРАВЛЕНИЕ
 Исправительно-Трудового
 лагеря "П"

Выход
 выдано на руки
 25.11.47
 18

Видом на жительство не служит
 для прояски не действительна

СПРАВКА № 68/6882

12 сентября 1946 г. Дата подданности Греции гр-ну Ливадарову

Аркадию Леонидовичу 1900 г.р. уроженцу Греции

в том, что он освобожден 12 сентября 1946 г. из Исправ-Труд-Лагеря "П" и следует в

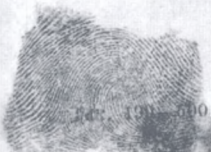
ср. команд. Чоб. ССР до сї. команд. Дивиз. № 9.

Выдана для представления в отделение милиции по месту избранного жительства, где обязан

получить установленный вид на жительство как подданному Греции

При освобождении выданы документы не выданы

Начальник Управления ИТЛ Оквд
 Начальник ОУРЗ

Довідка про звільнення з виправно-трудоного табору
 грецькопідданого Лівадарова А. Л. від 12 вересня 1946 р.

ОТДЕЛ ВИЗ И РЕГИСТРАЦИЙ ИНОСТРАНЦЕВ МВД УзССР

СПРАВКА № 20065-26.XI-48г.

выдана для получения паспорта гражданина СССР

Фото

Фамилия Ливадаров

Имя и отчество Аркадий Леонидович

Год и место рождения 1900 г.р., ур. Греция

Национальность грек

Соп. положение супруги

При НЕМ находятся дети - нет

СЕМЕЙНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ - в браке сестрой

Гр. Ливадаров Аркадий Леонидович принят в гражданство СССР

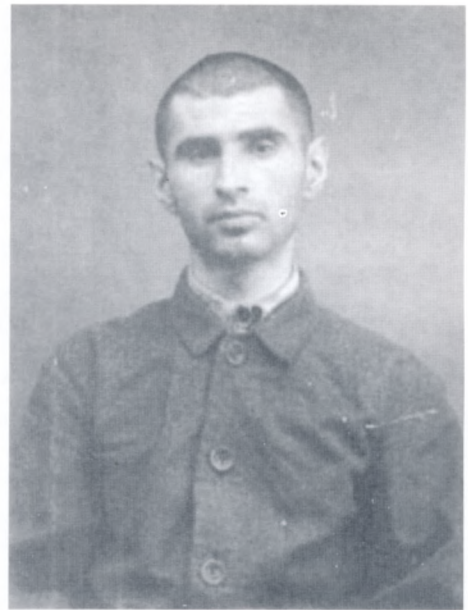
из греческого гражданства постановлением Презид. Верховного Совета Узб. ССР от 23. XI 1948 г. протокол № 19

Начальник ОБИР майор Шиншин
 Инспектор ОБИР Бухарин

Довідка про одержання паспорта громадянина СРСР, видана
 колишньому грецькопідданому Лівадарову А. Л. 26 листопада 1948 р.

Аврамов Г. С.

Андріаді Г. Х.

 П А С П О Р Т
Действителен по 24 Августа
1941 года

1. Имя, отчество, фамилия Аврамов -
Георгий Сидорович.

2. Время и место рождения 1891 года
с. Урзуф. Днепроп. обл.

3. Национальность Грек

4. Социальное положение Служащий

5. Постоянное местожительство г. Бердичев
Днепропетровской обл.

6. Отношение к военной службе Не военнообяз.
Земский.

7. Собственноручная подпись владельца паспорта
Г. Аврамова

ШК № 619920

Перша сторінка з паспорта
репресованого Аврамова Г. С.

КРЕЛИЧ Петро Іванович, 15 серпня 1897 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав у м. Бердянськ Запорізької області, позапартійний, освіта середня, плановик, писар, тимчасово не працював. У 1920 р. перебував під арештом за “переховування офіцерів білої армії”. Мав родину: дружина Віра Іванівна, 40 р., син Ростислав, 13 р.

Арештований 15 грудня 1937 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “проведення активної контрреволюційної шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 19 квітня 1960 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 1323, арк. 1, 5, 6, 22, 42-43.

ЛІВАДАРОВ Аркадій Леонідович, 22 травня 1900 р. н., грек, грецькопідданий. Народився в м. Ермуполіс на о. Сірос (Греція) в родині рибалки. У 1903 р. разом з родиною приїхав до Ялти (Крим), де у 1911 р. закінчив земське училище, у 1919 р. – комерційне училище. В 1932 р. переїхав до Бердянська Запорізької області, позапартійний, освіта середня, бухгалтер-плановик, тимчасово не працював. Мав родину: дружина Філіцата Іванівна, 1906 р. н.; сини: Леонід, 6 р., Олександр, 3 р.; дочка Ніна, 8 р.

Арештований 28 січня 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за звинуваченням у проведенні “контрреволюційної фашистської пропаганди і шпигунської роботи” (ст. 54-6, 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР).

Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 29 жовтня 1939 р. за “шпигунські зв'язки” був ув'язнений до виправно-трудового табору строком на п'ять років, рахуючи строк з 28 січня 1938 р. Покарання відбував у Каргопольському таборі НКВС СРСР Архангельської області (Росія). Звільнений 12 вересня 1946 р., мешкав у кишлаку Ташбулак Наманганського району Наманганської області Узбекської РСР, де працював головним бухгалтером Наманганської МТС № 2.

23 листопада 1948 р. прийняв громадянство СРСР.

Арештований 1 серпня 1949 р. УМДБ УзРСР по Наманганській області за звинуваченням у проведенні “контрреволюційної фашистської пропаганди і шпигунської роботи” (ст. 54-6, 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР). На день арешту мав родину: дружина Еспер Мільда Яківна, 47 р.

Постановою Особливої наради при МДБ СРСР від 17 грудня 1949 р. за “належність до антирадянської націоналістичної організації та

шпигунську діяльність” був засуджений до заслання на поселення у Красноярський край (Росія) безстроково.

Реабілітований 12 квітня 1957 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 375, арк. 1, 7, 43, спр. 377, арк. 4, 8, 10, 12, 81; спр. 378, арк. 136-138.

ЛІВАДАРОВ Леонід Миколайович, 1872 р. н., грек, грецькопідданий. Народився на о. Сірос (Греція), мешкав у м. Бердянськ, позапартійний, освіта середня, рибалка, засолювач риби Харчоторгу. Мав родину: дружина Наталя Іванівна, 55 р.; дочки: Любов, 32 р., Ганна, 28 р.; син Аркадій, 37 р.

Арештований 2 січня 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “шпигунську діяльність” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 8 лютого 1938 р.

Реабілітований 28 грудня 1967 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 5018, арк. 1, 2, 5, 17, 65, 66.

МАВРОДІ Георгій Іванович, 1908 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. Новокерменчик Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював рядовим колгоспником у колгоспі “Друга п’ятирічка”. Мав родину: дружина Сара Савеліївна, 20 р., син Іван, 1 р. 3 міс.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 31 грудня 1937 р. за “активну контрреволюційно-націоналістичну пропаганду” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 31 жовтня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 5697, арк. 3, 6, 8, 20, 21, 28.

МАВРОДІ Герасим Георгійович, 23 травня 1886 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. Новокерменчик Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), мешкав в сел. Розівка, позапартійний, освіта

нижча, працював будівельником в Люксембурзькій райспоживспілці, вдівець. Мав родину: дочки: Ганна, 18 р., Христина, 15 р.; син Олексій, 7 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 15 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р -5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 50, 53; спр. 3466, арк. 220; спр. 3467, арк. 216-219.

МАВРОДІ Дмитро Іванович, 1898 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював конюхом у колгоспі “Друга п’ятирічка”. У 1934 р. був засуджений до одного року за “незаконне перемелення зерна”. Мав родину: дружина Марія Феофанівна, 33 р., син Іван, 12 р.; дочки: Ксенія, 14 р., Євдокія, 10 р., Олена, 8 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 31 грудня 1937 р. за “активну контрреволюційно-націоналістичну пропаганду” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 31 жовтня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 5704, арк. 3, 4, 6, 8, 19, 26.

МАВРОДІ Євстафій Данилович, 20 листопада 1890 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював комірником Урицької МТС. Мав родину: дружина Кириакія Павлівна, 1904 р. н.; сини: Данило, 1925 р. н., Іван, 1927 р. н.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 121, 124; спр. 3466, арк. 230; спр. 3467, арк. 216-219.

МАВРОДІ Ілля Іванович, 1 квітня 1894 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював у колгоспі “Друга п’ятирічка” с. Новокерменчик. Мав родину: дружина Єлизавета Георгіївна, 1901 р. н.; сини: Костянтин, 1925 р. н., Іван, 1931 р. н.; дочки: Марія, 1927 р. н., Любов, 1928 р. н.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “систематичну контрреволюційну пропаганду, направлену на дискредитацію заходів радянської влади” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 18 квітня 1967 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10763, арк. 3, 6, 8, 14, 28, 69-70.

МАВРОДІ Ілля Костянтинович, 20 липня 1893 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював у колгоспі “Друга п’ятирічка” с. Новокерменчик. Мав родину: дружина Анастасія Георгіївна, 45 р.; сини: Костянтин, 17 р., Георгій, 8 р., Іван, 7 р.; дочка Анастасія, 12 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “систематичну контрреволюційну пропаганду, направлену на дискредитацію заходів радянської влади” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 31 серпня 1966 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10781, арк. 3, 6, 8, 20, 31-32.

МАВРОДІ Костянтин Миколайович, 1909 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював рядовим колгоспником у колгоспі “Друга п’ятирічка”. У 1928 р. був засуджений за “крадіжку”, а в 1932 р. – за “спекуляцію”. Мав родину: дружина Євдокія Михайлівна, 25 р., син Микола, 2 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 7 січня 1938 р. за “активну контрреволюційно-націоналістичну пропаганду” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 14 червня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 6186, арк. 2, 6, 8, 21, 30.

МАВРОДІ Лазар Ілліч, 23 березня 1894 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював пожежником Урицької МТС. У 1933 р. був засуджений до двох років позбавлення волі за ст. 99 КК УСРР. Мав родину: дружина Надія Феофанівна, 1899 р. н.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 30 грудня 1937 р. за “активну контрреволюційно-націоналістичну пропаганду” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 14 жовтня 1964 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 1654, арк. 2, 6, 8, 21, 48-50.

МАВРОДІ Леонтій Хрисанфович, 1888 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Старокерменчик** Маріупольського округу (нині Донецької області), мешкав на ст. **Розівка** Люксембурзького району Маріупольського округу (нині Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, селянин-одноосібник. Мав родину з п’яти осіб.

Арештований 2 лютого 1930 р. Маріупольським окружним відділом ДПУ УСРР за звинуваченням у скоєнні злочинів, передбачених ст. 54-10, 54-13 КК УСРР.

Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 17 березня 1930 р. за “активну агітацію проти хлібозаготівель, протидію колективізації” був ув’язнений до концтабору строком на три роки, рахуючи строк з 2 лютого 1930 р.

Реабілітований 25 січня 1993 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 7743, арк. 8, 17, 23, 25.

МАВРОДІ Михайло Георгійович, 5 травня 1878 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. Новокерменчик Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював в колгоспі ім. Карла Маркса. Мав родину: дружина Ганна Андріївна, 1885 р. н.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 115, 118; спр. 3466, арк. 213; спр. 3467, арк. 216-219.

МАВРОДІ Михайло Георгійович, 8 листопада 1894 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. Новокерменчик Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював у колгоспі ім. Карла Маркса с. Новокерменчик. У вересні 1932 р. був засуджений до восьми років позбавлення волі за “шкідництво в колгоспі”, звільнений достроково в травні 1936 р. зі зняттям судимості. Мав родину: дружина Євдокія Миколаївна, 1899 р. н.; сини: Георгій, 1926 р. н., Микола, 1928, р. н., Олександр, 1930 р. н.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 4 січня 1938 р. за “активну контрреволюційно-націоналістичну пропаганду, прояв терористичних повстанських намірів” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

Згідно з постановою особливої трійки УНКВС УРСР по Дніпропетровській області від 14 жовтня 1938 р. розстріляний 27 листопада 1938 р.

Реабілітований 28 квітня 1962 р. постановою президії Запорізького обласного суду.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 1782, арк.. 1, 6, 8, 18, 19, 44; оп. 4, спр. 17, арк. 146.

МАВРОДІ Олександр Іванович, 10 квітня 1903 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював інспектором в Люксембурзькому районному відділі народної освіти. Мав родину: дружина Варвара Леонтіївна, 1908 р. н., син Леонід, 1937 р. н.; дочки: Сара, 1930 р. н., Любов, 1933 р. н.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 30 грудня 1937 р. за “активну контрреволюційно-націоналістичну пропаганду” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 11 червня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3031, арк. 2, 6, 10, 24, 25, 55, 56.

МАВРОДІ Федір Петрович, 1905 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, неодружений. Працював трактористом Урицької МТС.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “систематичну контрреволюційну пропаганду, направлену на дискредитацію заходів радянської влади” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 18 квітня 1967 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10762, арк. 3, 6, 20, 59-60.

МАВРОДІ Христофор Харлампійович, 16 квітня 1898 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча,

працював в колгоспі ім. Карла Маркса. Мав родину: дружина Марія Павлівна, 42 р.; дочки: Христина, 9 р., Надія, 2 міс.; сини: Антон, 12 р., Харлампій, 10 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 109, 112; спр. 3466, арк. 212; спр. 3467, арк. 216-219.

МАЗІН Агафон Георгійович, 1881 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював пастухом у колгоспі “Друга п’ятирічка” с. Новокерменчик. У 1930 р. був розкуркулений, у 1931 р. – засуджений до трьох років позбавлення волі за протидію “заходам радянської влади” з наступною висилкою з території Маріупольського округу на три роки. У 1934 р. був засуджений за “спекуляцію” до п’яти років позбавлення волі з конфіскацією майна і поразкою в правах на той же термін. Мав родину: дружина Ольга (Олена), 39 р.; сини: Георгій, 16 р., Данило, 7 р., Олексій, 5 р.; дочка Анастасія, 14 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 7 серпня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

Згідно з постановою особливої трійки УНКВС УРСР по Дніпропетровській області від 15 серпня 1937 р. був розстріляний 20 серпня 1937 р. в м. Запоріжжя.

Реабілітований 15 червня 1966 р. постановою президії Запорізького обласного суду.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10721, арк. 3, 5, 6, 8, 10, 12, 13, 14, 17, 43, 46.

МАЗІН Георгій Харлампійович, 1897 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), мешкав в м. **Макіївка** Донецької області, позапартійний, освіта середня, працював вчителем молодших класів Марківської середньої школи № 2. Служив рядовим у білій армії. Мав родину: дружина Євдокія Пилипівна, 1901 р. н., син Микола, 1930 р. н.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 22 грудня 1937 р. за “участь у контрреволюційній повстанській організації” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 7 липня 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 3, 6; спр. 3466, арк. 228; спр. 3467, арк. 216.

МАЗІН Ілля Семенович, 8 січня 1900 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, неодружений, працював заготівником Новокерменчицького сільського споживчого товариства. У 1932 р. перебував під слідством за “приховування хліба”

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 17 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 3 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 96, 99, 100; спр. 3466, арк. 208; спр. 3467, арк. 216-219.

МАЗІН Павло Георгійович, 1899 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), мешкав в сел. **Розівка**, позапартійний, освіта нижча, працював вантажником у Люксембурзькому споживчому товаристві. Мав родину: дружина Ольга Федорівна, 1902 р. н., дочка Сара, 1925 р. н.; сини: Михайло, 1926 р. н., Георгій, 1928 р. н, Анатолій.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 15 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 15 квітня 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 62, 65; спр. 3466, арк. 219; спр. 3467, арк. 216-219.

МЕТАКСА Михайло Георгійович, 25 липня 1900 р. н., грек, грецькопідданий. Народився і мешкав у м. Бердянськ, позапартійний, освіта середня. Бухгалтер, інспектор-ревізор Дніпропетровської обласної контори “Заготзерно” Мав родину: дружина Меланія Дмитрівна, син Євген, 13 р.

Арештований 15 грудня 1937 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за звинуваченням у проведенні “активної контрреволюційно-шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 11 вересня 1961 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 1648, арк. 2, 5, 12, 25-26.

МЕСКЄВ Герасим Миколайович, 1909 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. Новокерменчик Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював в колгоспі ім. Карла Маркса. У 1934 р. був засуджений за ст. 75 КК УСРР до одного року виправних робіт. Мав родину: дружина Віра Іванівна, 1910 р. н.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 144, 147; спр. 3466, арк. 229; спр. 3467, арк. 216-219.

МЕСКЄВ Петро Тимофійович, 22 червня 1882 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. Новокерменчик Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював мірошником в колгоспі “Друга п’ятирічка” В 1927 р. за несплату податків засуджений до трьох місяців позбавлення волі. Мав родину: дружина Любов Харламівна, 57 р., син Костянтин, 26 р.; дочки: Єфросинія, 23 р., Анастасія, 14 р., Софія, 11 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “проведення серед грецького населення

контрреволюційно-націоналістичної діяльності на користь інших держав” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 4 лютого 1938 р.

Реабілітований 3 липня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 6198, арк. 2, 6, 8, 19, 22.

МОРФІНО Афанасій Костянтинович, 1878 р. н., грек, грецькопідданий. Народився на о. Міконос (Греція), мешкав в м. Бердянськ, позапартійний, освіта нижча, винороб, зав. магазину Укрсадвентресту. Проживав з матір'ю дружини Писаренко Василисою Павлівною, 74 р.

Арештований 15 грудня 1937 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за звинуваченням у проведенні “активної контрреволюційно-шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 30 квітня 1957 р. ухвалою військової колегії Верховного Суду СРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 1008, арк. 2, 6, 7, 30, 38.

МУСКІДІС Федір Васильович, 1888 р. н., грек, грецькопідданий. Народився в м. Салоніки (Греція). Мешкав у с. Піщане (нині в межах м. Мелітополь) Запорізької області. Позапартійний, освіта нижча, пекар, тимчасово не працював. У 1932 р. притягувався до кримінальної відповідальності за “скупку краденої пшениці”. Мав родину: дружина Пелагея Демидівна; сини: Костянтин, 10 р., Федір, 1915 р. н.; дочки: Олена, 16 р., Зоя, 12 р.

Арештований 15 грудня 1937 р. Мелітопольським районним відділенням НКВС УРСР як “агент грецької розвідки” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 7 лютого 1938 р.

Реабілітований 31 січня 1990 р. висновком військової прокуратури Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 7320, арк. 5, 6, 14, 16, 26.

НАККО Микола Дем'янович, 08 березня 1885 р. н., грек, грецькопідданий. Народився в м. Афіни (Греція), мешкав у м. Бердянськ

Запорізької області, позапартійний, освіта нижча, неодружений, перукар, власник перукарні.

Арештований 4 січня 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “шпигунську діяльність” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 8 лютого 1938 р.

Реабілітований 30 квітня 1957 р. ухвалою військової колегії Верховного Суду СРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3137, арк. 1, 2, 5, 16, 21.

ПАПУЦА Георгій Федорович, 9 травня 1898 р. н., грек, грецькопідданий. Народився і мешкав у м. **Бердянськ** Запорізької області, позапартійний, освіта середня (в 1917 р. закінчив Бердянську гімназію), плановик-економіст Бердянської міжрайонної рибальської спілки. Мав родину: дружина Григорова Меланія Павлівна, 28 р.

Арештований 15 грудня 1937 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “проведення активної контрреволюційної шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 26 січня 1990 р. висновком військової прокуратури Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 7400, арк. 1, 5, 6, 14, 20.

ПАПУЦА Герасим Федорович, 20 лютого 1901 р. н., грек, грецькопідданий. Народився і мешкав у м. **Бердянськ** Запорізької області, позапартійний, освіта середня, бухгалтер обкому профспілки працівників рибної промисловості. Мав родину: дружина Фаня Абрамівна, 1904 р. н., син Юрій, 6 р.

Арештований 16 грудня 1937 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “проведення активної контрреволюційної шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 26 січня 1990 р. висновком військової прокуратури Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 7399, арк. 1, 5, 6, 14, 17.

ПАПУЦА Костянтин Федорович, 29 червня 1906 р. н., грек, грецькопідданий. Народився і мешкав у м. Бердянськ, позапартійний, освіта нижча, слюсар-шофер “Крекінгбуду”. Мав родину: дружина Наталія Омельянівна, 1912 р. н., син Теодор, 4 р.

Арештований 4 січня 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “шпигунську діяльність” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 8 лютого 1938 р.

Реабілітований 30 квітня 1957 р. ухвалою військової колегії Верховного Суду СРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 1010, арк. 1, 5, 18, 24.

ПАПУЦА Никифор Миколайович, 27 листопада 1905 р. н., грек, грецькопідданий. Народився і мешкав у м. Бердянськ, позапартійний, освіта нижча, вантажник артілі “Червоний гужовик”. У 1927 р. був засуджений до одного року позбавлення волі за “хуліганство”. Мав родину: дружина Ганна Романівна, 28 р.; сини: Микола, 7 р., Костянтин, 2 р. 6 міс.

Арештований 4 січня 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за звинуваченням у проведенні “контрреволюційної шпигунської діяльності” (ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 8 лютого 1938 р.

Реабілітований 27 червня 1974 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 5129, арк. 1, 2, 5, 6, 15, 120-122.

ПАПУЦА Олександр Миколайович, 20 квітня 1908 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав у м. Бердянськ Запорізької області, колишній кандидат в члени ВКП(б), освіта середня, агроном Бердянського винтехнікуму. Мав родину: дружина Марія Іванівна, 29 р.; дочки: Тамара, 6 р. та Віолетта, 2 р.

Арештований 4 січня 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “шпигунську діяльність” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 8 лютого 1938 р.

Реабілітований 31 липня 1989 р. висновком військової прокуратури Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 8491, арк. 2, 5, 6, 14, 17.

ПОПАДАТОС Георгій Миколайович, 6 грудня 1912 р. н., грек, грецькопідданий, громадянин СРСР з 1936 р. Народився в м. **Краснодар (Кубань)**, мешкав в м. **Запоріжжя**, позапартійний, освіта нижча. Працював майстром контрольно-вимірювальних приладів на Дніпровському алюмінієвому заводі. Мав родину у складі: дружина Ірина Петрівна.

Арештований 23 грудня 1937 р. Запорізьким міськвідділом НКВС УРСР за звинуваченням у проведенні “шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 31 липня 1989 р. висновком військової прокуратури Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 8490, арк.. 1, 5, 29, 31.

ПОПОВ Антон Спиридонович, 1900 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював завгоспом колгоспу ім. Карла Маркса. У 1933 р. був засуджений за ст. 75 КК УСРР до восьми років позбавлення волі, достроково звільнений у 1935 р. Мав родину: дружина Варвара Фадіївна, 30 р., дочка Марія, 7 р., син Ілля, 1 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 17 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 4 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 27, 30; спр. 3466, арк. 224а; спр. 3467, арк. 216-219.

ПУТКО Лука Харлампійович, 1912 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював мотористом Урицької МТС. Мав родину: дружина Еля Петрівна, 16 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 4 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 132, 135; спр. 3466, арк. 210; спр. 3467, арк. 216-219.

РУМЕЛІОТІ Михайло Ксенофонович, 22 листопада 1911 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився у м. **Генічеськ** Херсонської області. Мешкав у м. **Бердянськ** Запорізької області, член ВЛКСМ, освіта середня технічна, технік Першотравневого заводу в м. Бердянськ. Мав родину: дружина Решеткіна Галина Михайлівна, 1915 р. н.

Арештований 16 грудня 1937 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за звинуваченням у проведенні “активної контрреволюційно-шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 30 жовтня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 5693, арк. 1, 4-6, 20, 22.

САЛАМБАШ Микола Христофорович, 17 вересня 1878 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Урзуф** Маріупольського району Донецької області. Мешкав у м. **Бердянськ** Запорізької області, позапартійний, освіта нижча, сторож Бердянської судноверфі. В 1932 р. затримувався Маріупольським відділом ДПУ на вісім діб. Мав родину: дружина Парасковія Миколаївна, 56 р.; сини: Георгій, 1918 р. н., Христофор, 1913 р. н.

Арештований 15 грудня 1937 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за звинуваченням у проведенні “активної контрреволюційної шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 8 лютого 1938 р.

Реабілітований 22 серпня 1964 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3713, арк. 1, 5, 6, 15, 45- 46.

САРБАШ Герасим Антонович, 1906 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював шофером в

колгоспі “Друга п’ятирічка”. У 1929 р. був засуджений нарсудом. Вдівець, мав родину: син Антон, 8 р., дочка Софія, 1 міс.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 4 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 68, 71; спр. 3466, арк. 218; спр. 3467, арк. 216-219.

САРБАШ Іван Антонович, 1897 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював в колгоспі “Друга п’ятирічка”. Мав родину: дружина Олена Іванівна, 41 р., дочка Катерина, 10 р., син Харитон, 9 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 4 травня 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 39, 252; спр. 3466, арк. 222; спр. 3467, арк. 216-219.

САРБЕЙ Григорій Миколайович, 30 листопада 1902 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Мангуш** Маріупольського району Донецької області. Мешкав з 1929 р. в м. **Запоріжжя**, позапартійний, освіта вища, в 1929 р. закінчив Одеський політехнічний інститут, інженер-механік. Працював з 1921 р. по 1922 р. діловодом в Ялтинському суді, до 1924 р. – слюсарем в м. Маріуполь на заводі ім. Ілліча, з 1929 р. – на Запорізькому паровозоремонтному заводі начальником плавильного цеху, з 1935 р. – головним інженером по заготівлі, старшим диспетчером. Мав родину: дружина Марія Федорівна, 1906 р. н., син Віталій, 1928 р. н.

Арештований Запорізьким міськвідділом НКВС УРСР 15 грудня 1937 р. за “систематичну контрреволюційну агітацію, направлену на підрив заходів партії та радянського уряду” (ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 23 травня 1938 р. засуджений до розстрілу. Подальша доля невідома.

Реабілітований 30 серпня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 5759, арк.. 1, 2, 6, 7, 11, 12, 40, 46.

СЕРБЕЗ Анастас Панкратович, 15 травня 1897 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта середня. Працював теслярем у колгоспі ім. Карла Маркса с. Новокерменчик. У 1930 р. був засуджений до трьох років позбавлення волі за переховування хліба. Мав родину: дружина Софія Григорівна, 33 р.; сини: Федір, 12 р., Михайло, 2 р.; дочки: Єфросинія, 4 р., Марія, 7 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “систематичну контрреволюційну пропаганду, направлену на дискредитацію заходів радянської влади” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 4 лютого 1938 р.

Реабілітований 26 квітня 1958 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 557, арк. 2, 6, 8, 20, 28-29.

СЕРБЕЗ Давид Васильович, 20 червня 1884 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював рядовим колгоспником в колгоспі “Друга п’ятирічка” Мав родину: дружина Єлизавета Костянтинівна, 1893 р. н., сини: Семен, 1915 р. н., Микола, 1918 р. н., Харлампій, 1926 р. н.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 17 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 4 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 74, 76; спр. 3466, арк. 217; спр. 3467, арк. 216-219.

СЕРБЕЗ Іван Георгійович, 28 липня 1892 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював рядовим колгоспником в колгоспі “Друга п’ятирічка”. Мав родину: дружина Олександра Олексіївна, 42 р., син Іордан, 8 р.; дочки: Ганна, 12 р., Олена, 10 р., Надія, 5 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 4 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 79, 82; спр. 3466, арк. 209; спр. 3467, арк. 216-219.

СЕРБЕЗ Пантелій Пантелійович, 1896 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював у колгоспі “Друга п’ятирічка” с. Новокерменчик. У 1933 р. був засуджений до п’яти років позбавлення волі за “шкідництво в колгоспі”. Мав родину: дружина Марія Федорівна, 1897 р. н., син Василь, 1,5 міс.; дочки: Олена, 14 р., Катерина, 8 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “систематичну контрреволюційну пропаганду, направлену на дискредитацію заходів радянської влади” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 4 лютого 1938 р.

Реабілітований 24 грудня 1957 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 596, арк. 3, 6, 8, 20, 59-60.

СЕРБЕЗ Христофор Костянтинович, 23 грудня 1901 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював рядовим колгоспником в колгоспі. Мав родину: дружина Євдокія

Костянтинівна, 1903 р. н., дочка Кириакія, 12 р.; сини: Микола, 11 р., Ілля, 9 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 4 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 103, 106; спр. 3466, арк. 214; спр. 3467, арк. 216-219.

СПРОПУЛО Герасим Харлампійович, 11 січня 1896 р. н., грек, **особа без громадянства**. Народився і мешкав в м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта нижча. Працював кухарем студентської їдальні Бердянського педагогічного інституту. Мав родину: дружина Дурієва Марина Миколаївна, 39 р.

Арештований Бердянським районним відділенням НКВС СРСР 15 грудня 1937 р. за “проведення активної контрреволюційно-шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 31 липня 1989 р. висновком військового прокурора Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 6494, арк. 1, 5, 6, 17, 18.

СПРОПУЛО Олександр Харлампійович, 30 серпня 1892 р. н., грек, до революції 1917 р. – турецькопідданий, громадянин СРСР. Народився і мешкав в м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта нижча, бухгалтер, тимчасово не працював. В 1929 р. був засуджений до одного року примусових робіт за “хабарництво” (ст. 105 КК УСРР). Мав родину: дружина Неллі Вільгельмівна, 1901 р. н.; дочки: Тамара, 15 р., Ніна, 13 р., Зоя, 11 р.

Арештований Бердянським районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “проведення активної контрреволюційно-шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 31 липня 1989 р. висновком військової прокуратури Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 8485, арк. 2, 4, 5, 6, 21, 23; спр. 8486, арк. 1.

СТАВРУЛОВ Андрій Ставрович, 27 листопада (за іншими даними – грудня) 1911 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Урзуф** Маріупольського району Донецької області. Мешкав у м. **Бердянськ** позапартійний, освіта нижча, працював майстром пекарні Бердянського харчоторгу. В 1930 р. був розкуркулений і висланий за межі УСРР. Мав родину: дружина Галина Василівна, 1914 р. н.

Арештований 5 лютого 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “проведення активної контрреволюційно-шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

Постановою особливої трійки УНКВС УРСР по Дніпропетровській області від 29 жовтня 1938 р. був ув'язнений до виправно-трудового табору строком на десять років, рахуючи строк з 5 лютого 1938 р.

Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 23 листопада 1939 р. “за участь в контрреволюційній повстанській організації” був ув'язнений до виправно-трудового табору строком на три роки, рахуючи строк з 5 лютого 1938 р. 21 грудня 1939 р. був направлений на ст. Тавда залізниці ім. Кагановича (Північний уральський табір, в оригіналі – Севураллаг). Подальша доля невідома.

Реабілітований 12 квітня 1957 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 374, арк. 2-6, 9, 38/1, 47, 48; спр. 378, арк. 136-138.

СТАВРУЛОВ Ілля Ставрович, 18 липня 1907 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Урзуф** Маріупольського району Донецької області. Мешкав у м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта нижча, працював комірником у пекарні Бердянського харчоторгу. В 1930 р. був розкуркулений. Мав родину: дружина Євгенія Георгіївна, 1908 р. н., син Анатолій, 8 р., дочка Лідія, 1 р.

Арештований 5 лютого 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “проведення контрреволюційної шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

Згідно з постановою особливої трійки УНКВС УРСР по Дніпропетровській області від 29 жовтня 1938 р. був розстріляний 5 листопада 1938 р.

Реабілітований 12 квітня 1957 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 378, арк. 7, 9, 10, 42, 77, 136-138, 185.

СТАВРУЛОВ Михайло Ставрович, 16 вересня 1894 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Урзуф** Маріупольського району Донецької області. Мешкав у м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта нижча, працював завгоспом санаторію ГУАП. В 1930 р. був розкуркулений. Мав родину: дружина Віра Сидорівна, 44 р., син Георгій, 1922 р. н.; дочка Наталія, 1926 р. н.

Арештований 6 лютого 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “проведення контрреволюційної шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

Постановою особливої трійки УНКВС УРСР по Дніпропетровській області від 29 жовтня 1938 р. був ув'язнений до виправно-трудового табору строком на десять років, рахуючи строк з 6 лютого 1938 р.

Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 17 листопада 1939 р. “за участь в антирадянській організації” був ув'язнений до виправно-трудового табору строком на три роки, рахуючи строк з 06 лютого 1938 р.

17 грудня 1939 р. був направлений на ст. Тавда залізниці ім. Кагановича (Північний уральський табір, в оригіналі – Севураллаг). Подальша доля невідома.

Реабілітований 12 квітня 1957 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 376, арк. 2, 5, 6, 9, 19, 45, 46, 48; спр. 378, арк. 136-138.

ТАМЧІ Микита Іванович, 1904 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював сторожем на Урицькій МТС. В 1935 р. був засуджений до шести місяців примусових робіт за “незаконне перемелення зерна” Мав родину: дружина Єлизавета, 1903 р. н., дочка Ольга, 10 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 31 грудня 1937 р. за “активну контрреволюційно-націоналістичну пропаганду, прояв терористичних повстанських намірів” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 31 серпня 1966 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3904, арк. 1, 6, 8, 21, 22, 31-32.

ТАМЧІ Савелій Іванович, 1890 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в **с.Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с.Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював в колгоспі “Друга п’ятирічка”. Мав родину: дружина Олександра Павлівна, 38 р.; сини: Никифор, 13 р., Микола, 12 р.; дочка Євдокія, 15 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “проведення серед грецького населення контрреволюційно-націоналістичної діяльності на користь інших держав” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 4 лютого 1938 р.

Реабілітований 30 травня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10412, арк. 2, 6, 8, 20, 45-47.

ТЕРЕНТЬЄВ Дмитро Миколайович, 22 жовтня 1897 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав у **с. Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював теслярем у колгоспі ім. Карла Маркса. Мав родину: дружина Пелагея Харлампіївна, 1901 р. н.; сини: Харлампій, 1926 р. н., Микола, 1928 р. н., Олексій, 1930 р. н., Леонід, 1937 р. н.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “проведення серед грецького населення контрреволюційно-націоналістичної пропаганди на користь інших держав” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС УРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 4 лютого 1938 р.

Реабілітований 6 травня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10391, арк. 2, 3, 6, 21, 48-50.

ТЕРЕНТЬЄВ Захар Миколайович, 10 жовтня 1901 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в **с. Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював рахівником-касиром Урицької МТС. Мав родину: дружина Пелагея Михайлівна, 1900 р. н.; дочки: Ніна, 1927 р. н., Діна, 1931 р. н., Дар’я, 1933 р. н.; син Михайло, 1929 р. н.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за антирадянську агітацію (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 4 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 21, 22, 24; спр. 3466, арк. 225; спр. 3467, арк. 216-219.

ТЕРЕНТЬЄВ Костянтин Миколайович, 25 серпня 1903 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області). Мешкав у сел. **Розівка** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині смт. Розівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював рахівником в конторі “Заготскот”. Мав родину: дружина Надія Платонівна, 36 р.; сини: Василь, 10 р., Костянтин, 8 р., Леонтій, 2 р.; дочка Олена, 6 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “проведення серед населення систематичної контрреволюційної роботи, спрямованої на дискредитацію заходів партії та радянського уряду” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 4 лютого 1938 р.

Реабілітований 22 грудня 1962 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10345, арк. 2, 6, 8, 21,

ФАФАЛІОС (ФАФАЛЕОС) Костянтин Павлович, 1893 р. н., грек, грецькопідданий. Народився на о. **Хіос** (Греція), мешкав у м. **Молочанськ** нині Токмацького району Запорізької області, позапартійний, освіта нижча, рахівник Молочанської райспоживкооперації. Мав родину: дружина Чумаченко Олександра Прокопіївна, син Павло. Один брат мешкав в Америці, шість братів та дві сестри – на о. Хіос в Греції.

Арештований 25 червня 1938 р. Молочанським районним відділенням НКВС УРСР за звинуваченням у належності до “контрреволюційної організації та проведенні шпигунської діяльності на користь грецької розвідки” (ст. 54-6, 54-8 КК УРСР).

Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 29 жовтня 1939 р., як соціально небезпечний, був ув'язнений до виправно-трудового

табору строком на три роки, рахуючи строк з 25 липня 1938 р. Покарання відбував в Онезькому таборі на ст. Пукса Північної залізниці Архангельської області (Росія). Подальша доля невідома.

Реабілітований 30 грудня 1996 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 8713, арк. 1, 2, 7, 14, 52, 53 зв., 56.

ХАНАХБЕЄВ Ілля Григорович, 21 вересня 1912 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. Старобешево Донецької області, мешкав в м. Запоріжжя, позапартійний, освіта вища, неодружений. Працював інструктором фізкультури спортивного товариства “Крила Рад” авіазаводу ім. Баранова.

Арештований 3 січня 1938 р. Запорізьким міськвідділом НКВС УРСР за звинуваченням у проведенні “контрреволюційної роботи” та “шпигунської діяльності на користь Італії” (ст. 54-10 ч. 2, 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 31 липня 1989 р. висновком військової прокуратури Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 6478, арк. 1, 5, 6, 16, 17, 30.

ХАРАДЖА Архип Іванович, 19 лютого 1882 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в м. Мелітополь, позапартійний, освіта нижча. Працював вантажником на залізничній ст. Мелітополь. У 1930 р. за невиконання хлібозаготівель був розкуркулений і засуджений до п’яти років висилки за межі УСРР з конфіскацією майна. Мав родину: дружина Ірина Андріївна, 29 р.; сини: Олександр, 10 р., Іван, 7 р., Микита, 5 р.; дочка Анастасія, 1908 р. н.

Арештований 15 грудня 1932 р. ОДТВ ДПУ УСРР ст. Сімферополь за “антирадянську агітацію” (ст. 58-10 КК РСФРР).

Постановою трійки при ПП ДПУ по Криму від 20 лютого 1933 р. був ув’язнений до концтабору строком на п’ять років, рахуючи строк з 20 грудня 1932 р., покарання відбував у таборі м. Ташкент.

Згідно постанови Президії ЦВК СРСР від 7 жовтня 1935 р. підлягав звільненню з місця ув’язнення за ударну працю. Подальша доля невідома.

Реабілітований 19 червня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 4516, арк. 17, 23, 25.

ХАРАКОЗОВ Василь Миколайович, 20 серпня 1885 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Ялта** Маріупольського району Донецької області, мешкав у м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта нижча. Працював старшим конюхом артіль “Червоний гужовик”. Мав родину: дружина Мотрона Христофорівна, 49 р.; сини: Христофор, 23 р., Олександр, 13 р.

Арештований 15 грудня 1937 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “проведення активної контрреволюційно-шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 30 листопада 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, стр. 5922, арк. 1, 5, 6, 16, 18.

ХАСАЙ Іван Пилипович, 1903 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), мешкав у м. **Мелітополь** Запорізької області, позапартійний, освіта нижча, комірник меблевої фабрики. Мав родину: дружина Хрімлі Сара Костянтинівна, 1905 р. н., бухгалтер; сини: Семен, 8 р, Віталій, 4 р.

Арештований 15 грудня 1937 р. Мелітопольським районним відділенням НКВС УРСР за “контрреволюційну націоналістичну пропаганду і належність до контрреволюційної фашистської організації” (ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 7 лютого 1938 р.

Реабілітований 6 червня 1959 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, стр. 1020, арк. 1, 2, 6, 19, 25.

ХОЙДАС Георгій Ахілейович, 23 квітня 1906 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав у м. **Бердянськ** Запорізької області, колишній член ВЛКСМ, освіта нижча, молотобоець промартілі “Двигун” Мав родину: дружина Анастасія Кузьмівна, 1909 р. н.; дочки: Ліліана, 6 р та Алла, 1 р.

Арештований 2 січня 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “шпигунську діяльність” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 8 лютого 1938 р.

Реабілітований 26 грудня 1959 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 1286, арк. 1, 5, 6, 18, 31.

ХРИМЛІ Георгій Костянтинович, 23 березня 1898 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в **с. Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював в колгоспі “Друга п’ятирічка” с. Новокерменчик. У 1922 р. був засуджений за хуліганство. Мав родину: дружина Катерина Костянтинівна, 33 р., син Микола, 8 р.; дочки: Валентина, 6 р., Харитина (Христина), 3 міс.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “активну контрреволюційну пропаганду” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 4 лютого 1938 р.

Реабілітований 25 грудня 1965 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10716, арк. 3, 5, 6, 19, 56, 57.

ХРИМЛІ Іван Костянтинович, 17 січня 1911 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в **с. Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), мешкав в **м. Сталіно** (нині **м. Донецьк**), позапартійний, освіта нижча. Працював шофером, неодружений.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 03 січня 1937 р. за “активну контрреволюційно-націоналістичну пропаганду, прояв терористичних повстанських намірів” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 19 червня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 6188, арк. 1, 6, 8, 21, 23.

ХРИСТОДУЛІДІ Кузьма Григорович, 1907 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився у м. **Салоніки (Греція)**. Мешкав у м. **Мелітополь** Запорізької області, позапартійний, освіта нижча. Працював зав. магазином № 1 Мельпромторгу. У 1930 р. був висланий з м. Ялта до Мелітополя за “скупку валюти” Мав родину: дружина Кизіріді Поліна Кузьмівна, іноземно піддана, дочка Стелла, 2 р., син Григорій, 5 міс.

Арештований 15 грудня 1937 р. Мелітопольським районним відділенням НКВС УРСР за “контрреволюційну націоналістичну пропаганду” (ст. 54- 10 ч.2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 28 лютого 1938 р.

Реабілітований 8 квітня 1961 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 1565, арк. 1, 5, 6, 9, 15, 21, 22.

ХРИСТОФОРОВ Микола Дмитрович, 9 травня 1909 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Велика Янісоль** того ж району Донецької області. Мешкав в с. **Люксембург** того ж району Дніпропетровської області (нині входить до смт. Розівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, за спеціальністю – формувальник цегельного заводу. Працював конюхом Люксембурзької райспоживспілки. У 1928 р. був засуджений за “надання неправдивих свідчень” до шести місяців примусових робіт. Мав родину: дружина Нестерова Анастасія Олексіївна, 1913 р. н.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 29 грудня 1937 р. за “проведення серед грецького населення контрреволюційно-націоналістичної пропаганди, прояв терористичних та повстанських намірів” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 19 червня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 6183, арк. 1, 6, 8, 22, 25.

ЧЕГРАХЧІ Георгій Федорович, 12 вересня 1912 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Мала Янісоль** Володарського району Донецької області. Мешкав на хут. **Вільний** Вишнюватської сільради Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював

шофером у кам'яному кар'єрі "Нерудсталь", неодружений. Служив в трудармії з 1934 р. по 1937 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 31 грудня 1937 р. за "проведення серед грецького населення контрреволюційно-націоналістичної пропаганди, прояв терористичних та повстанських намірів" (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 19 червня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 6185, арк. 3, 6, 8, 20, 21.

ЧЕГРАХЧІ Федір Григорович, 3 червня 1887 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Мала Янісоль** Володарського району Донецької області. Мешкав на **хут. Вільний** Вишньоватської сільради Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював конюхом у кам'яному кар'єрі "Нерудсталь". Мав родину: дружина Віра Степанівна, 46 р., син Федір, 13 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 31 грудня 1937 р. за "проведення серед грецького населення контрреволюційно-націоналістичної пропаганди, прояв терористичних та повстанських намірів" (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 19 червня 1989 р. висновком прокуратури Запорізької області.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 6184, арк. 3, 6, 8, 25, 27, 30.

ЧЕЛПАНБАЄВ Василь Іванович, 08 листопада 1884 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Старий Керменчик** того ж району Донецької області. Мешкав у сел. **Розівка** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині смт. Розівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював чорноробочим на Розівському елеваторі. В 1931 р. був засуджений до одного року примусових робіт за "опір заходам уряду"

Мав родину: дружина Любов Лук'янівна, 45 р.; сини: Микола, 24 р., Олександр, 18 р., Іван, 13 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 30 грудня 1937 р. за "проведення серед грецького населення

контрреволюційно-націоналістичної пропаганди, прояв терористичних та повстанських намірів” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 30 листопада 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 10499, арк. 1, 6, 29, 32, 72-74.

ЧЕЛПАНОВ Георгій Андрійович, 22 лютого 1904 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області). Мешкав у сел. **Розівка** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині смт. Розівка Розівського району Запорізької області), член ВКП(б) з 1930 р. по 1933 р., освіта нижча, працював вантажником на залізничній ст. Розівка. В 1933 р. був засуджений до одного року примусових робіт за “розтрату” (ст. 99 КК УСРР) і виключений з членів ВКП(б). Мав родину: дружина Олександра Лук’янівна, 1911 р. н., син Анатолій, 1930 р. н.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 31 грудня 1937 р. за “проведення серед населення контрреволюційно-націоналістичної пропаганди, прояв терористичних та повстанських намірів” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 27 жовтня 1962 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 2090, арк. 1, 6, 10, 26, 74-77.

ЧИЛІНГІРІДІ Іван Анастасович (Анастасійович), 1888 р. н., грек, грецькопідданий. Народився в м. **Керасун (Туреччина)**. Мешкав у м. **Бердянськ**, позапартійний, освіта нижча, кустар-чоботар. Мав родину: дружина Олександра, домогосподарка.

Арештований 8 січня 1938 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за звинуваченням у “шпигунській діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 28 жовтня 1938 р.

Реабілітований 31 липня 1989 р. висновком військової прокуратури Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 8489, арк. 1, 2, 5, 6, 13, 15.

ШАБАН Давид Федорович, 1 серпня 1877 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Македонівка** Маріупольського району Донецької області, мешкав у м. **Бердянськ** Запорізької області, позапартійний, освіта нижча, бухгалтер Бердянської електростанції. Мав родину: дружина Євдокія Устинівна, дочка Ніна.

Арештований 15 грудня 1937 р. Бердянським районним відділенням НКВС УРСР за “проведення активної контрреволюційної шпигунської діяльності” (ст. 54-6 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 1 лютого 1938 р.

Реабілітований 23 червня 1959 р. ухвалою військового трибуналу Одеського військового округу.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 1149, арк. 1, 5, 7, 13, 30-31

ЯШАРОВ Георгій Іванович, 1893 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився і мешкав в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча. Працював у колгоспі ім. Карла Маркса с. Новокерменчик.. Мав родину: дружина Сара Федорівна, 45 р.; сини: Павло, 18 р., Михайло, 16 р., Федір, 13 р.; дочка Кирина, 7 р.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “систематичну контрреволюційну пропаганду, направлену на дискредитацію заходів радянської влади” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 4 лютого 1938 р.

Реабілітований 28 квітня 1962 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 1755, арк. 1, 6, 8, 20, 45.

ЯШАРОВ Іордан Іванович, 5 січня 1891 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в с. **Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), мешкав в с. **Листвянка** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта середня. Працював дільничним зоотехніком. Мав родину: дружина Ганна Харлампіївна, 47 років.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 14 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 26 січня 1938 р. розстріляний 17 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 9, 12; спр. 3466, арк. 207; спр. 3467, арк. 216-219.

ЯШАРОВ Сергій Іванович, 11 липня 1902 р. н., грек, громадянин СРСР. Народився в **с. Новокерменчик** Люксембурзького району Дніпропетровської області (нині с. Новомлинівка Розівського району Запорізької області), мешкав в **с. Люксембург** (нині входить до **смт. Розівка** Розівського району Запорізької області), позапартійний, освіта нижча, працював рахівником в колгоспі “Роте Фане”, неодружений.

Арештований Люксембурзьким районним відділенням НКВС УРСР 16 грудня 1937 р. за “антирадянську агітацію” (ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР).

За рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 18 січня 1938 р. розстріляний 4 лютого 1938 р.

Реабілітований 17 серпня 1963 р. ухвалою Судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду УРСР.

ДАЗО, ф. р-5747, оп. 3, спр. 3465, арк. 85, 88; спр. 3466, арк. 216; спр. 3467, арк. 216-219

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ВКП(б)	– Всесоюзна комуністична партія більшовиків
ВЛКСМ	– Всесоюзна ленінська комуністична спілка молоді
ВУЦВК	– Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет
губвиконком	– губернський виконавчий комітет
ГУДБ	– Головне управління державної безпеки
ДАЗО	– Державний архів Запорізької області
ДПУ	– Державне політичне управління
КК	– Кримінальний кодекс
КНС, комнезам	– Комітет незаможних селян
КРД	– контрреволюційна діяльність
КП(б)У	– Комуністична партія більшовиків України
КПСС	– Коммунистическая партия Советского Союза (Комуністична партія Радянського Союзу)
лікпункт	– пункт з ліквідації неписьменності
ЛКСМУ	– Ленінська комуністична спілка молоді України
МВД	– Министерство внутренних дел (Міністерство внутрішніх справ)
МДБ	– Міністерство державної безпеки
МТС	– машинно-тракторна станція
НАФ	– Національний архівний фонд
НКВД	– Народный комиссариат внутренних дел
НКВС	– Народный комиссариат внутренних дел
окрвиконком	– окружной виконавчий комітет
ОДТВ	– окремий дорожньо-транспортний відділ
райграмчека	– районная чрезвычайная комиссия по ликвидации неграмотности (районна надзвичайна комісія з ліквідації неписьменності)
РВ	– районний відділ
РИК, райвиконком	– районный исполнительный комитет (районний виконавчий комітет)
РКК	– районна контрольна комісія
РКП(б)	– Російська комуністична партія більшовиків
РНК	– Рада народних комісарів
РСІ	– Робітничо-селянська інспекція
РРФСР	– Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка
СКНС	– сільський комітет незаможних селян
соцвос	– социальное воспитание (соціальне виховання)
СРСР	– Союз Радянських Соціалістичних Республік
Уз ССР	– Узбекская Советская Социалистическая Республика
УК	– Уголовный Кодекс
УСРР, УРСР	– Українська Соціалістична Радянська Республіка, Українська Радянська Соціалістична Республіка
ЦВК	– Центральний Виконавчий Комітет
ЦК	– Центральний Комітет

ПРО АВТОРІВ КНИГИ

Олена Величко, 1972 р. народження, начальник відділу інформації та використання документів НАФ. Коло наукових інтересів: історія національних меншин, зокрема – грецької, єврейської, німецької; роль окремих особистостей в суспільно-економічному та культурному житті краю. Автор публікацій з цієї тематики в пресі та наукових виданнях. Учасник міжнародних, всеукраїнських та обласних наукових конференцій з історії грецької національної меншини в Україні: Київ, 1998 р., Гурзуф (Крим), 1999 р., Керч (Крим), 2000 р.; Перших Новицьких читань, Запоріжжя, 2002 р., Запорізьких єврейських читань.

Віталій Бондар, 1970 р. народження, провідний спеціаліст-архівіст. Коло наукових інтересів: діяльність силових структур радянської влади в 20-ті рр. ХХ ст., здійснення масових політичних репресій в 30-40-і рр. ХХ ст., антифашистське підпілля на Запоріжжі. Автор низки публікацій з цих проблем в періодичній пресі та наукових виданнях. Учасник всеукраїнських, міжнародних та обласних наукових конференцій: “Архівна і бібліотечна справа доби визвольних змагань в Україні (1917-1921 рр.)”, Київ, 1997 р.; “Українська держава гетьмана Скоропадського”, Київ-Чернігів, 1998 р.; “Адміністративно-територіальний поділ України в першій половині ХХ ст.”, Запоріжжя, 1999 р.

Наталія Гончарова, 1973 р. народження, провідний спеціаліст-архівіст. Коло наукових інтересів: дослідження кількісного, національного та соціального складу населення півдня України в ХІХ ст. за документами ревізій (переписів) населення Російської імперії; культурно-просвітницька діяльність на Запоріжжі на початку ХХ ст. Учасник всеукраїнської наукової конференції: “Архівна і бібліотечна справа доби визвольних змагань в Україні (1917-1921 рр.)”, Київ, 1997 р.

Ірина Козлова, 1972 р. народження, головний спеціаліст-археограф. Коло наукових інтересів: історія та діяльність культурно-освітніх і релігійних закладів на Запоріжжі, дослідження видатних діячів краю ХІХ–ХХ ст. Автор низки публікацій в обласній пресі, науково-популярних і наукових виданнях. Учасник міжнародних, всеукраїнських та обласних конференцій з історії грецької національної меншини Запорізького регіону: Київ, 1998 р., Гурзуф (Крим), 1999 р., Перших Новицьких читань, Запоріжжя, 2002 р., Запорізьких єврейських читань.

Юлія Приймак, 1979 р. народження, провідний спеціаліст-архівіст. У 2001 році закінчила історичний факультет Запорізького державного університету. Коло наукових інтересів: проблеми аграрної політики українських урядів періоду визвольних змагань 1917-1920 рр.; вивчення господарської діяльності, побуту та культури сільського населення півдня України.

Приймак Ю. О., Величко О. Г., Бондар В. О., Козлова І. В., Гончарова Н. О.

Добре світло Еллади.

Зі здобуттям Україною державної незалежності 24 серпня 1991 р. розпочалася нова сторінка не лише в історії українського народу, а й всіх національних меншин, які проживають на її території. Представники національних громад отримали набагато більше прав і можливостей для втілення в життя своїх потреб у вивченні рідної мови, історії, звичаїв та традицій свого народу, у здобутті освіти в національних вузах, веденні підприємницької діяльності тощо. Саме для об'єднання і взаємодопомоги у вирішенні зазначених проблем греками нашої області 16 серпня 1993 р. було створено Грецьку Раду "Еллада" Запорізької області, яку одноплемінники довірили очолити мені. З тих пір ми разом з членами Ради намагаємося зробити все можливе, щоб греки відчували себе потрібними одне одному і суспільству, в якому живуть.

Більше 2 тисяч наших одноплемінників живе і працює в містах і селах області, лише в Запоріжжі їх нараховується майже 700 чоловік, не менше 350 греків мешкає в с. Новомлинівка (колишній Новокерменчик) Розівського району. Нещодавно в райцентрі м. Василівка було також створено Раду грецької громади, досить успішно функціонує громадська організація греків в м. Мелітополь. Всіх нас єднає добре світло Еллади, воно осяює і зігріває наші душі, надихає на добрі справи у всіх сферах життя. А за десять років діяльності грецької Ради їх було зроблено чимало.

Щорічно в березні запорізькі греки проводять святкові заходи з нагоди Дня незалежності Греції: зустрічі, бесіди з історії грецького народу. Все це відбувається в приміщенні кафе "Еллада", двері якого завжди гостинно відчинені не лише для греків, але й всіх тих, хто приходить до нас з добрими намірами.

За активної підтримки Ради в середній школі № 94 м. Запоріжжя діють курси новогрецької мови, на яких двічі на тиждень навчаються 30 школярів: греків, українців, росіян.

Громадська організація греків області не стоїть осторонь соціальних проблем краю. За її активної участі вирішуються питання оздоровлення та навчання дітей та дорослих в Греції. В останні роки Елладу з цією метою відвідало більше десяти чоловік.

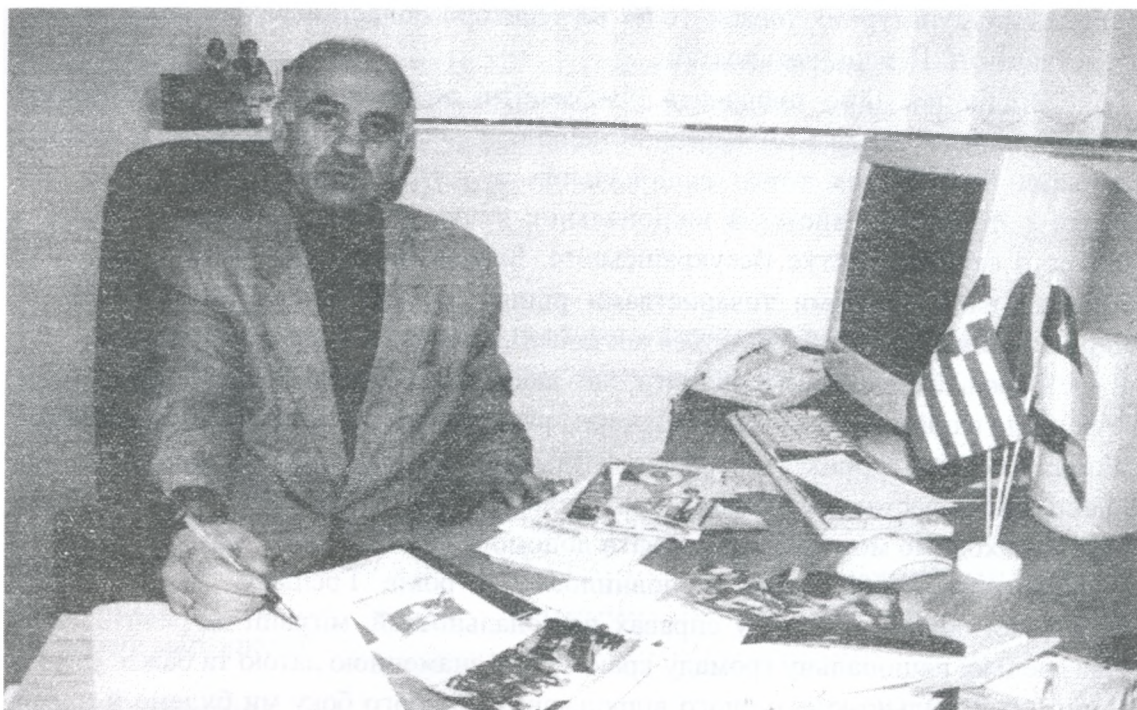
В лютому 2003 року відбулася знаменна для всієї грецької громади подія – відкриття залу засідань та кабінету голови Ради в головному корпусі ЗНТУ. Ці приміщення були люб'язно надані ректоратом Запорізького національного технічного університету за особистого сприяння ректора професора Сергія Борисовича Белікова та проректора Сергія Тимофійовича Яримбаша. Тепер греки Запоріжжя мають власний облаштований офіс, де можна проводити наради, бесіди, різноманітні організаційно-культурні заходи.

Активним та діяльним членом грецької національної громади області є Леонід Петрович Хаджинов – почесний громадянин Запоріжжя.

Грецька Рада “Еллада” Запорізької області завжди знаходить підтримку у Наталії Володимирівни Деркач, начальника відділу у справах національностей, міграції та релігії Запорізької облдержадміністрації, яка сприяє вирішенню нагальних проблем грецької національної меншини краю.

Останнім часом Рада тісно співпрацює з науковцями Державного архіву Запорізької області, які підготували до друку збірник статей і документів з історії грецького населення півдня України. Це видання стане гарним подарунком грекам Запоріжжя до 10-річного ювілею нашої організації.

*Шаліко Миколайович Спиридонов,
Голова Грецької Ради "Еллада" Запорізької області*

Це діти твої, Україно!

За даними Всеукраїнського перепису населення 2002 року на території Запорізької області проживають представники 130 національностей та народностей, з них греків—2,2 тис. чол. (0,1 %). Запорізькі греки вважають рідною мовою: грецьку – 5,0 %, українську – 15,2 %, російську—79,1 %, інші –0,7 %.

Шість років тому в Запорізькій облдержадміністрації був створений відділ у справах національностей, міграції та релігій, який координує роботу національно-культурних товариств (їх на території області нараховується 50), що представляють 18 національностей.

Відділ постійно проводить різноманітні заходи, мета яких – зміцнення міжнаціональної згоди і відродження національних культур, зокрема, за нашого сприяння проводяться тижні національних культур. Одним з результатів цієї роботи є фестиваль мистецтв національних культур “Ми – українські”, який в 2000 році отримав статус Всеукраїнського. Багато уваги приділяється питанням вивчення національними товариствами рідних мов. В області діє близько 20 недільних шкіл, проте відчувається нестача підручників, технічного устаткування, не вистачає вчителів. Слід зазначити, що Запорізька область – одна з небагатьох в Україні, де в обласному бюджеті окремим рядком виділяються кошти на розвиток національно-культурних товариств. Значна їх частина витрачається на фінансування фестивалю національних культур “Ми – українські” Проте, ми все ж таки знаходимо можливість надавати допомогу національним товариствам.

В серпні 2003 року виповнилося 10 років Грецькій Раді “Еллада” Запорізької області. Відділ у справах національностей, міграції та релігій щиро вітає грецьку національну громаду краю з цієї знаменною датою та бажає успіхів на ниві національно-культурного відродження. Зі свого боку ми будемо й надалі сприяти цій справі.

Цього року відділ підтримав ініціативу Державного архіву Запорізької області та голови Грецької ради Ш. М. Спиридонова з видання книги, присвяченої грекам нашого краю, яка охоплює період XVIII-XX ст. Ця наукова збірка стане вагомим внеском в справу збереження національно-культурної спадщини запорізьких греків.

*Наталія Володимирівна Деркач,
начальник відділу у справах
національностей, міграції та релігій
Запорізької облдержадміністрації*

ЗМІСТ

Передмова.	3
<i>О. Г. Величко</i>	
Заселення Приазов'я греками у XVIII-XIX ст.	5
<i>Н. О. Гончарова</i>	
Ревізські сказки грецьких поселень.	8
Додатки.	12
<i>О. Г. Величко</i>	
Грецьке населення півдня України наприкінці XIX-на початку XX ст.	17
Додатки.	22
Грецька релігійна громада Бердянська кінця XIX-початку XX ст.	28
<i>І. В. Козлова</i>	
Греки півдня України на початку XX ст. (характеристика джерел Державного архіву Запорізької області).	30
Освітні заклади грецького населення Люксембурзького району Маріупольського округу в 1920-х рр.	34
Додатки.	37
<i>Ю. О. Приймак</i>	
Господарська діяльність сільського грецького населення півдня України у 20-х рр. XX ст. (на прикладі сіл Новокерменчик та Нові Каракуби).	51
Додатки.	57
<i>В. О. Бондар, О. Г. Величко</i>	
Грецька національна громада Запорізької області в період масових політичних репресій 30-40-х років XX ст.	61
Додатки.	66
Грецький мартиролог.	82
Список скорочень.	134
Про авторів книги.	135
<i>Ш. М. Стиридонов</i>	
Добре світло Еллади.	136
<i>Н. В. Деркач</i>	
Це діти твої, Україно!	138
Зміст.	139

Науково-популярне видання

ЗАПОРІЗЬКИЙ АРХІВ

Студії з історії греків Південної України

XVIII-XX ст.

Збірник статей і документів

Редактори:

В. О. Бондар, О. Г. Величко

Комп'ютерний набір:

С. Д. Третяк

Художнє оформлення

С. Г. Осуховський, Ю. М. Риженков

Дефекти ілюстрацій

зумовлені станом оригіналу

Державний архів Запорізької області

69095, м. Запоріжжя, вул. Українська, 48

E-mail: a_tedeev@ukr.net

Підписано до друку 16.09.03. Формат 84x108 ¹/₁₆.
Папір офсетний. Гарнітура „Таймс”. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк..16,8. Тираж 100. Зам.01-160903.

Видруковано з готового оригінал-макету
В друкарні ТОВ „Оріон – 7”, тел. (0612) 677615
Підписано до друку 18.07.2003

